

RAKKAUTTA YLI RAJOJEN
Suomalais-venäläisten avo- ja avioparien arkea ja juhlaa

Kirsi Hämäläinen

Etnologian pro gradu -tutkielma

10. tammikuuta 2001

Jyväskylän yliopisto

Etnologian laitos

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	1
1.1 Aineiston ja informanttien esittely	2
1.2 Aineiston keruusta	4
2 AVIOLIITOSTA	7
2.1 Seka-avioliitto	10
2.1.1 Etnisyydestä	11
2.2 Seka-avioliittoteorioita	13
2.3 Seka-avioliiton solmivien ihmisten tyypittelyä	15
2.4 Seka-avioliittojen tyypittelyä	17
3 YHTEISEN TAIPALEEN ALKU	20
3.1 Tiet kohtaavat	20
3.2 Seurustelu aika	22
3.3 Avioliiton solmiminen	28
3.3.1 Vihkiseremonia	29
3.3.2 Hääjuhla	33
3.4 Aika avioitumisen jälkeen	36
3.5 Romantikkoja ja oman tiensä kulkijoita	40
4 KAKSIKULTTUURISEN PERHE-ELÄMÄN ARKI	42
4.1 Asuinpaikan valinta	42
4.2 Lapset ja lastenkasvatus	45
4.2.1 Etunimen ja uskontokunnan valinta	45
4.2.2 Yksi- vai kaksikulttuurinen kasvatus?	47
4.3 Kielikysymys	50
4.4 Ruokatalous	54
4.5 Työ ja vapaa-aika	58
4.6 Kaksikulttuurisuudesta johtuvat konfliktit	62
4.7 Arjen kompromisseja ja konsensusta	65

5 ... JA JUHLA	68
5.1 Vuotuisjuhlat	68
5.1.1 Uusivuosi	68
5.1.2 Pääsiäinen	71
5.1.3 Vappu	74
5.1.4 Äitien- ja isänpäivä	76
5.1.5 Juhannus	77
5.1.6 Suomen itsenäisyyspäivä	79
5.1.7 Joulukuukuu	81
5.2 Venäläiset vuotuisjuhlat	84
5.2.1 Kansainvälinen naistenpäivä	85
5.2.2 Vanha uusivuosi	86
5.3 Perhejuhlat	87
5.3.1 Nimi- ja syntymäpäivät	87
5.3.2 Kastejuhla tai nimiäiset	88
5.3.3 Rippijuhla	89
5.4 Juhlien vietosta	90
6 PÄÄTÄNTÖ	92
LÄHDELUETTELO	96
LIITTEET	100

1 JOHDANTO

Tarkastelen opinnäytetyössäni kansainvälisen seka-avioliiton solmineiden sekä seka-avioliitossa elävien ihmisten arkea ja juhlaa kahden kulttuurin välisessä “törmäyskentässä”. Suomessa solmitaan vuosittain yli kaksi tuhatta sellaista avioliittoa, jossa Suomessa asuva Suomen kansalainen nai ulkomaalaisen aviopuolison. Suomalaiset naiset ja miehet solmivat lähes yhtä paljon avioliittoja ulkomaalaisten kanssa. 1990-luvulla suomalaiset naiset avioituivat useimmiten yhdysvaltalaisien, turkkilaisten ja ruotsalaisten miesten kanssa. Suomalaiset miehet puolestaan solmivat avioliittoja eniten venäläisten, virolaisten sekä muiden entisen Neuvostoliiton alueelta kotoisin olevien ja thaimaalaisten naisten kanssa. Viime vuosituhaten lopussa Suomessa asui yli kaksikymmentäkolmetuhatta ulkomailla syntynyttä ja suomalaisen kanssa avioitunutta henkilöä. Kun lukuun lisätään vielä avioliitossa elävät henkilöt, nousee sellaisten liittojen määrä, jossa toinen puolisoista on ulkomailla ja toinen Suomessa syntynyt yli kolmeenkymmeneentuhanteen. (Tilastokeskus 1998, 18-20.)

Suomalaista tutkimusta seka-avioliitoista on yllättävänkin vähän. Laajempaa julkisuutta tästä aiheesta saaneet tutkimukset ovat Outi Tuomi-Nikulan tekemä tutkimus saksansuomalaisista; Tutkimus syntyperäisten suomalaisten akkulturaatiosta Saksan Liittotasavallassa ja Länsi-Berliinissä (1989) ja Voitto Huotarin uskonnollisia seka-avioliittoja käsittelevä tutkimus Orthodox-Lutheran Intermarriage in Finland (1991). (Abhassine 1995, 17.) Lisäksi Magdalena Jaakkola on käsitellyt suomalais-puolalaisia seka-avioliittoja tutkimuksessaan Puolalaiset Suomessa (1994).

Opinnäytetyöni alun avioliittoa käsittelevään lukuun olen koonnut yleistä tietoa avioliitosta ja seka-avioliitosta; teorioita seka-avioliittojen solmimisesta sekä seka-avioituvien ihmisten ja seka-avioliittojen tyypittelyä. Yhteisen taipaleen alku nimisessä kappaleessa käsittelen sitä, millaisissa yhteyksissä haastattelemani suomalais-venäläiset avio- ja avoparit ovat tavanneet toisensa, kuinka heidän seurusteluaikinsa on sujunut, mikä on ollut yhteinen kommunikointikieli suhteen alussa, missä he ovat asuneet seurusteluaikanaan, kuinka hyvin tai huonosti he ovat tunteneet tulevan puolisonsa kotimaata ja kulttuuritaustaa ja millaisia mahdollisia ennakkoluuloja niitä kohtaan on ollut. Avioliiton solmimisesta olen halunnut tietää vihkiseremonian ja hääjuhlan lisäksi

sen, millaisia ajatuksia avioliitto ulkomaalaisen kanssa herätti haastateltavissa, kuinka puolisoiden lähipiirit eli ystävät, sukulaiset ja tuttavat suhtautuivat avioliittoon ulkomaalaisen kanssa ja millaisen vastaanoton ulkomaalaiset puoliset saivat avioliiton kautta tulleilta uusilta sukulaisiltaan.

Kaksikulttuurisen perhe-elämän arki -luvussa käsittelen parien asuinpaikan valintaan liittyviä asioita, lapsia ja lastenkasvatusta, kielikysymystä, ruokataloutta, työtä ja vapaa-aikaa sekä kaksikulttuurisuuden mahdollisesti aiheuttamia ristiriitoja ja konflikteja perheen arjessa. ...Ja juhla -luvussa tutkimuksen kohteena ovat suomalais-venäläisissä perheissä vietettävät suurimmat suomalaiset ja venäläiset vuotuisjuhlat sekä perhejuhlat kuten esimerkiksi syntymä- ja nimipäivät. Päätäntö kappaleeseen olen koonnut yhteenvedon opinnäytetyössäni käsitellyistä asioista.

1.1 Aineiston ja informanttien esittely

Opinnäytetyöni primääriaineisto koostuu kahdeksalletoista suomalaiselle ja entisestä Neuvostoliitosta kotoisin olevalle informantille tekemästäni teemahaastattelusta. Käytän kaikista entisestä Neuvostoliitosta kotoisin olevista informanteista opinnäytetyössäni termiä venäläiset, vaikka kaksi heistä on ukrainalaisia ja yksi inkerinsuomalainen. Olen nauhoittanut ja litteroinut kaikki kahdeksantoista haastattelua yhtä lukuun ottamatta. Keskimäärin yhden haastattelun kesto on noin neljäkymmentäviisi minuuttia osan haastatteluista ollessa kestoltaan lyhyempiä ja osan pitempiä. Nauhoitettuja haastatteluja on yhteensä noin kolmetoista tuntia ja litteroitua tekstiä noin 150 sivua. Käytin kaikissa haastatteluissa apuna laatimaani teemahaastattelurunkoa, joka on nähtävissä liitteenä työn lopussa. Teemahaastattelurungosta on myös venäjänkielinen käännös, jota käytin suomenkielisen version rinnalla tukena muutamassa haastattelussa, mutta se on jätetty pois lopullisesta työstä.

Aloitin haastattelujen teon huhtikuussa 1999 ja viimeisen haastattelun tein marraskuun lopussa samana vuonna. Ensimmäiset informantit sain Keski-suomalaisessa olleen pienen “kontakti-ilmoitukseni” avulla. Parhaiten haastateltavia löysin kuitenkin hakeutumalla itse sinne, missä arvelin suomalais-venäläisiä avio- tai avopareja tapaavani, eli menin eräänä syyskuuisena lauantai-iltana Jyväskylän Sepänkeskuksen

venäläiseen iltaan. Venäläiset illat on maahanmuuttajien ja paluumuuttajien organisoima kerran kuussa järjestettävä illanvietto, jossa on tarjolla sekä viihteellistä ohjelmaa että asiatietoa kaikenikäisille Keski-Suomessa asuville venäjänkieliseen vähemmistöön kuuluville ihmisille.

Venäläisessä illassa tapaamieni henkilöiden myötävaikutuksesta alkoi haastateltavien löytymisessä toimia niin kutsuttu lumipallotekniikka, eli uudet informantit kertoivat minulle pyynnöstäni muiden potentiaalisten informanttien nimiä ja he taas uusien ja niin edelleen kunnes tarvittava määrä haastateltavia oli koossa. Tein haastattelut pääsääntöisesti informanttien kotona siten, että vain neljä haastattelua tein muussa haastateltavan kanssa erikseen sovituksessa paikassa. Kaikki haastattelut on tehty suomeksi kiitos kaikkien venäjää tai ukrainaa äidinkielenään puhuvien informanttien hyvän suomenkielentaidon ja oman venäjänkielentaidottomuuteni. Haastattelupyyntöihini suhtauduttiin suurimmaksi osaksi myötämielisesti. Haluan kiittää kaikkia haastattelemani suomalais-venäläisiä avio- ja avopareja ystävällisyydestä ja mielenkiinnosta opinnäytetyötäni kohtaan.

Opinnäytetyöni aineistoa varten olen haastatellut kymmentä Keski-Suomessa asuvaa suomalais-venäläistä pariskuntaa. Kahdeksassa tapauksessa kymmenestä olen haastatellut kumpaakin puolisoa ja kahdessa tapauksessa vain toista puolisoista. Pariskunnista kahdeksan on naimisissa, yksi elää avoliitossa ja yksi on eronnut. Olen haastatellut puolisoja erikseen, koska mielestäni ryhmähaastattelut ovat puheliaampaa osapuolta suosivia hiljaisemmän jäädessä helposti paitsioon. Tekemällä haastattelut erikseen olen pyrkinyt siis siihen, että jokainen haastateltava saa äänensä kuuluviin. Lisäksi toisen puolison intensiivinen läsnäolo haastattelutilanteessa saattaisi mahdollisesti vaikuttaa joidenkin esittämieni kysymysten vastausten laatuun.

Aineistoni kymmenestä suomalais-venäläisestä pariskunnasta kahdeksassa mies on syntyperäinen suomalainen ja vaimo on kotoisin entisestä Neuvostoliitosta. Kahdessa tapauksessa osat ovat toisin päin, eli vaimo on suomalainen ja mies venäläinen. Liitoista seitsemän on solmittu 1980-luvulla ja kolme 1990-luvun alussa. Pariskunnat ovat olleet naimisissa keskimäärin noin kaksitoista vuotta, ja jokaisen informanttipariskunnan liitto on kestänyt yhtenä valintakriteerinä olleet vähintään viisi vuotta. Ennen avioitumistaan kaikki ovat seurustelleet jonkin aikaa, tavallisimmin yhdestä kahteen vuotta. Kahdeksastatoista haastattelemastani henkilöstä kymmenen on

ensimmäistä kertaa naimisissa ja kuudelle heistä nykyinen avioliitto on järjestyksessään toinen, mutta kaikki heistä ovat kuitenkin ensimmäistä kertaa naimisissa ulkomaalaisen kanssa. Kaksi informanteista elää avoliitossa. Kahdeksalla parilla on yhteisiä lapsia.

Kymmenen informanteista, kahdeksan naista ja kaksi miestä, on kotoisin entisestä Neuvostoliitosta. Kansallisuudeltaan ja kulttuuritaustaltaan seitsemän heistä ilmoittaa olevansa venäläinen, kaksi ukrainalainen ja yksi venäläinen / inkerinsuomalainen. Kuudella heistä on edelleen entisen Neuvostoliiton tai Venäjän kansalaisuus ja neljä heistä on saanut Suomen kansalaisuuden. Äidinkielenään kahdeksan heistä puhuu venäjää ja kaksi ukrainaa. Uskonmoltaan puolet heistä on ortodokseja ja puolet siviilirekisterissä. Venäläisistä korkeakoulututkinnon on suorittanut viisi ja keskiasteen tai alemman tutkinnon samoin viisi henkilöä. Syntyperäisiä Suomen kansalaisia informanteista on kahdeksan. Heistä kuusi on miehiä ja kaksi naisia. He kaikki puhuvat äidinkielenään suomea ja ovat kulttuuritaustaltaan valtaväestöön kuuluvia. Puolet heistä ilmoittaa kuuluvansa evankelisluterilaiseen kirkkoon ja puolet olevansa siviilirekisterissä. Korkeakoulututkinnon syntyperäisistä suomalaisista informanteista on suorittanut kolme ja keskiasteen tai alemman tutkinnon viisi henkilöä. Useimmat sekä suomalaisista että venäläisistä haastatelluista ovat syntyneet joko 1950- tai 1960-luvulla, mutta joukossa on myös 1930- ja 1940-luvullakin syntyneitä. Naisten keski-ikä haastatteluhetkellä oli neljäkymmentäyksi ja miesten neljäkymmentäkuusi vuotta.

1.2 Aineiston keruusta

Ennen kuin kerron varsinaisista kenttätyökokemuksistani ja opinnäytetyöni aineiston keruusta täytynee sitä ennen kuitenkin kertoa hieman siitä, miksi ole valinnut opinnäytetyöni aiheeksi kansainväliset seka-avioliitot. Idean aiheeseeni sain, kuinka ollakaan eräissä häissä, kun minut oli kesällä 1998 kutsuttu juhlimaan tutun suomalais-hollantilaisen nuorenparin liiton virallistamista. Hilpeän juhlatunnelman lomassa mieleeni tuli ajatus siitä, millaiseksi seka-avioliiton solmineen parin arkinen perhe-elämä ja miksei myös juhlakin rakentuu, kun osapuolet tapoineen ja tottumuksineen tulevat kahdesta erilaisesta kulttuuripiiristä. Aihe tuntui mielenkiintoiselta - ja siltä se

tuntuu edelleenkin - sekä tutkimisen arvoiselta, koska erilaisten seka-avioliittojen määrä tulee Suomessakin todennäköisesti kasvamaan maamme muuttuessa yhä kansainvälisemmäksi. Siihen miksi opinnäytetyöni informanteiksi valikoitui lopulta suomalais-venäläisiä eikä esimerkiksi suomalais-hollantilaisia pariskuntia on aivan käytännön syy: Suomessa asuu suhteellisen paljon suomalais-venäläisiä aviopareja, joten ajattelin informanttien löytämisen olevan helppoa ja vaivatonta.

Sopivien informanttien löytäminen ja aineiston keruu osoittautui kuitenkin lopulta hyvin työlääksi ja aikaa vieväksi projektiksi. En tuntenut entuudestaan yhtään suomalais-venäläistä avio- tai avoparia, joten minun oli aloitettava opinnäytetyöni aineistonkeruu aivan nollatilanteesta. Kaikki tarpeelliset kontaktit oli solmittava entuudestaan täysin tuntemattomien ihmisten kanssa ja haastateltavat oli jollain tasolla saatava vakuuttuneiksi työni tärkeydestä. Aina se ei onnistunut, sillä kaikki pyytämäni henkilöt eivät suostuneet haastateltaviksi ja muutamat empivät kauan ennen kuin lopulta suostuivat informanteiksi. Mielestäni haastateltaville esittämäni heidän ensitapaamistaan, seurusteluaan ja avioitumistaan sekä kaksikulttuurisen perhelämänsä arkea ja juhlaa käsittelevät kysymykset eivät ole erityisen intiimejä tai tungettelevia, niin että se olisi voinut olla esteenä tutkimukseen osallistumiselle. Tosin jokaisellahan on oikeus kieltäytyä haastattelusta millä syyllä tahansa! Suurimmaksi osaksi ihmiset kuitenkin suhtautuivat haastattelupyyntöihini positiivisesti.

Tein useimmat haastatteluista kuten jo aiemmin mainitsinkin informanttien kotona. Vastaanotto oli kaikissa tapauksissa ystävällinen ja välillä erityisen vieraanvarainenkin, sillä minulle tarjottiin kahvin ja teen lisäksi joskus ruokaa ja erässä paikassa jopa maistiaiset isännän kotiviinistä. Olin kussakin vierilemassani perheessä vain muutaman tunnin, joten kokonaiskuvan saaminen kaksikulttuurisesta perhelämästä jäi pakostakin erittäin pinnalliseksi. Aineiston kattavuuden ja tutkimuskenttäni syvällisen tuntemisen nimissä olisin tietenkin teoriassa voinut asettua asumaan johonkin tutkimusperheistä, mutta tällaisen “au pair -vuoden” viettäminen ei kuitenkaan käytännössä tuntunut mielekkäälle ajatukselle. Empiiriseen tai osallistuvaan havainnointiin ei siis siten juurikaan ollut mahdollisuutta. Lisäksi kaikki haastattelut olivat paremminkin suhteellisen lyhytkestoisia teemahaastatteluja kuin intensiivisiä syvähaastatteluja.

Haastattelin kutakin informanttia vain kerran, jona aikana emme mielestäni oppineet tuntemaan toisiamme mitenkään erityisen hyvin. Olen pohtinut tätä edellä mainittua tuttu tuntematon kysymystä myös tehdessäni teemahaastatteluja. Olen todennut kenttäpäiväkirjassani, että “kieltämättä on hieman outoa mennä tuntemattomien ihmisten kotiin ja alkaa ladella heidän perhe-elämäänsä koskevia kysymyksiä”. Olen pohtinut teemahaastatteluja tehdessäni kenttäpäiväkirjamerkintöjeni perusteella myös sitä, minkä verran vastausten laatuun vaikuttaa se, onko haastattelija entuudestaan tuttu haastateltavan kanssa vai ei. En katsonut kuitenkaan tarpeelliseksi tehdä uusinta haastatteluja “tuttuna henkilönä”, koska olin mielestäni jo saanut avartavia vastauksia esittämiini kysymyksiin ja kuten eräs haastateltava totesi; aika on joka tapauksessa rajallinen eikä kaikkea mahdollista saisi mitenkään kerrotuksi.

2 AVIOLIITOSTA

Vielä ennen varsinaisen suomalais-venäläisiltä avio- ja avopareilta keräämäni haastatteluaineiston käsittelyä, joka tapahtuu luvuissa kolme, neljä ja viisi, käsittelen tässä luvussa hieman opinnäytetyöni taustana olevaa avioliittoinstituutiota ja erityisesti opinnäytetyöni kannalta keskeistä seka-avioliittoa. Esittelen muutamia seka-avioliittoteorioita, seka-avioliiton solmivien ihmisten tyypittelyä ja erilaisten seka-avioliittojen tyypittelyä.

Maapallolla ei ole ainoatakaan kansaa, joka ei jossain muodossa tuntisi avioliittoa tai sitä vastaavaa instituutiota (Birket-Smith 1972, 143). Voidaan siis sanoa avioliiton olevan jotain yleisinhimillistä, mutta täysin tyhjentävän määritelmän muodostaminen siitä on osoittautunut tutkijoille vaikeaksi, koska avioliitto on esiintymismuodoiltaan niin moni-ilmeinen ja vaihteleva. Suomalaisen avioliittotutkija Edward Westermarckin mukaan sanaa avioliitto käytetään merkitsemään erästä yhteiskunnallista instituutiota, joka voidaan määritellä tavan tai lain tunnustamaksi yhteydeksi ainakin kahden henkilön välillä. Avioliitto tuottaa määrättyjä oikeuksia ja velvollisuuksia sekä aviopuolisoille että heidän lapsilleen. Nämä oikeudet ja velvollisuudet vaihtelevat eri kansoilla eikä niitä siksi voida sisällyttää samaan määritelmään, mutta niissä kaikissa on kuitenkin jotain yhteistä: avioliitto tuo mukanaan oikeuden sukupuoliyhteyden puolisoitten välillä, se on taloudellinen laitos, joka vaikuttaa eri tavoin puolisoitten omaisuutta koskeviin oikeudellisiin suhteisiin ja lisäksi sillä on merkitystä vastasyntyneen asemalle siinä yhteiskunnassa, johon vanhemmat kuuluvat. (Westermarck 1932, 1-2.)

Kristillisen käsityksen mukaan avioliitto on Jumalan säätämä ja asettama järjestys, joka saa perustansa luomiskertomuksessa. 1800- ja 1900-lukujen vaiheessa eri tieteenaloilla käydyssä avioliiton alkuperää koskevassa keskustelussa haluttiin kyseenalaistaa käsitys avioliittoinstituution jumalallisuudesta. (Räisänen 1995, 68-70.) Evolutionismin hengessä tutkijat rakensivat avioliittomuotoja koskevan kehityslinjan, joka alkoi yleisestä promiskuiteetista eli vapaista sukupuolisuhteista, muuttui ryhmäavioliitoksi, jatkui ensin äidin- ja sitten isänoikeudellisen moniavioisuuden kautta monogamiaan eli yksiavioisuuteen. (Birket-Smith 1972, 135; Mair 1974, 8.)

Westermarckin mielestä ei kuitenkaan ollut olemassa vakuuttavia promiskuiteettihypoteesia tukevia evidenssejä. Sen sijaan hän oletti, että myös vanhimmilla esi-isillämme ja -äideillämme oli tapana elää yhdessä ja elättää yhteisesti jälkeläisensä. Koska aviollinen elämä tuotti ihmislajille suurta etua, kehittyi se lajin keskuudessa vallitsevaksi ominaisuudeksi. (Westermarck 1932, 2-28; Ihanus 1990, 171.)

Monogamia on länsimaissa ainoa lain tuntema avioliittomuoto. (Gregersen 1993, 158.) Yksiavioisuuden vaatimukseen sisältyy ajatus puolisoitten keskinäisestä uskollisuudesta sekä esiaviollisten ja avioliiton ulkopuolisten sukupuolisuhteiden tuomittavuudesta. Yksiavioisuutta perustellaan avioliiton lisääntymis- ja lastenkasvatustehtävän avulla riippumatta siitä, ymmärretäänkö avioliitto alkuperältään jumalallisena, luonnollisena vai kahden yksilön välisenä sopimuksena. (Räisänen 1995, 77-78.) Maailmassa on toki yhteisöjä, joissa joko nainen tai mies voi solmia avioliiton useammankin kumppanin kanssa samanaikaisesti. Tällaisia polygaamisia avioliittoja on kahta eri tyyppiä: polyandriassa nainen voi naida useita aviomiehiä, polygyniassa puolestaan miehellä voi olla useita aviovaimoja. (Mair 1974, 152.) Mutta koska erilaisten avioliittomuotojen lähempi tarkastelu ei ole keskeistä opinnäytetyöni tulevan sisällön kannalta, jääköön se vain edellisen maininnan asteelle.

Aviopuolison valinta on monimutkainen asia, jota säätelevät monet kirjoitetut ja kirjoittamattomat säännöt sekä tiedostetut ja tiedostamattomat seikat. Endogamia eli sisäryhmäavioliittosääntö kieltää määrätyn ryhmän jäseniä naimasta omaan ryhmään kuulumattomia. Klassinen esimerkki siitä on hindujen kastijärjestelmä, jossa avioliitto omaan kastiin kuulumattoman kanssa on kielletty. Myös länsimaissa on eriasteista endogamiaa, sillä aviopuoliso valitaan mieluiten samanarvoisen ammattiryhmän tai yhteiskuntaluokan jäsenistä. (Mair 1974, 30; Manninen ja kumpp. 1994, 52.) Eksogamia eli ulkoryhmäavioliittosääntö puolestaan kieltää tietyn ryhmän jäseniä naimasta oman ryhmänsä jäseniä. Tyypillisin eksogamiasääntö koskee saman perheen jäseniä, mutta se voi ulottua ydinperheen lisäksi myös laajempiin sukulaisryhmiin. Äidin ja pojan, isän ja tyttären sekä veljen ja sisaren avioliittotabu on kulttuurisesti yleispätevä. (Gregersen 1993, 162-164; Westermarck 1932, 60; Birket-Smith 1972, 142-143.)

Perinteisesti avioliitot ovat Suomessakin usein olleet järjestettyjä siten, että vanhemmat ovat määränneet lastensa tulevat puoliset. Liitot olivat järkiavioliittoja,

joilla oli tärkeä merkitys eri ryhmien välisten suhteiden lujittajina ja varallisuuden kartuttajina. (Nieminen 1993, 7.) Nykyisin rakkausavioliitot ovat syrjäyttäneet järjestetyt järkiavioliitot ja puolison valinnan tärkeimmäksi kriteeriksi on tullut ihastumisen tai rakastumisen tunnekokemus, jota ilman liittoa ei voida ajatella. Kaikki ihmisyhteisöt ovat tiedostaneet, että kahden vastakkaista sukupuolta olevan henkilön välillä voi esiintyä voimakkaita tunteita, mutta vasta teollistuneen ajan kulttuuri on tehnyt niistä perustan avioliitolle. Tunnekokemus ei aina synny seksuaalisen viehätysvoiman tai ulkonäön pohjalta, vaan sen voi aiheuttaa esimerkiksi toisen luonne tai varakkuus. Yksi oletamus aviopuolison valinnasta on, että ihmiset laskevat tiedostamattomasti yhteen hyvät ja huonot puolet siten, että puolisoista tulee keskenään tasa-arvoisia ajatellussa liitossa. (Virtanen 1991, 116.)

Monista tutkimuksista ilmenee, että ihmiset ihastuvat ja rakastuvat helpoimmin henkilöön, jonka he kokevat samanlaiseksi. Samanlaisuus voi ilmetä esimerkiksi iässä, luonteessa, arvoissa, asenteissa, rodussa, etnisessä taustassa, uskonnossa, koulutustasossa, älykkyydessä, yhteiskunnallisessa asemassa, terveydentilassa, aviollisessa statuksessa, asuinpaikan läheisyydessä ja kauneudessa. Kumppaninvalinta on kokonaisuudessaan kuitenkin monien vaikuttimien sekoitus perustuen mitä moninaisimpiin kriteereihin. Kumppani voi olla samanlainen tai täydentävästi erilainen joko asenteiltaan tai persoonallisuudeltaan. Ulkonäkö ja fyysinen miellyttävyys voi olla yksi kumppaninvalinnan kriteeri, mutta myös sattumalla on osuutensa parisuhteen käynnistymiseen. Joka tapauksessa onnistunut kumppaninvalinta mahdollistaa seurustelun käynnistymisen, parisuhteen synnyn ja myöhemmin avioitumisenkin, mikäli valinta osoittautuu molemmin puolin toimivaksi. (Määttä 1999, 25-27, 102-104.)

Melkein kaikissa yhteiskunnissa avioliitto voi päättyä avioeroon. Vain vanha kristillinen näkemys, jonka mukaan avioliitto on ikuinen ja purkamaton, on hindulaisuus ohella ainoa suuri traditio, jossa on sama näkemys. Tosin koko sekularisoituneessa läntisessä maailmassa avioliittolaista oli vuoteen 1980 mennessä poistettu avioliiton purkamattomuusvaatimus, jopa kaikkein vahvimmin katolisissa maissa, poikkeuksina Puola ja Irlanti. (Gregersen 1993, 160, 207.) Avioerojen määrä onkin kasvanut dramaattisesti; nykyisin Suomessa kaikista vuosittain solmituista avioliitoista noin puolet päättyy avioeroon. Nyttemmin avioliiton rinnalle on kehittynyt suuntaus elää yhdessä ilman että suhdetta vahvistetaan vihkimisellä. Suomessa näitä

1970-luvun alusta alkaen yleistyneitä parisuhteita alettiin nimittää avoliitoiksi ja havaittiin, että yleinen mielipide hyväksyi suuremmista vastalauseista tämän kehitysvaiheen. (Nieminen 1993, 85.)

2.1 Seka-avioliitto

Avioliitto määritellään seka-avioliitoksi silloin, kun erilaisuus morsiamen ja sulhasen välillä korostuu samanlaisuutta enemmän. Asiat, jotka nähdään merkittävänä erilaisuuden aiheuttajina, vaihtelevat aikakausittain ja yhteisöittäin. Nykyisin länsimaissa avioliitto nähdään seka-avioliittona silloin kun aviopuolisot ovat erilaisia joko rodun, etnisyyden tai uskonnon suhteen. Monessa tapauksessa avioliitto voidaan määritellä seka-avioliitoksi useammasta kuin yhdestä edellä mainitusta erosta käsin, sillä toisen etnisen ryhmän jäsen kuuluu usein myös toiseen uskontokuntaan ja saattaa kuulua myös toiseen rotuun. (Abhassine 1995, 3-4.)

Suurin osa, noin yhdeksän kymmenestä, Länsi-Euroopassa solmituista avioliitoista on homogeenisiä eli sellaisia, missä puoliset ovat kansallisuudeltaan, kieleltään, uskonnoltaan ja etnisiltä ominaisuuksiltaan melko samankaltaisia. Tärkeänä kriteerinä homogeenisissä liitoissa on puolisoitten samanlainen arvomaailma, sillä sen nähdään vähentävän liiton konfliktialttiutta. Keskimäärin joka kymmenes länsieurooppalaisista avioliitoista on sellainen, jossa puolisoilla on eri kansalaisuus. Nämä liitot ovat tavallisesti puolisoitten äidinkielen, uskonnon, etnisyyden ja kulttuuritaustan suhteen heterogeenisiä. Lisäksi ne ovat aina eksogamisia, sillä niissä partneri on valittu oman ryhmän ulkopuolelta. Omalla ryhmällä tarkoitetaan juuri esimerkiksi kansallisuutta, kieltä tai uskontoa. Sen mukaan, mikä edellä mainituista tekijöistä kulloinkin on puolisoita pääasiallisesti erottava tekijä, puhutaan kaksikansallisesta, kaksikulttuurisesta, kaksikielisestä, uskonnollisesta, interetnisestä tai etnisestä seka-avioliitosta eli amalgamaatiosta. (Tuomi-Nikula 1997, 269.)

Edellä mainitsin, että tärkeänä kriteerinä homogeenisissä liitoissa pidetään puolisoitten samanlaista arvomaailmaa, koska sen nähdään vähentävän liiton konfliktialttiutta. Seka-avioliittojen suurempi konfliktialttiutus johtuu osittain sitä, että avioliitto-odotukset ovat kulttuurisidonnaisia, sillä perheen struktuuri ja puolisoitten

rooli-dotukset ovat eri kulttuureissa erilaisia. Kaksikulttuurisissa liitoissa perheet joutuvat sopeutumaan enemmän ja eläminen tällaisissa kahden kulttuurin liitoissa voi siten olla puolisoille vaativampaa kuin homogeenisissä liitoissa. Avioliiton onnistumisessa onkin merkittävää puolisoitten taito tehdä kompromisseja. Seka-avioliittojen onnistumiseen vaikuttaa myös kulttuurierojen suuruus ja puolisoitten kyky ymmärtää, hyväksyä ja arvostaa toistensa kulttuuritaustaa. Lisäksi puolisoitten kiintymys toisiinsa ja ympäristön kuten esimerkiksi ystävien ja sukulaisten suhtautuminen avioliittoon ovat osaltaan olennaisia liiton onnistumisessa. (Andrew, Hartikainen 1999, 27.)

2.1.1 Etnisyydestä

Etnisyyden käsite liittyy oleellisesti tutkimiini suomalais-venäläisiin avo- ja avioliittoihin. Liitot ovat amalgamaatioita eli etnisiä seka-avioliittoja, koska puolisoit eroavat toisistaan etnisyytensä perusteella. Koetan seuraavaksi selvittää hieman tätä käsitettä.

Etnisyys-termin kantasana on kreikan *ethnos*, joka merkitsee heimoa, ei-kreikkalaista kansaa. Tieteelliseen kielenkäyttöön *ethnos* ilmaantui 1800-luvulla tarkoittamaan ihmisryhmää, jolla on yhteisiä ominaisuuksia. Etnisyys-käsitettä on käytetty etnologian ja antropologian ohella historiassa, taloustieteessä, sosiaalipsykologiassa ja valtio-opissa, mutta sen juuret ovat kuitenkin kansatieteessä ja antropologiassa. Tutkijoiden määritelmät etnisyydestä ovat vaihdelleet eri aikoina ja eri tieteenaloilla. Yleensä määritelmässä kriteereiksi on otettu esimerkiksi kielelliset, kulttuuriset, rodulliset ja uskonnolliset piirteet, perinteet ja tunnusmerkit, joita ryhmä käyttää vakiinnuttaakseen asemansa ja identiteettinsä tai ylläpitääkseen niitä. (Liebkind 1988, 37; Manninen ja kumpp. 1994, 53, 57; Viljanen 1994, 143.)

Etnisyyden ilmentäjänä kielellä on tärkeä merkitys, koska kieli jaottelee ihmisiä. Kaikilla samaan etniseen ryhmään kuuluvilla ihmisillä on yhteinen kieli, jota he puhuvat "oikein". Ryhmään kuulumattomat "ulkomaalaiset" puhuvat eri kieltä tai ainakin he erottuvat aksentin, murteen ynnä muiden kielellisten yksityiskohtien perusteella ryhmään kuuluvista. Kielellisten kontrastien ollessa suuria kuten on laita

esimerkiksi suomen ja venäjän välillä, kieli on selvä etnisyyden määrittäjä. Silloin kun eri etnisiin ryhmiin kuuluvat ihmiset puhuvat samaa kieltä ja kielelliset kontrastit eivät ole yhtä selviä tapa puhua kieltä, erot tyyliässä ja ääntämisessä, lingvistiset nyanssit, erityiset sanat ja fraasit erottelevat puhujat eri ryhmiin. (Burkey 1978, 6-7.)

Kielen lisäksi kulttuuria käytetään kriteerinä etnisyyttä määriteltäessä. Edward B. Tyloria siteeraten "kulttuuri on monimutkainen kokonaisuus, joka sisältää kaikki ne tiedot, uskomukset, opit, moraalisaännöt, lait, tavat ja muut taidot ja käytänteet, jotka ihminen yhteisön jäsenenä hankkii". (Manninen ja kumpp. 1994, 40.) Etnisyyttä ilmentäviä kulttuurin symbolisia elementtejä ovat esimerkiksi ruoka, sukunimet, kansantaide ja -musiikki sekä mytologiat kansan alkuperästä ja historiasta. Etnisen ryhmän kulttuuri voi vuosisatojen saatossa muuttua rajustikin, mutta sama etnisuus säilyy yhä. Etniset ryhmät ovat toisiinsa verrattuina joko kulttuurisesti hyvin erilaisia tai sitten erottavia tekijöitä on vähän. Kulttuurierojen ollessa pieniä havaittavat eroavuudet ovat sitäkin painotetumpia. (Burkey 1978, 7.)

Eri etnisten ryhmien jäsenten välillä on usein myös fyysisiä, biologisia tai rodullisia eroavuuksia. Ihmisten väliset eroavuudet esimerkiksi ihonvärin, hiuslaadun, kasvonpiirteiden, ruumiinrakenteen ynnä muun sellaisen suhteen ovat selvästi havaittavia ominaisuuksia, jotka voivat määrittää etnisyyttä. (Burkey 1978, 7.) On kuitenkin muistettava, että biologisista eroista tulee etnisiä eroja ainoastaan historiallisen eristyksen myötä. Tällöin nousevat esiin sosiaaliset tekijät ja luovat kielellisiä tai muita kulttuuriin liittyviä etnisen ryhmän tunnusmerkkejä. (Liebkind 1988, 37.)

Kielen, kulttuurin, rodun ja uskonnon lisäksi myös syntyperä määrittää etnisyyttä. Henkilön katsotaan olevan tietyn etnisen ryhmän jäsen, jos hän voi esittää polveutuvansa joko osittain tai kokonaan kyseisen ryhmän jäsenistä. Toisaalta pelkkä polveutuminen samoista esi-isistä ei välttämättä riitä etnisen ryhmän jäsenyyden kriteeriksi. Jos henkilö on syntyperänsä puolesta sopiva etnisen ryhmän jäseneksi, mutta ei halua kuulua siihen ja osoittaa sen eristäytymällä ryhmän muiden jäsenten seurasta tai piittaamattomuudella muista ryhmän kriteereistä, häntä tuskin voidaan lukea ryhmään kuuluvaksi. (Viljanen 1994, 156.)

Etnisyydestä puhuttaessa puhutaan usein etnisestä ryhmästä. Etnisellä ryhmällä on samat ominaisuudet kuin muillakin ryhmillä eli ryhmä jatkaa olemassaoloaan,

vaikka ihmiset ryhmässä vaihtuvat; uudet jäsenet sosiaalistetaan ryhmän jäseniksi opettamalla heille ryhmän nykyisten ja aikaisempien jäsenten tavat; ryhmän jäsenten välillä voi olla näkemuseroja, mutta he voivat silti toimia ryhmänä. (Burkey 1978, 10.) Edellä mainittujen ominaisuuksien lisäksi etnisen ryhmän täytyy Frederik Barthin mukaan täyttää seuraavat neljä kriteeriä: ryhmä on biologisesti omavarainen eli endogaaminen, tietyt kulttuurin perusarvot ja normit ovat sille yhteisiä, sillä on yhteinen kommunikaatio- ja vuorovaikutuskenttä sekä oma identiteetti eli ryhmän jäsenet samastuvat ryhmäänsä muiden samastaessa heidät tähän muista ryhmistä erottuvaan ryhmään. (Liebkind 1988, 38.)

Pelkistäen etnisyydestä voi sanoa, että etnisyys on sitä, mitä etniseen ryhmään kuuluvalla on. Etnisyys edustaa niitä yhteisiä ominaisuuksia, joita puhujan elämänpiirin ulkopuolelle kuuluvalla ihmisryhmällä on. (Viljanen 1994, 144.) Monimutkaiseksi asian tekee se, että etninen ryhmä on hyvin heterogeeninen yksikkö. Saman ryhmän sisällä on erilaisia ihmisiä, luokkaeroja, erilaisia ideologioita ja jopa erilaisia uskontoja. (Burkey 1978, 11.)

2.2 Seka-avioliittoteorioita

Paul R. Spickard on tutkinut amerikkalaisten vähemmistöjen - japanilaisten, afroamerikkalaisten ja juutalaisten - seka-avioliittoja teoksessaan *Mixed Blood: Intermarriage and Ethnic Identity in Twentieth-Century America* (1989). Spickard esittelee kirjassaan erilaisia sosiologisten tutkimusten pohjalta muodostettuja seka-avioliittoteorioita, jotka hän on jakanut kahteen kategoriaan. Ensimmäisen kategorian teorit käsittelevät sitä, millaiset sosiaaliset ja taloudelliset tekijät yhteiskunnassa lisäävät seka-avioliittojen määrää. Toisen kategorian teorit selvittävät sitä, minkä eri ryhmien välillä seka-avioitumista tapahtuu.

Ensimmäisen teorian mukaan vähemmistöryhmän vinoutunut sukupuolijakauma pakottaa "ylijäämäihmiset" naimaan oman ryhmänsä ulkopuolelta. Jos jossain ryhmässä on esimerkiksi huomattavasti vähemmän naisia kuin miehiä, osa miehistä joutuu valitsemaan vaimon oman ryhmänsä ulkopuolelta. Toisen teorian mukaan ryhmän koko vaikuttaa seka-avioliittojen määrään: mitä suurempi vähemmistöryhmä on

kysymyksessä, sitä korkeampi on sisäryhmäavioliittojen määrä ja päinvastoin. Eli suurissa etnisissä yhteisöissä elävät ihmiset solmivat vähemmän seka-avioliittoja kuin pienissä ja hajallaan olevissa yhteisöissä elävät, koska väkiluvultaan suurissa yhteisöissä on enemmän valinnan mahdollisuuksia kumppanin suhteen. Kolmannen teorian mukaan seka-avioliitot yleistyvät, kun yhteiskunta muuttuu avoimemmaksi ja sallivammaksi rodullisen ja kulttuurisen moninaisuuden suhteen. (Spickard 1989, 6-7.)

Toisen kategorian seka-avioliittoteoriat määrittelevät siis sitä, minkä eri ryhmien välillä seka-avioitumista tapahtuu. Ensimmäinen teoria toteaa, että Amerikan kolmen pääuskontokunnan protestanttien, katolisten ja juutalaisten kunkin sisällä tapahtuu seka-avioitumista. Eli saman uskontokunnan jäsenet avioituvat enenevässä määrin toistensa kanssa riippumatta siitä, ovatko he saman rodun edustajia tai samaa kansallista sukujuurta. Toinen tämän ryhmän teoria järjestää seka-avioliitot niiden esiintymistiheyden perusteella. Teorian mukaan seka-avioliiton solmiminen on epätodennäköisintä eri rotua edustavien ihmisten välillä, todennäköisempää eri uskontokuntiin kuuluvien välillä ja todennäköisintä eri kansallisuutta olevien ihmisten kesken. "Social distance" eli "sosiaalinen välimatka" on siis pidempi eri uskontoa tunnistavien välillä kuin eri kansallisuutta olevien kesken ja pisin eri rotuun kuuluvien ihmisten välillä. (Spickard 1989, 7-8.)

Kolmas teoria kiinnittää huomiota seka-avioituvan henkilön sukupuoleen riippuen siitä kuuluuko hän enemmistö- vai vähemmistöryhmään. Teorian mukaan "alemman kastin" miehet avioituvat "ylempään kastiin" kuuluvien naisten kanssa. Dominoivan ryhmän miehet puolestaan solmivat säännöllisesti sukupuolisuheteita alempaan ryhmään kuuluvien naisten kanssa, mutta eivät kuitenkaan avioidu heidän kanssaan. Neljäs teoria käsittelee seka-avioituneiden parien ja heidän lastensa etnisen identiteetin valintaa. Useimmat tutkijat olettavat, enemmistön näkökulmasta tarkasteltuna, että seka-avioliiton solmineet ihmiset perheineen identifioituvat vähemmistöryhmään kuuluviksi. Toiset tutkijat sitä vastoin pitävät seka-avioliittoja indikaattoreina vähemmistöryhmän assimiloitumisesta eli sulautumisesta enemmistöryhmään. (Spickard 1989, 8-9.)

2.3 Seka-avioliiton solmivien ihmisten tyypittelyä

Dugan Romano jakaa teoksessaan *Intercultural Marriage: Promises and Pitfalls* (1997) seka-avioliiton solmineet ihmiset kuuteen eri persoonallisuusryhmään sen mukaan, mikä on ollut heidän avioliitonsolmimismotiivinsa nimenomaan ulkomaalaisen puolison kanssa. Jaottelun tarkoituksena ei ole määritellä seka-avioituneiden ihmisten prototyyppejä, koska sellaisia ei ole olemassakaan, eikä se myöskään pyri kaikenkattavaan ja täydelliseen kartoitukseen, koska sellaisen tekeminen on mahdotonta. Jaottelun tarkoituksena on vain kuvailla seka-avioliittoja suosivien ihmisten persoonallisuustendenssejä.

Ensimmäiseen ryhmään kuuluvista ihmisistä Romano käyttää nimitystä *nontraditional*s. Nämä suomeksi ei-traditionalistit ovat eräänlaisia “oman tiensä kulkijoita”. He ovat täysin oman yhteiskuntansa jäseniksi hyväksytyjä ihmisiä, jotka eivät kuitenkaan henkilökohtaisesti pidä kovinkaan tärkeänä niin kutsuttuun yhteiskunnan sisäryhmään kuulumistaan. He ovat usein myös tarpeeksi etäännyneitä omasta kulttuuristaan tai vertaisryhmästään voidakseen itse päättää oman elämänsä suunnan. Osa heistä ei ole koskaan omaksunut pääväestön arvoja ja toiset heistä ovat kerran omaksuttuaan hylänneet ne. Seka-avioliiton solmimalla he vapautuvat pakosta mukautua niihin kotimaassaan vallitseviin arvoihin, joita he eivät itse täysin hyväksy. (Romano 1997, 7.)

Toisen ryhmän muodostavat *romantics* suomeksi romantikot. Heille romanssi tarkoittaa kansainvälistä seikkailua. Joillekin tähän ryhmään kuuluville ihmisille on aina ollut selviö, etteivät he tule koskaan avioitumaan maamiehensä tai -naisensa kanssa. Halu välttää avioliittoa omanmaalaisen puolison kanssa ei johdu siitä, että oman maan kansalaisissa olisi suoranaisesti jotain vikaa, vaan lähinnä siitä, että endogaaminen avioliitto ylipäätään tuntuu tylsältä ja yllätyksettömältä vaihtoehdolta. Sen sijaan suhde ulkomaalaisen kanssa tekee elämästä sopivalla tavalla stimuloivan. Jotkut romantikoista ylittävät avioituessaan kaikki rajat; yhteiskuntaluokan, rodun, uskonnon ja iän, koska jokainen lisäeroavaisuus puolisoon nähden tekee seikkailusta haasteellisemmän ja jännittävämmän. (Romano 1997, 8-9.)

Kolmannen ryhmän muodostavat *compensators* suomennettuna kompensoijat. He ovat “parempaa puoliskoaan” etsiviä ihmisiä. Kompensoijat tuntevat itsensä jostain syystä epätäydellisiksi ja he haluavat puolisoon ihmisen, joka voi täydentää tietyillä ominaisuuksillaan omassa persoonassa havaitut puutteet. Tällaista täydentämistä esittää esiintyy jonkin verran myös endogaamisesti puolisonsa valitsevien keskuudessa, mutta tässä tapauksessa kompensoijat uskovat, että ainoastaan ulkomaalainen puoliso voi antaa heille sitä, mitä he haluavat ja tarvitsevat. Kompensoijat saattavat, kärjistetyksi sanoen, olla yhtä ihastuneita ulkomaalaisen puolisonsa kulttuuriin kuin hänen yksilöllisiin ominaisuuksiinsa ja jotkut romanttisista kompensoijista ovat voineet ihastua tulevan puolisonsa kotimaan kulttuuriin jo kauan ennen kuin he ovat edes tavanneet toisensa. (Romano 1997, 9-11.)

Neljännän ryhmän muodostavat *rebels* eli kapinalliset. He ovat tyytymättömiä omaan kotimaahansa, siellä harjoitettavaan politiikkaan, yhteiskunnallisiin oloihin ja elämäntapaan. Seka-avioliiton solmiminen on kapinallisten tapauksessa tietoinen tai tiedostamaton protesti omaa kotimaata ja sen kulttuuria vastaan. Idealisteille ja toisinajattelijoille tyytymättömyyttä omassa kotimaassa aiheuttavat asiat ovat selvästi tiedostettuja, mutta muille tähän ryhmään kuuluville negatiivisiksi koetut asiat ovat usein sellaisia, joita on vaikea pukea sanoiksi. Ne voivat olla joko perusarvoja ja uskomuksia tai sitten epämääräisiä ja vähäpätöisempiä tyytymättömyyden aiheuttajia. (Romano 1997, 12-13.)

Viidennen ryhmän muodostavat *internationals* suomeksi “kansainväliset ihmiset”, “maailmankansalaiset” tai kosmopoliitit. Monet heistä ovat lähetystyöntekijöiden, sotilashenkilöiden, diplomaattien ja kansainvälistä akateemista tai liikeuraa tekevien lapsia. Vanhempiansa työn vuoksi he ovat tavallisesti viettäneet suurimman osan lapsuudestaan joko yhdessä tai useammassa maassa kuin passimaassaan ja ovat siten saaneet paljon vaikutteita muista kulttuureista. Nämä “globaalit nomadit” eivät tunne kuuluvansa kokonaan mihinkään kulttuuriin ja heille seka-avioliitto on paitsi looginen, mutta jossain määrin myös pakollinenkin ratkaisu, silloin jos kotimaan tavat tuntuvat liian vierailta ja erilaisilta kuin ne, mihin he ovat muualla asuessaan tottuneet. (Romano 1997, 13-14.)

Kuudennen ja samalla viimeisen ryhmän muodostavat muut. Tähän ryhmään kuuluvien ihmisten seka-avioliiton solmimisen päämäärät ovat laskelmoidumpia ja

omaa etua tavoittelevampia kuin edellisten. He ovat marginaali ihmisiä, jotka syystä tai toisesta eivät sovi omaan yhteiskuntaansa ja ovat tulleet siellä sosiaalisesti hylätyiksi. Seka-avioliitto on heille usein alitajuinen yritys löytää paikka mihin kuulua ja jota hallita. Jotkut heistä valitsevat puolisonsa sellaisesta yhteiskunnasta, jonka kulttuuriset normit vastaavat hyvin heidän omia persoonallisia normejaan tai sitten he löytävät puolison, jonka avulla tarjoutuu mahdollisuus saada sosiaalinen hyväksyntä jossain toisessa yhteiskunnassa. (Romano 1997, 15.)

Jotkut tähän ryhmään kuuluvista ihmisistä ovat syystä tai toisesta omanmaalaisten vastakkaisen sukupuolen edustajien epäsuosiossa, mutta saavuttavat kuitenkin suosiota ulkomaalaisten keskuudessa. Toiset heistä kuuluvat enemmistöstä joko rodun tai etnisyyden perusteella eristettyyn vähemmistöön ja toivovat pääsevänsä eroon heihin kohdistuvista ennakkoluuloista ja suvaitsemattomuudesta solmimalla seka-avioliiton jonkun sellaisesta kulttuurista kotoisin olevan henkilön kanssa, missä vastaavaa erottelua ei esiinny. Toiset tähän ryhmään kuuluvista ihmisistä solmivat seka-avioliiton paetakseen kotimaastaan esimerkiksi sodan takia. Eräät seka-avioliiton solmivista ovat sosiaalisia kiipijöitä, jotka avioituvat ensisijaisena tavoitteenaan parantaa omaa taloudellista tai sosiaalista asemaansa. Muutamat solmivat seka-avioliiton saadakseen haluamansa maan kansalaisuuden ja toiset välttyäkseen maasta karkottamiselta. (Romano 1997, 15.)

2.4 Seka-avioliittojen tyypittelyä

Romano luokittelee teoksessaan *Intercultural Marriage: Promises and Pitfalls* myös seka-avioliitot. Hän jakaa liitot neljään eri kategoriaan sen mukaan, kuinka puoliset käsittelevät eri kulttuureista johtuvia eroavuuksiaan. Ensimmäinen avioliittotyypeistä on nimeltään *submission / immersion* eli suomennettuna luopumis- / uppoutumisliitto, toinen on *obliteration* eli hävittämisliitto, kolmas *compromise* eli kompromissiliitto ja neljäs *consensus* eli konsensusliitto.

Ensimmäisessä seka-avioliittomallissa toinen puolisoista “upottautuu” toisen kulttuurin luopuen samalla lähes kokonaan omasta kulttuuristaan. Monille seka-avioituneille pareille tämä on paras ja ehkä ainoakin tapa saada liitto onnistumaan,

koska se vähentää kulttuurieroista johtuvia konflikteja. Parit myös uskovat näin menetellen antavansa lapsilleen selkeän kulttuuri-identiteetin ja juuret. Omasta kulttuuristaan luopuva puoliso on useimmiten vaimo. Erityisesti miesvaltaisista kulttuureista lähtöisin oleville naisille alistuminen aviomiehen kulttuuriin on itsestään selvä asia, osa heidän työtään vaimona. Myös silloin kun toisen kulttuuri on dominoiva, esimerkiksi uskonnon säädellessä käyttäytymistä, toiselle ei jää muuta vaihtoehtoa kuin alistua vahvempaan kulttuuriin. Alistuminen voi olla melko pinnallista, lähinnä vain julkista esiintymistä siten, että yksityisesti puolisoilla on tasa-arvoisempi suhde. Monista hyvistä puolistaan huolimatta luopumis- / uppoutumisliitolla on myös huonot puolensa. Kulttuurinsa hylkäämään joutuva puoliso voi huomata olevansa ristiriidassa ja sekasorrossa periaatteisiinsa nähden ja jossain vaiheessa, jopa vasta monien vuosien jälkeen, katkeruus voi vallata mielen. (Romano 1997, 171-172.)

Toisessa seka-avioliittomallissa puoliset koettavat selviytyä kulttuurieroistaan siten, että molemmat puoliset hylkäävät oman kulttuurinsa ja muodostavat uuden, kolmannen kulttuuri-identiteetin. He luopuvat äidinkielestään, vanhasta elämäntyylistään, tavoistaan ja monista uskomuksistaan sekä arvoistaan eliminoidakseen mahdolliset kulttuurikonfliktien aiheuttajat. Sellaisille pareille, joiden kulttuuriset erot ovat hyvin jyrkkiä, muuttaminen johonkin kolmanteen, neutraaliin maahan ja sen kulttuurin omaksuminen voi olla ainoa vaihtoehto. Vaikka tämän mallin edut ovatkin ilmeiset, se ei kuitenkaan ole ihanneratkaisu, koska se vaatii molemmilta puolisoilta suurta uhrausta: omasta etnisestä perinnöstä luopumista. Siitä luopuessaan he paitsi kieltävät suuren osan itseään ja myös samalla eväävät lapsiltaan mahdollisuuden kulttuuriseen rikkauteen. (Romano 1997, 173-174.)

Kolmas seka-avioliittomalleista on kompromissiliitto. Siinä puoliset käsittelevät kulttuurierojaan kompromisseja tehden, niin että kumpikin luopuu joistain kulttuurisesti sitovista tavoista ja uskomuksistaan antaen tilaa toisen tavoille. Teoriassa tämä on hyvä malli, koska se edustaa tasa-arvoa, reiluutta, joustavuutta ja avoimuutta. Kompromissi on kuitenkin vaihtokauppa, jossa toinen tai molemmat puolisoista joutuvat luopumaan jostain tärkeäksi koetusta asiasta. Toinen huono puoli on se, että sopuisan yhteiselön turvaamiseksi tehty kompromissi ei ehkä loppujen lopuksi tyydytä kumpaakaan puolisoa. Ja joskus kompromissin vuoksi tehty uhraus voi jopa olla suurempi kuin sen avulla saavutettu hyöty. Lisäksi kompromisseja tehdessään puoliset eivät koskaan

todella ratkaise ongelmiaan, vaan he kohtaavat samat ongelmat aina uudestaan ja uudestaan. Hyvää tässä mallissa on kuitenkin se, että molemmat puoliset tekevät oman osansa liiton onnistumisen eteen. Ja jos he jatkavat tarpeeksi kauan asioista uudelleen neuvotellen ja uusia ratkaisuja etsien, he voivat lopulta saavuttaa molempia osapuolia tyydyttävän kompromissin. (Romano 1997, 174-175.)

Viimeinen Romanon seka-avioliittomalleista on konsensusliitto. Se on jossain määrin verrannollinen kompromissiliittoon, koska siinäkin molemmat puoliset joutuvat luopumaan joistakin yhteiseksi hyväksi. Tässä tapauksessa ei kuitenkaan ole kysymys vaihtokaupasta vaan sopimuksesta. Lisäksi vallitsevat toimintatavat ovat jatkuvasti avoimia korjauksille olosuhteiden muuttuessa. Konsensusliitolle onkin ominaista molempia puolisoita tyydyttävien ratkaisujen tekeminen, niin ettei kumpikaan joudu luopumaan mistään hyvinvoinnilleen elintärkeästä asiasta. Jos jokin vanha ratkaisu ei tyydytä molempia tai toisen puolison tekemä uhraus on liian suuri, etsitään uusi vaihtoehto. Onnistuakseen konsensusliitto vaatii puolisoilta terveen suhtautumisen itseen, puolisoitten välisiin eroavaisuuksiin ja henkilökohtaisiin tarpeisiin, periaatteisiin ja odotuksiin. Lisäksi molempien on oltava tarpeeksi vahvoja yksilöinä voidakseen sallia puolison erilaisuuden kokematta sitä uhkaksi. Konsensushakuinen seka-avioliitto on voitto kummallekin puolisolle. Romanon mukaan voittamiseen vaaditaan luovia ratkaisuja, joissa huumorilla, joustavuudella ja tavallisuudesta poikkeavalla ajattelulla on suuri merkitys. (Romano 1997, 175-176.)

3 YHTEISEN TAIPALEEN ALKU

Tämän luvun teema on suomalais-venäläisten avo- ja avioparien yhteisen taipaleen alku. Käsiteltäviä aiheita ovat ensitapaaminen ja seurustelu-aika; yhteinen kommunikointikieli suhteen alussa, puolisoiden asuinpaikka seurustelu-aikana, tulevan puolison kotimaan ja kulttuuritaustan tunteminen ja mahdolliset ennakkoluulot niitä kohtaan. Lisäksi tässä luvussa käsitellään avioitumista avioliittoseremonioiden ja häätjuhlan osalta sekä puolisoiden ajatuksia avioliitostaan ulkomaalaisen kanssa, heidän lähipiirinsä suhtautumista avioitumiseen sekä sitä, millaisen vastaanoton ulkomaalaiset puoliset saivat uusilta avioliiton kautta tulleilta sukulaisiltaan. (Katso teemahaastattelurungon B- ja C -kohtien kysymykset numero 13 - 23 työn lopussa olevista liitteistä.)

3.1 Tiet kohtaavat

Kaikki haastattelemiini suomalais-venäläiset pariskunnat ovat tavanneet toisensa ensimmäisen kerran joko 1970- tai 1980-luvulla. Vielä tuohon aikaan neuvostokansalaisten matkustaminen ulkomaille ja varsinkin länteen oli hyvin rajoitettua. Kaikissa tutkimissani tapauksissa puolisoiden välisen ensimmäisen kontaktin saamiseen onkin vaadittu nimenomaan suomalaisen osapuolen syystä tai toisesta itänaapuriin suuntautunut matka. Aineistoni suomalaisilla miehillä erityisesti työkomennus rakennusurakoitsijan alaisuudessa on mahdollistanut pitkänkin lähes yhtäjaksoisen maassa oleskelun ja näin ollen edesauttanut kontaktien syntymisessä paikallisten naisten kanssa. Työmatkojen lisäksi suomalaisten tekemät turistimatkat ja esimerkiksi kielen opiskeluun kuuluvat opintomatkat ja harjoittelujaksot ovat mahdollistaneet tapaamiset paikallisten ihmisten kanssa. Muutamat venäläisnaisista työskentelivät Inturistin oppaana tavatessaan tulevan suomalaisen aviomiehensä:

Opiskeluaikana vuonna seitkytkuus meillä oli semmoinen käytäntö, että opiskelun ohella työskentelimme Inturistin oppaana. Ja vuonna seitkytkuus, silloin kun mä olin Moskovan oppaana, niin yks ryhmä

[Suomesta] tuli Moskovaan ja oli tarkoitus mennä Keski-Aasiaan. Ja mä tulin sit siihen mukaan ja sillä matkalla mä tutustuin aviomieheeni Keski-Aasiassa. (H12, 90)

Monet avioliittoon asti johtavat seurustelusuhteet saavat nykyisin alkunsa ravintolassa. Myös monelle haastattelemalleni suomalais-venäläiselle pariskunnalle sattumalta tapahtunut yhteinen illanvietto paikallisessa ravintolassa tai diskossa on ollut ensimmäinen tapaamispaikka ja tutustumistilanne:

Tapasimme Venajalla me tutustuimme. Mies oli työssä siellä. Me olimme tutustuimme missa on diskoteekki. Diskossa. (H10, 77)

Kolme pariskunnista kohtasi toisensa ensimmäisen kerran enteellisesti suomalais-venäläisissä häissä, joissa naiset olivat vieraina venäläisen morsiamen puolelta ja miehet suomalaisen sulhasen puolelta:

Me oltiin häissä Tallinnassa Tallinnassa vuonna kaheksankyt neljä, mun sukulaisen yhden häissä ja tuota siellä oli sit tää mun tuleva vaimokin. Kumpikin oltiin vieraana siellä. Hän on tietysti morsiamen tuttava ja mä olin sulhasen tuttu. Ett siellä me tavattiin ensimmäisen kerran kerran tässä tilanteessa. Ja sitten tuota sit... no sanotaan näin, ett sitten mä lähin käymään uudestaan siellä. (H02, 11)

Ensitapaaminen, joka usein tapahtuu aivan sattumalta, mahdollistaa siis seurustelusuhteen aloittamisen. Pelkkä satunnainen tapaaminen ei kuitenkaan yksin riitä seurustelun syntymiseen, vaan siihen tarvitaan paljon muutakin. Molemmipuolisena alkukiinnostuksenherättäjänä voi toimia esimerkiksi toisen miellyttävä ulkonäkö, joka usein vaikuttaakin oleellisesti kumppaninvalintaan. Ensivaikutelman jälkeen muut tekijät kuten esimerkiksi persoonallisuus, ystävällisyys, sydämellisyys ja älykkyys tulevat yhä tärkeämmiksi. (Määttä 1999, 65.)

3.2 Seurusteluaika

Melkein kaikissa tutkimissani tapauksissa ensitapaaminen johti lähes välittömästi seurustelusuhteen alkamiseen. Tiiviin seurustelusuhteen aloittamisen mahdollisti se, että suomalainen osapuoli asui Neuvostoliitossa yhtäjaksoisesti pitkään joko työnsä tai opiskelujensa vuoksi. Tapaamiset tulevan puolison kanssa olivat siten säännöllisiä ja helppoja järjestää. Muutamassa tapauksessa aikaa ensitapaamisen jälkeen kului useita kuukausia ennen kuin varsinainen seurustelu lopulta alkoi. Puolisoiden asuinpaikkojen pitkä maantieteellinen välimatka on ollut yksi syy suhteen alkamisen viivästymiseen. Seurustelu muuttui “kaukorakkaudeksi” niissä tapauksissa, joissa pariskunnan ensikontakti oli vain lyhyehkö tapaaminen suomalaisen osapuolen Neuvostoliittoon tekemän turistimatkan aikana. Näille “kaukorakkaussuhteille” ovat tyypillisiä suomalaisten puolisoitten tekemät säännölliset vierailumatkat Neuvostoliittoon tapaamaan kumppaniaan. Näin muistelee seurusteluaikaansa suomalaisen miesystävänsä kanssa eräs venäläisnainen:

Meillä oikeestaan koko vuosi kahdeksankymmentäkahdeksan me olemme tavanneet aika tiiviisti tai hänellä oli vuorotyö, hän kahden viikon välein aina kävi Pietarissa. (H03, 24)

Ulkomaalaisen kanssa seurusteltaessa pitkän välimatkan ja sen myötä ainaisen matkustamisen lisäksi yhteisen kommunikointikielen puuttuminen voi aiheuttaa ongelmia, koska puhuttu kieli on tärkein niistä järjestelmistä, joilla ihmiset viestivät keskenään. Puhutun kielen avulla ihmiset vahvistavat keskinäisiä suhteitaan, luovat yhteenkuuluvuutta, sitoutuneisuutta, ilmaisevat tunteitaan sekä luovat yhteyksiä ulkomaailmaan. (Andrew, Hartikainen 1999, 28.) Aineistoni suomalais-venäläiset parit jakaantuvat kielikysymyksen suhteen kolmeen eri ryhmään. Ensimmäisen ryhmän muodostavat parit, jossa toinen puolisoista osasi kumppaninsa äidinkieltä hyvin tai ainakin melko hyvin jo ennen seurustelusuhteen aloittamista eli puolisoilla oli suhteen alusta alkaen yksi vahva, yhteinen kieli. Useimmissa tutkimistani tapauksista vaimo on ollut puolisoista se, joka on jo ennen yhteistä tapaamista ja suhteen aloittamista osannut

hyvin tulevan miehensä äidinkieltä. Se ei ole mitenkään yllättävä, sillä naiset ovat tunnetusti usein kielellisesti orientoituneempia kuin miehet.

Venäjä, venäjän kieli kyllä, kun minä asuin Moskovassa, tietenkään en osa sanoa yhtään mitään suomee. Niin se on, se on harvinainen kieli ja Venäjä on, ei ole yhtään kurssia, ei ole mittään. Pietarissa on tietenkin paljon järjestetty tällä hetkellä kursseja, mutta Moskovassa ei ole vuonna kahdeksankymmentayhdeksän mitään suomen kielen kurssia. Tietenkin se oli venäjän kieli, kun M:kin [vaimo] osaa hyvin venäjän kielen. (H06, 48)

Toisen ryhmän muodostavat parit, jossa ainakin toinen puolisoista osasi hieman toisen äidinkieltä ja molemmat mahdollisesti vielä jotain samaa kolmatta kieltä eli kommunikointi tapahtui sekakielellä, jossa käytettiin suomen ja / tai venäjän lisäksi mahdollisesti vielä esimerkiksi englantia.

Se oli sekoitusta englantia ja venäjää, kun ma suomea en osannut yhtään. Se oli englantia ja venäjää. (H16, 98)

Kolmannen ryhmän muodostavat parit, jossa seurustelun alussa kumpikaan puolisoista ei osannut toisen äidinkieltä eikä parilla ollut muutakaan yhteistä kieltä. Tällaisissa tapauksissa kommunikointi tapahtui elekielellä, tulkin välityksellä ja sanakirjasta sanoja etsimällä:

No se oli alakuunsa tää kaveri niin kun vähän tulukkas ja sitten oli semmoista viittoma- ja sanakirjakieltä, että kateltiin sanakirjasta sanoja. Ett mää en osannu sinne mennessä yhtään venäjää, että sanakirjasta mää sitä opiskelin siellä ja yritin aina kommunikoida työmaalla ja muualla sitten sillä venäjällä. (H11, 81)

Vahvan yhteisen kommunikointikielen puuttumista seurustelusuhteensa alussa haastatteleman pariskunnat eivät pitäneet liian suurena tai ylitsepääsemättömänä

ongelmana, vaikka he olivatkin riippuvaisia ulkopuolisesta tulkkausavusta ja sanakirjoista. Yhteisen kielen puuttumisesta seurasi luonnollisesti ongelmia; väärinkäsityksiä ja ymmärtämättömyyttä, mutta ilmeisen rakastuneina tai ainakin ihastuneina kommunikointiongelmat eivät kuitenkaan haitanneet seurustelusuhteen kehittymistä. Ihmiset pyrkivät suhtautumaan vahvan yhteisen kielen puuttumisesta johtuviin ongelmiinsa huumorilla ja parantamalla aktiivisesti kielitaitoaan. Monet suomalaismiehet kertoivatkin aloittaneensa innokkaan venäjänkielen opiskelun tavattuaan tulevan venäläisen vaimonsa:

Noo kyllä mä tietysti silloin opiskelin kovasti, että olin hirveen innokas silloin kyllä. Opiskelin kesäyliopistossa ja kirje tai kasettikursseilla ja luin ja työväenopistossa ja joka paikassa, mutta se ei vaan, niin se on sitten vaan jäänyt siihen, sille asteelle. Että silloin osasin melkein enemmän vissiin kun tänä päivänä. (H02, 12)

Myös muutamat venäläisnaiset kertoivat aloittaneensa aktiivisen suomen kielen opiskelun, jossa he käyttivät apunaan suomalaisen miesystävänsä tuomia suomenkielen oppikirjoja, suomalaisia aikakauslehtiä ynnä muuta suomeksi kirjoitettua tai nauhoitettua opiskelumateriaalia:

Menin kurssille, suomen kielen kurssille ja sitten kun tuota toinen minun läheinen ystävä meni naimisiin ja minä sitten rupesin sitä käyttämään enemmän, koska hänen sukulaiset jatkuvasti kävivät Pietarissa. Sitten siitä karttui käytännön taitoakin ja sitten mä opiskelin sitä ihan itse. Ja kun mieheni alkoi käydä, hän toi minulle oppikirjat Finnish for Foreigners esimerkiksi ja suomi suomeksi ja kasetit ja kaikki ja sitten luin kirjoja suomen kielellä. (H03, 24)

Seurusteltaessa ja varsinkin avioiduttaessa ulkomaalaisen kanssa on puolison äidinkielen osaamisen lisäksi hyvä tuntee myös hänen kotimaataan ja kulttuuritaustaansa. Useimmat venäläiset tiesivät tulevan puolisonsa kotimaasta ja kulttuuritaustasta omien arvioidensa mukaan hyvin vähän. Tiedot rajoittuivat monilla

siihen, mitä koulussa ja virallisessa tiedonvälityksessä esimerkiksi uutisissa ja lehdessä oli Suomesta kerrottu. Lähinnä tiedettiin vain, että lännessä on rajanaapurina pieni, Neuvostoliitolle ystävällismielinen, kapitalistinen maa, jonka pääkaupunki on Helsinki:

En oikeestaan paljo mitaan [tiennyt]. Etta semmoisia myytteja, jotka nyt sit tuota oli luotu silla virallisella propagandalla. Se on hyvin ystavallinen kansa meille ja ja rauhallinen, kuuliainen ja semmoinen hyvatahtoinen ja kaikkea positiivisia. (H17, 125)

Muutamit haastattelemanit venäläiset olivat saaneet hieman eksaktimpaa tietoa Suomesta maahan aikaisemmin avioituneilta ystäviltään. Eräät heistä olivat muodostaneet kuvan suomalaisista kotimaassaan vierailevien turistien perusteella. Kuva suomalaisista ei välttämättä ole aina ollut kovinkaan positiivinen, koska tuolloin suomalaisten tekemiin idänmatkoihin kuului usein oleellisena osana runsas ryyppääminen, isäntäkansan olojen vähättely ja oman korkeamman elintason voimakas esittely. (Åström 1993, 169.) Kolme venäläistä informanttia oli päässyt henkilökohtaisesti vierailemaan Suomessa ja muodostamaan omakohtaiseen kokemukseen perustuvan tiedon tulevan puolisonsa kotimaasta ja kulttuurista ennen avioliiton solmimista. Heidän ensivaikutelmansa Suomesta olivat pääasiassa myönteisiä:

Ensin kyllä ma olin tyytyväinen, kun ma ensimmäisen kerran kävin siellä kyllä. Se se oli ensimmäinen ulkomaai tai sellainen paikka mihin ma kayn ulkomailla elikkä Suomessa. Kerta se oli ensimmäinen kerta, kun ma kayn ulkomailla se kyllä olin tyytyväinen sen jälkeen ja... En tieda mitas kulttuurista voi sanoa, mutta se oli täysin erilainen kun tuo Venäjä. (H08, 66)

Suomalaiset tunsivat tulevan puolisonsa kotimaata ja kulttuuritaustaa paremmin kuin venäläiset, koska koulusta tai yliopistosta ja medioista saamiensa tietojen lisäksi kaikki haastatellut olivat vierailleen Neuvostoliitossa monta kertaa ennen avioitumistaan venäläisen kanssa. Melkein kaikki suomalaiset olivat viettäneet pitkiäkin

ajanjaksoja eripuolilla Neuvostoliittoa työn ja opiskelun takia. Muutama suomalaisista haastatelluista totesi kylläkin, että niin suuresta maasta on mahdotonta tietää kaikkea edes useankaan käynnin perusteella. Sanotaankin, että neljä viikkoa uudessa maassa matkustanut voi ajatella, että ymmärtää kulttuurista oleellisimman, mutta vasta neljän vuoden jälkeen tietää, mitä ei vielä ole oppinut. (Andrew, Hartikainen 1999, 31.) Saman havainnon on tehnyt eräs useita vuosia Neuvostoliitossa työskennellyt suomalaisinformantti:

Venäjällä olin ollu jo monta vuotta töissä, että tietinkin sitä kautta jonkin verran tiesin vähän mitä Venäjä on tai luulin tietäväni. Nyt, vaikka oon ollu siellä kuus vuotta töissä yhteensä, niin vielä vähemmän tiedän kun ennen ja ymmärrän Venäjästä. (H04, 32)

Ennakkoluulot, varsinkin negatiiviset sellaiset, aviopuolison kotimaata, kulttuuria ja ihmisiä kohtaan useimmat haastatelluista kiistivät. Melkein kaikki venäläiset perustelivat ennakkoluulottomuuttaan sillä, että he eivät ylipäättäen tienneet paljoakaan Suomesta. Suomalaiset puolestaan vastasivat kysymykseen diplomaattiseen tyyliin maassa maan tavalla tai maasta pois. Tulevan puolison kotimaata kohtaan tunnetut ennakkoluulot olivat siten viattomia puolin ja toisin kuten seuraavista esimerkeistä voi havaita:

Sanotaan minä ajattelin, että Suomessa on Suomessa on... aika paljon vanhoja rakennuksia ja joka vanha arkkitektuuri, mutta ma tulin Suomeen, ma ihmettelin se on nukuaikaisia, ei ole yhtään mittään vanhoja arkkitektuureja. Se oli ihmeellistä, mut... No kuvittelin, että melkein sama, sama luonto kun, sama luonto kun Karjalassa, siks kun minä olin Karjalassa. (H06, 48)

Niin silloin elettiin vielä kommunismin aikaa ja kyllähän siihen törmäs, mutta en mää sillain. Mä olin aika neutraali sitten kumpaankin suuntaan. (H15, 112)

Seuraavat kaksi puheenvuoroa ovat esimerkkejä siitä, millaisia ennakkoluuloja ja mielikuvia haastateltavilla oli tulevan puolisonsa kotimaassa asuvista ihmisistä:

Ei mulla mitään sen suurempia ennakkoluuloja, kun tuota sanottiin, että vanhemmilla on idealistinen kuva ollut, niin ett siinä aina kun tavallaan, kun ne sano, että suomalaiset on niin kun kaikki niin tip top ja kaikki siistiä ja tekevät töitä kovasti ja niin kyllä sitä huomaa, että se ei aina pidä paikkaansa. Että suomalaiset ovat samanlaisia ihmisiä, kaikki samanlaiset tavat, jos niin kun esimerkiksi vuokrataloissa asutaan.
(H12, 91)

Ainakin mulla oli sellainen käsitys, että venäläiset huutaa hirveesti ja ne on hyvin tämmöisiä temperamenttisia. Että tällainen ennakkoluulo.
(H09, 70)

Hyvin negatiivisten ennakkoluulojen puuttumiseen saattoivat vaikuttaa kohteliaisuusyyt; haastateltavat eivät kohteliaisuuttaan halunneet kertoa haastattelijalle tuntemistaan negatiivisista ennakkoluuloista puolisonsa kotimaata ja maamiehiä kohtaan. Tai sitten erittäin negatiivisia ennakkoluuloja ei vain yksinkertaisesti ollut, koska hyvin ennakkoluuloiset ja varsinkin kielteisesti ulkomaalaisiin suhtautuvat ihmiset eivät solmi seka-avioliittoja.

Jossain vaiheessa seurustelua voi kypsyä päätös avioliiton solmimisesta. Joidenkin parien seurustelu-aika kestää useita vuosia, toiset avioituvat hyvinkin lyhyen tuttavuuden jälkeen ja toiset eivät avioidu milloinkaan, vaan jatkavat yhdessäoloaan avioliitossa. Monilla avioituvilla pariskunnilla avioliiton solmimista edeltää kihlautuminen. Aikaisemmin kihlojen vaihto oli sitova lupaus avioliitosta, mutta nykyisin tapa on kärsinyt eräänlaisen inflaation eikä sitä pidetä enää samalla lailla sitovana kuin aikaisemmin. Haastattelemi suomalais-venäläiset pariskunnat ovat seurustelleet vuodesta viiteen vuotta ennen avioliiton solmimista. Keskimääräinen seurustelunkesto-aika on ollut noin vuodesta kahteen vuoteen. Seurustelu-aikanaan puoliset ovat opetelleet paitsi tuntemaan toisiaan myös opiskelleet toistensa äidinkieltä, mahdollisesti tutustuneet toistensa kotimaahan ja sen kulttuuriin ja myös kihlautuneet.

3.3 Avioliiton solmiminen

Häissä annetaan seremoniallinen päätös kaikille niille vaiheille, jotka kuuluvat aviopuolison valintaan, kosintamenoihin ja aviosopimuksen tekoon. Tapahtumien keskipisteinä ovat yksilöt, morsian ja sulhanen, mutta esiintyjinä lisäksi myös suvut, häävieraat ja ne kaikki yhteiskuntaryhmät, joita solmittu liitto koskee. Hääjuhlan yhteisöllinen perusfunktio on Matti Sarmelan mukaan avioliiton julkistaminen. Uuden avioperheen perustaminen koskee aviopuolisoiden lisäksi myös heidän lapsiaan ja sukuja, joihin he kuuluvat. Häät avioliiton vahvistamismenoina laillistavat lasten aseman aviolapsina sekä heidän oikeutensa suvun aineelliseen ja sosiaaliseen omaisuuteen kuten perintöön ja periytyviin statuksiin. Häissä luodaan myös uusi sukulaisuusjärjestelmä julkistamalla uusien sukulaisten oikeudet ja velvollisuudet. Avioparille häät merkitsevät siirtymistä uuteen statukseen, naimisissa olevien aikuisten ryhmään. (Sarmela 1981, 10-11.)

Yksilöä, hänen perhettään tai sukuaan ja koko yhteisöä koskevana käännekohtana Sarmela erottaa neljä häihin kuuluvaa yleismaailmallista perusseremoniaa. Ensimmäinen seremonia on avio- ja sukulaisuussopimusten vahvistaminen eli "morsiamenhinnan" ynnä muiden maksujen maksaminen ja sukujen välisten lahjojen vaihtaminen. Toinen seremonia on yhteisölliset vahvistusmenot, kuten vihkiminen tai muut formaaliset toimenpiteet esimerkiksi avioliiton rekisteröiminen. Kolmas seremonia on kriittisen käännekohdan varmistaminen: siihen kuuluvat taloudelliset sitoumukset esimerkiksi myötäjäisistä sopiminen sekä hedelmällisyys-, varallisuus- ja omaisuusmagia. Neljäs seremonia on varsinaiset siirtymämenot esimerkiksi morsiamen siirtäminen sulhasen sukuryhmän jäseneksi. (Sarmela 1981, 11.)

Sarmela jaottelee häätavat kolmeen päätyyppiin sen mukaan minkälaisia intressiryhmiä häänäytelmä koskettaa ja mikä on yhteisön sosiaalinen ja taloudellinen perusrakenne. Sukuhäät ovat ensisijaisesti morsiamen ja sulhasen sukujen välinen näytelmä, jossa yleisöllä on vähän sosiaalisia rooleja. Ne kuuluvat yhteiskuntiin, joissa sukuryhmät muodostavat keskeisimmän sosiaalisen organisaation. Yhteisöhäät ovat osa yhteisön sosiaalista kanssakäymistä. Niissä etualalle nousee paikalliskulttuurin yhdessäoloperinne tanssin, juhla-aterioiden ja huvittelun merkeissä. Suvut ja

sukulaisuus jäävät toiselle sijalle ja tilalle tulevat erilaiset paikallisryhmät, ennen kaikkea sosiaaliset luokat. Yhteisöhäät ovat ominaisia kiinteille kyläyhteisöille. (Sarmela 1981, 16.)

Perhehäät ovat teollistuneen ja kaupungistuneen yhteiskunnan perheiden "huomioriitti", jolla juhlistetaan avioparin solmimaa liittoa. Kaupunkimaisessa yhteiskunnassa häistä on tullut intiimi perhejuhla, joka ei enää kosketa koko yhteisöä, eikä sido sukuja yhteen kuten sukuyhteisöjen aikakaudella. Häihin osallistuvat avioparin lähiomaisten lisäksi heidän ystävänsä ja kenties työkaverit. Sarmelan mukaan häistä on urbaaneissa asuinympäristöissä tullut enenevästi "kulutusriitti", hääpalvelut ostetaan ja häidenviettopaikka on yhä useammin joko ravintola tai muu yleinen juhlapaikka. Häidenvietyssä määrin yksilöllisiä eroja, jotka johtuvat esimerkiksi avioparin tai heidän perheidensä ammatti- ja yhteiskuntaluokasta, varallisuudesta tai henkilökohtaisesta suhtautumisesta häiden viettoon. Häidenvietystä on tullut perheiden kulutustapahtuma, joihin osallistuu vain sellainen lähiryhmä, joiden kanssa kulutusta halutaan jakaa. (Sarmela 1981, 17.)

3.3.1 Vihkiseremonia

Avioliiton solmimiseen liittyvät menot muodostavat usein kokonaisen sikermän tiettyjä perinteen mukaisia tapoja, jotka vaihtelevat kulttuureittain. Länsimaisen kristinopin perustaja ei määrännyt mitään erikoisia seremonioita noudatettaviksi avioliittoa solmittaessa. On kuitenkin oletettu, että varhaiskristittyjen parissa häihin liittyi joitain sopivia kulttitoimituksia. Kirkkoisien todistukset noin 250-luvulta jKr. ja sitä myöhemmältä ajalta osoittavat, että avioliitto toisinaan solmittiin ilman mitään muodollista siunausta, mutta ettei kristillinen kirkko oikein suosinut sellaisia liittoja. (Westermarck 1932, 164, 200.) Oppi avioliiton sakramentti-luonteesta kehittyi kristillisessä kirkossa ensimmäisen vuosituhannen lopulla, kun kirkon vaikutusvaltaa avioliiton solmimisessa haluttiin lisätä. Englannista ja Ranskasta lähtöisin ollut kirkollinen vihkiminen levittäytyi vuosituhannen vaihteen jälkeen hitaasti muualle Eurooppaan. (Tiainen 1994, 19.) Luterilainen vihkiminen määrättiin Ruotsi-Suomessa pakolliseksi vuonna 1612 ja lopullisesti avioliiton laillistaminen kirkollisella

viikimisellä on säädetty Ruotsi-Suomen valtakunnan uudessa yleisessä laissa vuonna 1734. Kirkollisen viikimisen lisäksi otettiin Suomessa vuonna 1917 käyttöön vaihtoehtoisesti myös siviiliviikiminen niitä varten, jotka eivät katsoneet tämän ihmiselämän keskeisen asian kuuluvan kirkolliselle vaan siviiliviranomaiselle. (Aalto toim. 1999, 436; Nieminen 1993, 85.)

Avioliitosta tulee laillisesti pätevä, kun suoritetaan vihkiseremonia vähintään kahden todistajan läsnäollessa. Lisäksi vihkiseremonian on täytettävä seuraavat kriteerit: molempien vihittävien on oltava läsnä vihkitytilaisuudessa, heille on esitettävä kysymys halukkuudesta solmia avioliitto kyseisen henkilön kanssa, molempien on vastattava kysymykseen myöntävästi ja vihkijän on julistettava pari mieheksi ja vaimoksi. Seremonian suorittavalla henkilöllä on oltava vihkimislupa. Suomessa sellainen on eri kirkkokuntien ja uskonnollisten ryhmäkuntien edustajilla. (Strandén 1993, 115.) Siviiliavioliiton sitä vastoin vahvistaa joko laamanni, käräjätuomari tai henkikirjoittaja. (Aurejärvi-Karjalainen 1999, 45.)

Vihkiseremonia voidaan siis suorittaa joko kirkollisena tai ”maallisena” toimituksena. Suomessa yleisin evankelisluterilainen vihkiseremonia alkaa, kun kirkon ovet avautuvat ja morsiuspari astelee alttarille urkujen soidessa ja hääväen seistessä käytävän molemmin puolin. Pari polvistuu alttarille ja pappi aloittaa viikimisen. Vihkipuhetta seuraa seremonian tunnetuin osuus: kysymykset, joihin vastataan vain sanalla tahdon. Kysymysten ja vastausten jälkeen pappi pyytää sormuksen ja lukee rukouksen. Sen jälkeen sulhanen pujottaa sormuksen morsiamen vasempaan nimettömään ja pari suutelee. Tämän jälkeen pappi julistaa parin aviopuolisoiksi ja siunaa heidät. Musiikkiosuuden ja Raamatun luvun jälkeen vihkikaava jatkuu vielä rukouksilla ja siunaamisella. Lopuksi pappi onnittelee tuoretta avioparia ja antaa heille Vihkiraamatun. Noin 15-20 minuuttia kestänyt vihkiseremonia päättyy loppusoittoon, jonka aikana vastavihityt poistuvat alttarilta. Morsiuspari tulee viimeisenä ulos kirkosta ja saa kirkonrappusilla päälleen riisisateen, jolla hääväki toivottaa heille vaurautta ja hedelmällisyyttä. (Aalto toim. 1999, 434-443.)

Kristillinen kirkko vihkii avioliittoon ainoastaan rippikoulun käyneitä seurakuntalaisiaan, jotka solmivat avioliiton johonkin uskonnolliseen yhteisöön kuuluvan henkilön kanssa. Muilla on mahdollisuus siviiliviikimiseen. Siviiliviikiminen voi pahimmillaan olla kovin karu toimitus, sillä maistraatissa tai

käräjäoikeuden tiloissa toimitettavan avioliittoon vihkimisen kaava on varsin lyhyt: ilman lisäohjelmaa koko toimitus vihkiseremonioineen ja kaavakkeiden täyttöineen on ohi noin kymmenessä minuutissa. Monilla vihkijöillä tosin on tapana pidentää vihkiseremoniaa pienellä tilanteeseen sopivalla puheella. Lisäksi tuomarin kanssa voi myös sopia vihkipaikaksi esimerkiksi oman kodin tai jonkin muun juhlavamman paikan. Kun vihittävistä toinen kuuluu siviilirekisteriin ja toinen kirkkoon, pari voi niin halutessaan saada tuomarin toimesta suoritettun siviilivihkimisen lisäksi liitolleen vielä avioliiton kirkollisen siunaamisen. Siunaus noudattaa pitkälti samaan kaavaa kuin kirkollinen vihkiminenkin. Avioliiton siunaaminen tapahtuu yleensä häätjuhlassa, joka seuraa siviilivihkimistä. (Aalto toim. 1999, 456; Strandén 1993, 115-118; Aurejärvi-Karjalainen 1999, 45-47.)

Sormusten vaihtaminen on erottamaton osa vihkitilaisuutta. Kyseinen tapa tunnetaan Skandinaviassa 1600-luvun lopulta, jolloin se syrjäytti muinaisgermaaniset tavat solmia solmu tai murtaa raha, josta nainen sai toisen ja mies toisen puolen. Hääsormusten vaihtaminen on ollut vallalla koko kristityssä Euroopassa myöhäiskeskiajalta asti. Eräät taikauskokset vihkisormukseen liittyvät uskomukset osoittavat sen funktiosta puolisoita yhdistävänä symbolisena siteenä. Sormuksen kadottaminen tai rikkominen merkitsee uskomuksen mukaan kuolemaa, avioliiton purkautumista tai jotain muuta onnettomuutta. (Westermarck 1932, 167.)

Haastattelemistani suomalais-venäläisistä aviopareista lähes kaikki ovat virallistaneet liittonsa 1980-luvulla Neuvostoliitossa sikäläisten tapojen ja traditioiden mukaisesti. Neuvostoliitossa vallitsi tuolloin marxilais-leniniläinen ateismin periaate, joka esitti ainoana totuutena, että kristinuskon näkemykset ja tiede ovat keskenään ristiriidassa, mistä syystä uskonnonharjoittamista oli rajoitettava. Virallisen marxilais-leniniläisen luokkateorian mukaisen sosialistisen ja kommunistisen tulevaisuuden toteuttamiseen kuului muun muassa “menneisyyden jäännösten” eli uskonnon ja siihen liittyvien tapojen hylkääminen sekä täysin maallistunut, sekularisoitunut elämäntapa. Osa vanhoista “kansanuskon” tavoista kylläkin säilyi, sillä niitä yhdistettiin “uusiin sosialistisiin menoihin”, joilla koetettiin syrjäyttää kristilliset juhlatavat esimerkiksi häissä ja hautajaisissa. Neuvostoliitossa oli siis pyrkimys tukahduttaa kristillisyyden ja ihmisiä painostettiin erilaisin keinoin luopumaan uskosta ja sen merkiksi eroamaan kirkosta. Näin ollen kirkolliset vihkimisetkään eivät olleet mahdollisia. Tosin

perustuslain mukaan usko ja “kultinharjoittaminen” olivat ehdottomasti yksityisasiota ja kirkollisiakin avioliittoja solmittiin sosialistisella kaudella (von Lilienfeld 1987, 208-238.), mutta ne eivät kuitenkaan olleet laillisesti päteviä.

Meillä oli hääseremonia siellä avioliittopalatsilla [...] ei kirkossa. Se oli ihan semmoinen neuvostoliittolainen tapa. Ja kyllä jotkut myös voi kirkossa saada vihkiminen, mutta meille oli tärkeä se Neuvostoliiton aikana ei valtio ei hyväksynyt semmoista viralliseksi. Joo, että meillä oli pakko käydä siellä notaarin luona, saada häneltä semmoinen todistus, että me ollaan naimisissa. (H16, 116)

Vielä 1980-luvulla neuvostokansalaisilla “ei ollut mitään mahdollisuuksia solmia avioliittoja maan ulkopuolella”. Avioliitto suomalaisen puolison kanssa oli siis virallistettava Neuvostoliitossa. Siellä tapahtuvaan avioliiton solmimiseen suomalaiset tarvitsivat Neuvostoliiton viranomaisia varten kirkkoherranvirastosta esteettömyystodistuksen ja lisäksi muitakin virallisia asiapapereita, jotka oli käännettävä valan tehneellä kielenkääntäjällä venäjäksi. (Lehtonen 1996, 33.) Neuvostoliitossa vihkiseremonian suoritti papin sijasta tuomari ja vihkiminen tapahtui kirkon sijaan niin kutsutussa avioliittopalatsissa siviilivihkimisenä todistajien läsnä ollessa. Näin muistelee vihkiseremoniaansa eräs suomalaismiestä:

Kaikki venäläiset menee naimisiin palatsissa. Ne on hienoja, vanhoja rakennuksia. Siellä on nainen, joka hoitaa niin kun tavallaan mejän papin virkaa. Musiikki soi ja... semmoinen häämarssi tyylinen. Sinne kävellään ja... niin se on niin kun tavallaan kirkko. Siinä kävellään rinnakkain sen sen naisen luokse ja se alakaa litanian myötä- ja vastamäessä (naurahtaa), että sitä ruvetaan. En minä mitään ymmärtäny, mitä se... Sormukset sormeen ja ihan vastaava meidän systeemi. Virallinen, arkinen niin kun täällä olis joku samanlainen kun täällä, jos ihminen ei oo kirkossa, niin menee naimisiin. [...] Moskovassa on juhlavampi, paljon juhlavampi se. (H04, 32)

Neuvostoliitossa on ollut ja nykyisin Venäjällä on edelleenkin tapana, että nuoripari ajaa vihkitoimituksen jälkeen sankaripatsaalle laskemaan kukkasia kaatuneiden omaisten muistolle sekä sen jälkeen jonnekin paikkakunnan merkittävälle nähtävyydspaikalle, jossa nostetaan samppanjamaljat morsiusneitojen ja sulhaspoikien kanssa. Esimerkiksi Moskovassa tällaisena paikkana on yliopiston päärakennuksen edustalla oleva näköalatasanne, josta avautuu kaunis näkymä yli kaupungin. (Suomi-Venäjä-Seura 1999, 47-48.)

Kaksi haastattelemistani suomalais-venäläisistä aviopareista oli virallistanut liittonsa Suomessa 1990-luvun alussa myöskin siviiliseremonioin. Tuolloin venäläisten oli jo lainmuutoksen vuoksi mahdollista solmia avioliitto kotimaansa rajojen ulkopuolellakin. Näin kertoo omasta suomalaisen tavan mukaan pidetystä siviilivihkitoimituksestaan eräs suomalaisnainen:

Siinä täytyy olla tietty määrä todistajia ja ja tuota sitten tää puhuu tällaisen lyhyen puheen tämä henkikirjoittaja ja tuota heillä oli myös venäläinen käänös siihen puheeseen ja se käy hyvin nopeesti, ett ei siinä mee varmaan kun kymmenen minuuttia. (H09, 71)

Lähes kaikki haastattelemanani pariskunnat ovat siis virallistaneet liittonsa Neuvostoliitossa 1980-luvulla siviilimenoin sikäläisten tapojen mukaisesti. Ainoastaan yksi näistä pariskunnista on “mennyt uudelleen naimisiin” Suomessa. Tällöin he saivat tilaisuuden järjestää oikeat häät myös Suomessa asuville sukulaisilleen.

3.3.2 Hääjuhla

Avioliiton solmimisen virallista osuutta eli vihkiseremoniaa seuraa yleensä vapaamuotoisempi tilaisuus: hääjuhla. Hääjuhlan paikat vaihtelevat kartanoista ja kodeista ravintoloihin. Juhlan ohjelma voi olla joko niukka ja seurustelupainotteinen tai sitten runsas ja etukäteen mietitty. Juhlaan kuuluu kuitenkin aina hääparin tervehtiminen kättelyin, halauksin sekä onnitteluin, maljojen kohotus tuoreelle avioparille ja ruoka- ja juomatarjoilu. Juhlailaisuudessa on myös tapana pitää puheita

hääparille. Suomessa hääkakun leikkaaminen on yksi hääjuhlan kohokohdista. Kakun leikkaamisen lisäksi vakiintunut ohjelmanumero on häävalssi, jonka pari aloittaa kahdestaan. Musiikilla on perinteisesti tärkeä osa häissä, ja juhlaan onkin usein vuokrattu jokin orkesteri viihdyttämään ja tanssittamaan juhlaväkeä. Ennen morsiusparin lähtöä häyön viettoon ohjelmassa on vielä morsiuskimpun ja sukkanauhan heitto naimattomien naisten ja miesten ryhmiin. Morsiamen heittämän kimpun kiinni saanut neito on uskomuksen mukaan itse seuraava morsian, ja sulhasen heittämän sukkanauhan napannut mies on tietenkin seuraava sulho. (Aalto toim. 1999, 449.)

Venäläiseen hääjuhlaan kuuluu ehdottomasti juhla-ateria, jolloin pöytä notkuu ruoasta ja juomasta. Juhla voidaan järjestää joko ravintolassa tai sulhasen tai morsiamen vanhempien kotona, mikäli asunto on tarpeeksi suuri. (Suomi-Venäjä-Seura 1999, 48.) Haastattelimieni suomalais-venäläisten avioparien Neuvostoliitossa vietettyjä häitä on juhlittu ystävien, sukulaisten, työkavereiden ja tuttavien kanssa poikkeuksetta jonkin paikallisen hotellin ravintolassa.

Ravintolailta oli. Siellä oli oli ihmisiä ehkä meillä tais olla joku... lähemmäks sata ihmistä oli. Koko ravintola tilattiin. Siihen aikaan ei ollu tämä tämmöinen illan viettäminen niin rahallisesti kovin kovin kallista. Oli musiikkia, tanssia, puhetta, viinaa ja ruokaa ja sukulaisia Suomesta. Oli minun vanhemmat oli ja muitakin sukulaisia muutamia. Täti oli ja yks hyvä hyvä hyvä kaveri, joka sit oli todistajana siinä.
(H04, 33)

Näin kuvailee neuvostoliittolaisten tapojen ja traditioiden mukaisesti vietettyä hääjuhlaansa eräs venäläisnainen:

Mut tuota kun mejän häihin sitten kuulu tietysti ihan ihan hyvinkin semmoinen ylenpalttinen tuota syöminen, juominen, tanssiminen ja tämmöiset, että... ihan juhlittiin ja se sitten varattiin ravintolan semmoinen niin kun banketti, niin sanotuks banquetiks sanottiin, sali tai semmoinen siis tarkoitettu tarkoitettut tilat, niin se sit se varsinainen

juhlinta on niin kun tapahtunut siellä. Meillä oli yli sata... no ei, ei ehkä nyt yli sata ihmistä, noin sata ihmistä ja noin puolet oli Suomesta ja noin puolet oli sitten sieltä mun mun ystäviä. (H17, 127)

Hääjuhlassa on tapana leikin varjolla ottaa erilaisia enteitä puolisoiden tulevasta avioelämästä. Suomessa uskotaan esimerkiksi, että kumpi puolisoista hääkakkua leikatessa saa polkaistua toisen varpaille tulee olemaan liitossa määräävä osapuoli. Myös Venäjällä on vastaavanlaisia uskomuksia:

No yksi tapa meillä laitetaan pyyhe sinne lattialle ja nuoripari sitten kuka ensimmäisenä astu siihen se johtaa sitä taloa. J [aviomies] ei tiennyt. Minä heti astuin (nauraa). (H16, 117)

Venäläisissä ja suomalaisissa hääjuhlissa on paljon samanlaisia elementtejä; molemmissa pääpaino on iloisella yhdessä ololla hyvän ruoan ja juoman, musiikin ja tanssin kera. Joissain tavoissa on myös eroavuuksia:

Kyllä se niin kun enemmän ehkä on... no ei ei se taas sitten niin hirveesti poikkea suomalaisesta, ett ehkä se enemmän vaan poikkeaa niitten maljojen ja puheitten osalta, ett Suomessahan ei niitä hirveesti pietä. Mutt että samanlaistahan se, ett istutaan ja juuvaan ja keskustellaan ja tanssitaan ja tälleen näin, mutt että siellähän se on tapana, että aina jokainen jokainen pitää vuorollaan oman puheensa morsiusparille ja sit sen jälkeen huuetaan, että pitää suudella. (H02, 13)

Myöskin muutaman venäläisinformantin mainitsema tapa jatkaa hääjuhlaa seuraavan päivänä morsiamen kotona eroaa nykyisistä suomalaisista häätraditioista.

3.4 Aika avioitumisen jälkeen

Kansallisuuseroa merkittävämpi asia avioiduttaessa ulkomaalaisen kanssa on kaikkien haastateltavien mielestä se keskinäinen rakkaus ja luottamus, jota he tuntevat puolisoaan kohtaan. Avioliiton perustaksi kuten aiemmin olen maininnut on teollistuneen ajan myötä muodostunut yksinomaisesti ihastumisen ja rakastumisen tunnekokemus, jota ilman pitempiaikaista liittoa ei voida ajatella. Avioliiton solmiminen ulkomaalaisen kanssa tuntui informanteista luonnolliselle seuraavalle askeleelle suhteessa, kun oltiin rakastuneita, seurusteltu jo jonkin aikaa ja opittu tuntemaan toinen hyvin:

Sitten kun menee, rakastaa ja tuntee hyvin ihmistä, niin silloin ei oo mitään merkitystä että onko se oman maa vai muun maan kansalainen, jos haluaa sen kanssa olla, ett sillä ei niin kun oo mitään merkitystä.
(H12, 92)

Avioitumista ulkomaalaisen puolison kanssa informantit eivät itse pitäneet ihmeellisenä asiana senkään vuoksi, että heidän mielestään suomalaisilla ja venäläisillä on hyvin samankaltainen näkemys avioliitosta. Muutamit haastateltavat vertasivatkin tilannetta siihen, että he olisivat naineet esimerkiksi islaminuskaisen puolison, jonka tavat ja käsitykset poikkeaisivat todennäköisesti varsin dramaattisesti omista. Puolison ulkomaalaisuus sinänsä menetti entisestäänkin merkitystään niissä tapauksissa, joissa parilla oli suhteen alusta alkaen yksi yhteinen vahva kieli joko suomi tai venäjä. Sitä vastoin käytännön asiat kuten esimerkiksi omasta kotimaasta pois muuttaminen mietityttivät enemmän:

Ihan sama, kun hän puhuu kuitenkin venajaa koko ajan. Ei puhu koskaan suomea ja... no se oli ihan samanlainen kun meni naimisiin kuin joku venäläinen naisen kanssa. Joka tapauksessa minulla tulee, mulla tulee iso muutoksia elämässä, siksi ma kyllä [...] vahan pelkään, että kun ma minun taytyy muuttaa tanne Suomeen. [...] oli vahan

sekaisin kaikki mita ma tein joko ma menen sinne vai ei. Haluanko ma menna sinne vai en? (H08, 66)

Vanhan kristillisen näkemyksen mukaan avioliitto on ikuinen ja purkamaton. Eräitä haastatelluista mietityttikin enemmän se suuri elämänmuutos, jonka avioliiton solmiminen ja sen myötä lupaus loppuiän kestävästä sitoutumisesta tuovat mukanaan kuin puolison ulkomaalaisuus:

Joo no, kyllä se sillä tavalla tietysti pelotti, koska se merkitsi sitoutumista. Ja... ja tuota... niin kyllä mun mielestä se kuitenkin se avioituminen on niin kun loppu iäksi, että kyllä se oli aika sillä tavalla vakava paikka. (H09, 71)

Vaikka periaatteessa avioituminen ulkomaalaisen kanssa ei tunnetasolla haastateltavien mielestä juurikaan eroa avioitumisesta oman maalaisen kanssa niin kuitenkin useat myönsivät sen olevan käytännössä vaikeampaa. Seka-avioliiton solmiminen aiheutti sekä Suomessa että Neuvostoliitossa monimutkaisien ja työlään paperivaiheen, jolta olisi välttynyt avioituttaessa oman maalaisen kanssa. Lisäksi muutamien haastateltavien mielestä avioliitto ulkomaalaisen kanssa tuntui olevan lähiympäristölle suurempi asia kuin asianomaisille itselleen:

[...] ei se niin kun sen kummosempaa ole oli hän sitten mistä päin hyvänsä maailmaa. Tietysti lähiympäristöhän siinä niin kun oli enemmän kiinnostusta siihen, että sullahan on semmonen ja semmonen vaimo sieltä, että säähän kaukaa hajit. (H11, 84)

Ympäristön suhtautuminen yleensä seka-avioliiton solmineisiin ihmisiin vaihteli hyväksyvästä asenteesta kielteiseen asennoitumiseen. Useimpien vanhemmat hyväksyivät täysin lastensa ulkomaalaiset puoliset, mutta toisaalta kaikissa tapauksissa on ollut kyse aikuisten ihmisten tekemistä päätöksistä, joissa vanhempien mielipide ei edes ole ollut ratkaiseva tekijä. Haastatteleistani naisista nuorin täytti avioitumisvuotenaan kaksikymmentäkaksi ja vanhin neljäkymmentäkolme vuotta.

Nykyisen avioliittonsa naiset ovat solmineet keskimäärin kaksikymmentähdeksänvuotiaina. Myös nuorin mies täytti avioitumisvuotenaan kaksikymmentäkaksi ja vanhin puolestaan neljäkymmentäseitsemän vuotta. Miehet ovat olleet keskimäärin kolmekymmentäviisivuotiaita solmiessaan nykyisen liittonsa.

Eräät entisestä Neuvostoliitosta kotoisin olevat informantit kertoivat kohdanneensa negatiivista asennoitumista kotimaassaan ulkomaalaisen puolisonsa vuoksi. He kertoivat, että heidän piti irtisanoutua vaikeuksien pelossa työpaikastaan, kun tieto ulkomaalaisesta kumppanista tuli julki. Entisessä Neuvostoliitossa oli ulkomaalaisen kanssa avioitumista koskeva laki, jonka mukaan avioliiton solmimisen jälkeen maan kansalaisen oli luovuttava työpaikastaan sekä lisäksi asunnostaan. (Lehtonen 1996, 49.) Yksi venäläisistä haastatelluista kertoi myös kateellisista työtovereistaan, jotka epäilivät hänen motiivejaan avioitua vain siksi, että hän pääsee matkustamaan ulkomaille. Neuvostopropaganda leimasi yleisesti vielä 1980-luvulla ulkomaille avioituneet ihmiset maanpettureiksi ja epäluotettaviksi kansalaisiksi. Vaikka sukulaiset ja ystävät muutoin olisivatkin suhtautuneet myönteisesti avioliittoon, niin jotkut kertoivat läheistensä olleen tietysti ikävissään, mutta joidenkin myös huolissaan siitä, kuinka he selviytyvät uudessa kotimaassaan:

Tietenkinhän äiti kerto, että monesti niin kun surkuttelivat sitä minun kohtaloa, että minä menin sitten kapitalistiseen maailmaan kaatopaikalle omaa ravintoa etsimään. (H12, 92.)

Myös eräät suomalaiset kertoivat skeptisistä kommentteista, joita he olivat kuulleet ulkopuolisilta avioliitostaan venäläisen kanssa. Yhtä haastatelluista oli varoitettu siitä, että neuvostoliittolaiset käyttävät avioliittoa tapana ja tekosyynä päästäkseen muuttamaan pois kotimaastaan. Erään toisen tuttavat epäilivät sitä, miten liiton tulisi ylipäättään käymään kielivaikeuksien ja puolison ulkomaalaisuuden takia:

[...] kyllähän niin kun kaverit aika paljon haukku, että siinä sitä nähhään. No, kyllähän sen voi ymmärtääkin kyllä tietenkin, että jotenkin että se ulkomaalainen on ulkomaalainen niin kun, että vaikka ei mitään sitä vastaan muuten olis, mutta kyllä se kielimuuri siinä on. (H07, 60.)

Magdalena Jaakkola on tutkinut suomalaisten suhtautumista pakolaisiin ja muihin maahanmuuttajiin vuosina 1987 ja 1993. Jaakkolan tutkimuksen mukaan suomalaisten suhtautuminen ulkomaalaisiin on muuttunut vuonna 1993 tehdyssä tutkimuksessa huomattavasti kielteisemmäksi kuin aiemmin. Suomalaiset suhtautuvat kuitenkin kaikkiin kansallisuusryhmiin kuuluvien maahanmuuttoon myönteisemmin kuin heidän kanssaan avioitumiseen. Tutkimuksen mukaan vähemmän kuin joka neljäs suomalainen avioituisi itse tai näkisi lähisukulaisen avioituvan mielellään tai hyvin mielellään venäläisen puolison kanssa. (Jaakkola 1995, 59-60.) Kaikki omaan työhöni haastattelemat venäläiset kertoivat kuitenkin saaneensa päällisin puolin ystävällisen vastaanoton uusilta, avioliiton kautta tulleilta suomalaisilta sukulaisiltaan:

No suomalaiset nehän omia tunteita eivät ilmaise, eivät he näytä ainakaan näyttävästi. Kyllä heillä taita olla kaikenlaista tuntoa ehkä ollut, mutta he eivät sitä ilmaisseet mitenkään. Kyllä ihan ihan mukavasti varmaankin. Jotkut varmaan jonkun verran uteliaastikin, että mitäs tästä nyt tulee. Onneksi ei kuitenkaan ollut ketään sellaista ympäristössä, joka olisi esimerkiksi ryssävihaaja, kun jollekin on käynyt. [...] Näin minulle ei ole käynyt. En minä varmaan olisi sitä sellaista ympäristöä, sellaisia sukulaisia suvainnut ollenkaan. (H03, 25)

Myös kaikki haastattelemani suomalaiset informantit kertoivat saaneensa kaikin puolin ystävällisen ja hyvän vastaanoton avioliiton kautta tulleita uusilta venäläisiltä sukulaisiltaan. Näennäinen ongelmattomuus avioliiton kautta tulleissa sukulaissuhteissa voi selittyä sillä, että informantit eivät ehkä halunneet suhteellisen lyhytkestoisessa haastattelutilanteessa kertoa kaikkea kokemaansa haastattelijalle, vaan halusivat kenties pitää jotain liian henkilökohtaisiksi tai arkaluontoisiksi katsomiaan asioita omana tietonaan. Toisaalta välit avioliiton kautta tulleiden sukulaisten kanssa voivat tietysti aivan vilpittömästäkin olla ongelmattomia. Sen sijaan eräs venäläisnainen kertoi, kuinka häntä oli järkyttänyt se yleinen ja voimakas venäläisvihamielisyys, johon hän oli törmännyt heti Suomeen muuttonsa jälkeen. Neuvostopropaganda oli luonut lähes täysin päinvastaisen kuvan suomalaisten suhtautumisesta venäläisiin, kuin mitä hän itse myöhemmin Suomessa sai henkilökohtaisesti kokea.

3.5 Romantikkoja ja oman tiensä kulkijoita

Opin tuntemaan informantit kuten opinnäytetyöni johdanto-osuudessa mainitsinkin vain hyvin pintapuolisesti. Näin ollen on vaikeaa tai jopa mahdotontakin luokitella heitä yksitellen henkilökohtaisten seka-avioitumismotiiviansa perusteella aikaisemmin työssäni esittämiini Dugan Romanon laatimiin erilaisiin seka-avioituvien ihmisten persoonallisuustyyppeihin. Romanon luokittelussahan romantikot etsivät seka-avioliiton solmiessaan kansainvälistä seikkailuja, ei-traditionalistit ovat “oman tiensä kulkijoita”, kompensoijat voivat kärjistetysti sanoen olla yhtä rakastuneita puolisonsa kulttuuriin kuin hänen yksilöllisiin ominaisuuksiinsa, kapinalliset ovat tyytymättömiä kotimaassaan vallitseviin oloihin, kansainväliset ihmiset tai kosmopoliitit puolestaan ovat kotonaan kaikkialla, mutta eivät kuitenkaan kokonaan tunne kuuluvansa mihinkään kulttuuriin ja “marginaali-ihmisten” motiivi solmia seka-avioliitto on laskelmoitu ja omaa etua tavoitteleva. Jotain yleistä voinen kuitenkin heistä sanoa.

Rakkaus puolisoon on mitä ilmeisimmin ollut kaikille haastattelemilleni suomalaisille ja venäläisille informanteille tärkein yksittäinen motiivi heidän solmiessaan seka-avioliitto. Tällä perusteella kaikki heistä ovat ainakin osittain romantikkoja riippumatta siitä, ovatko he tavoitelleet seka-avioliiton solmiessaan varsinaisesti kansainvälistä seikkailua. Haastattelemistani venäläisistä kukaan ei tunnustautunut kapinalliseksi tai toisinajattelijaksi avioituessaan suomalaisen kanssa, vaikka yleinen mielipide heidät entisessä kotimaassaan ja osittain Suomessakin sellaisiksi automaattisesti leimasi. Sen sijaan ei-traditionalisti voisi olla sopiva kuvaus venäläisistä puolisoista, koska he ovat tehneet rohkean henkilökohtaisen valinnan avioituessaan kapitalisesta lännestä kotoisin olevan ulkomaalaisen kanssa huolimatta silloisesta entisessä kotimaassaan vallinneesta asenneilmastosta. Samoin muutamia suomalaisia puolisoita voisi kuvailla ei-traditionalisteiksi, koska he päättivät kaikista saamistaan varoitteluista huolimatta solmia avioliiton venäläisen puolison kanssa.

Suomalaisten puolisoitten joukossa voisi ei-traditionalistien lisäksi olla myös kompensoijia, sillä monet suomalaisista tunsivat entuudestaan hyvin tulevan venäläisen aviopuolionsa kotimaata ja sen kulttuuria. Näin ollen he ovat voineet periaatteessa olla ihastuneita puolionsa kotimaan kulttuuriin jo kauan ennen kuin ovat edes tavanneet

toisiaan. Venäläisissä puolisoissa ei sen sijaan luulisi olevan kompensoijiksi luokiteltavia henkilöitä, koska he tunsivat omien sanojensa mukaan huonosti, jos laisinkaan, Suomea ja suomalaista kulttuuria ennen kuin olivat solmineet avioliiton suomalaisen puolisonsa kanssa ja muuttaneet Suomeen asumaan. Eräs venäläisinformanteista voisi kuitenkin lukeutua romanttiseksi kompensoijaksi:

Ma jotenkin olin niin kun jo [ennen avioitumista] kiinnostunut Suomesta ja suomalaisista. (H17, 124)

Varsinaisia kosmopoliiteiksi luokiteltavia ihmisiä ei haastateltavieni joukossa ole yhtäkään, vaikka heidän joukossaan onkin yksi sotilashenkilön lapsi ja muutamat muutkin heistä ovat viettäneet melko kansainvälistä elämää esimerkiksi opiskeluaikanaan. Myöskään kuudenteen ja samalla viimeiseen Romanon persoonallisuustyypeistä eli omaa etua tavoitteleviin “marginaali-ihmisiin” luokiteltavia henkilöitä ei informanttien joukossa ole.

4 KAKSIKULTTUURISEN PERHE-ELÄMÄN ARKI

Tämän luvun teema on kaksikulttuurisen perhe-elämän arki. Kaksikulttuurisuudella tarkoitan yksinkertaisesti sitä, että puoliset ovat kotoisin eri maista ja eri kulttuuripiireistä. Yhdessä he muodostavat kaksikulttuurisen yksikön, joka tässä tapauksessa on perhe. Olen halunnut selvittää kuinka kaksikulttuurisuus, suomalais-venäläisyys, ilmenee perheessä arjen tasolla. Mitä eri asioita puoliset tuovat yhteiseen arkeensa omista kulttuureistaan ja millaiseksi perhe-elämän arki siten muotoutuu. Kysymys siitä, mitä suomalaisuus tai venäläisyys ylipäätään on, on kokonaan oma lukunsa enkä problematisoi sitä tässä syvällisemmin. Riittää, kun totean, että suomalaisuus on kulttuurisesti sopimuksenvarainen määre. Suomalaisuus on yksinkertaisesti sanoen sitä, mikä on historiallisen prosessin kuluessa sosiaalisesti määritelty suomalaiseksi. (Anttila 1993, 108.) Edellä mainittu toteamus pätee varmasti venäläisyyteenkin.

Arkielämä muodostuu lukemattomista pienistä “arkipäiväisistä” asioista. Opinnäytetyössäni käsiteltäviksi suomalais-venäläisten perheiden arjen asioiksi olisin voinut valita moniakkin eri asioita, mutta olen päätenyt seuraaviin omasta mielestäni kaksikulttuurisuuden kannalta keskeisiin aiheisiin. Käsiteltäviä aiheita ovat asuinpaikan valinta, yhteiset lapset ja lastenkasvatus, perheen kieli, ruokatalous, työnjako perheen sisällä ja työssäkäynti kodin ulkopuolella, vapaa-aika ja harrastukset, yhteydenpito sukulaisiin ja ystäviin sekä kaksikulttuurisuudesta mahdolliset aiheutuvat konfliktit. Olen olettanut, että käsiteltäväksi valitsemisessä asioissa kulttuurierot näkyvät tai ilmenevät jotenkin selvästi ja että niiden avulla olisi mahdollista saada edes suppea kuvan siitä, millaista kaksikulttuurinen perhe-elämä on. (Katso teemahaastattelurungon D-kohdan kysymykset numero 24 - 31 työn lopussa olevista liitteistä.)

4.1 Asuinpaikan valinta

Kansainvälisen avioliiton solmimisen jälkeen eri maista kotoisin olevien puolisoitten täytyy päättää, minne he yhdessä asettuvat asumaan ja mahdollisesti perustavat perheensä. Asettuvatko he asumaan jommankumman puolison kotimaahan vai

muuttavatko he kenties johonkin sellaiseen maahan, joka ei ole kummankaan kotimaa. En itse alunperin suunnitellut kysyväni informanteilta “lopullisesta” asuinpaikan valinnasta mitään, mutta koska se kuitenkin on hyvin keskeinen aihe kansainvälisiä avioliittoja ajatellen ja nousi haastatteluissa aina esille, olen päättänyt käsitellä sitä myös opinnäytetyössäni.

Aineistoni kymmenestä avio- ja avoparista kahdeksan on asunut liittonsa alusta alkaen Suomessa. Kaksi pariskunnista on asunut pitkään yhdessä ennen Suomeen muuttamistaan myös entisessä Neuvostoliitossa suomalaisen puolison työsuhteen vuoksi. Asuinpaikan valintaan ovat vaikuttaneet esimerkiksi työ ja maassa vallitsevat yleiset elinolosuhteet. Muutamat parit ovat pitäneet asettumista venäläisen puolison kotimaahan yhtenä vaihtoehtona, mutta he ovat kuitenkin käytännön syistä päätyneet asumaan Suomessa. Useimmille pareista Suomi on kuitenkin ollut suhteen alusta alkaen ainoa mahdollinen asuinpaikka ja asumista entisessä Neuvostoliitossa tai Venäjällä ei ole edes harkittu potentiaalisena vaihtoehtona:

Ei siitä niin kun oo kahtaa mieltä ollu alakuunkaan, että ainut vaihtoehto, että jos yhteen mennään, niin se on Suomi missä asutaan tai joku muu kolomas, mut ei ehkä Venäjä. Ja vielä se on tänäkin päivänä.
(H11, 88)

Monen venäläisen mielestä Suomi on rauhallinen ja turvallinen asuinpaikka, jossa lasten on hyvä kasvaa. Eräs heistä epäili kuinka perhe, suomalainen mies ja lapset, edes pärjäisivät Venäjällä, koska he eivät ole tottuneet siellä vallitseviin oloihin. Muutamien mielestä taas Venäjällä tulisi hyvinkin toimeen, jos vain molemmilla puolisoilla olisi erinomaiset työpaikat ja paljon rahaa. Yksikään pariskunnista ei suunnitellut lähitulevaisuudessa muuttavansa pysyvästi Venäjälle, monet jo yksinomaan senkin vuoksi, kun lapset ovat aloittaneet täällä koulunsa. Suomessa asumisen negatiivisena puolena eräs venäläisistä haastatelluista piti sitä, että Suomessa on vähän muita ulkomaalaisia ja siitä johtuen eri syntyperää olevan ihmisen on vaikea sulautua massaan. Joidenkin mielestä Suomessa on välillä jopa liiankin rauhallista ja hiljaista esimerkiksi sosiaalisten suhteiden osalta Venäjällä asumiseen verrattuna. Myös

suomalaisten sulkeutuneisuus tuntui muutamista venäläisistä omituiselta:

Tässä joku aika on ollut Annassa haastattelu venäläinen nainen, nuori nainen oliko se Oulussa sanoo, että vaikeana aikana kun venäläinen aina turvautunut ystäviin ja tuttuihin ja suomalainen päin vastoin sitten sulkeutunut. Alussa, kyllä alussa on ollut vähän ihmettelemistä; on vähän erilaista on. Jos jotain joku vieras äkkiä tulee, ei oo mitään, mä voin koputtaa siinä oveen ja lainaatko maitoa, sokeria, minulla on vieras, mutta ei Suomessa sellaista ole, että se on mahdottomuus. Se mieskin ihmetteli, kun käytiin minun sisikon luona, se on aika pieni sellainen kylmäkaappi ja pakastuslokero ihan pieni, se on ostanut hirveesti lihaa, kun vieraita on tulossa ja kaikille naapurille sit lihat pistänyt. Täällä naapurit joku koputtaa ja tulee tutustumaan ei ihan normaalia. (H01, 3)

Raija Warkentin on tutkinut avioliiton vuoksi maahan muuttaneiden ihmisten elämää Suomessa haastattelemalla kolmeatoista venäläisnaista. Myös hänen tutkimukseensa osallistuneet venäläiset pitivät Suomea siistinä ja turvallisena asuinpaikkana. Suomessa asumisen huonona puolena he pitivät sitä, että monet suomalaiset ovat varautuneita ja vaikeasti lähestyttäviä. Sosiaalinen elämä on siis siten hiljaisempaa Suomessa kuin Venäjällä. Lisäksi kulttuuritarjonta esimerkiksi konsertit, baletti, näyttelyt ynnä muut, on venäläisten mielestä Suomessa selvästi niukempaa kuin Venäjällä. (Warkentin 2000, 7-9.)

Vaikka muutamat haastatteleman venäläisinformantit sanoivatkin, että heille on periaatteessa yhdentekevää missä päin maailmaa he asuvat, monet heistä pitivät kuitenkin hyvänä ja tärkeänä asiana sitä, että entinen kotimaa sijaitsee suhteellisen lähellä. Ikävän yllättäessä esimerkiksi Pietariin pääsee omalla autolla milloin vain muutamassa tunnissa. Kuten jo aiemmin ilmeni Venäjälle pysyvästi asumaan asettuminen on monille suomalais-venäläisille pariskunnille käytännössä poissuljettu mahdollisuus, mutta muutamat heistä kuitenkin haaveilivat lyhytkestoisesta asumisjaksosta entisen Neuvostoliiton alueella. Eräs venäläisnainen puhui varovaisesti

miehensä mahdollisesta uudesta työkomennuksesta Venäjälle joskus tulevaisuudessa ja eräs suomalaismies kertoi puolestaan haaveestaan ottaa työstään vuorotteluvapaata ja muuttaa vuodeksi perheineen asumaan Etelä-Venäjälle.

4.2 Lapset ja lastenkasvatus

Kaksikulttuurisissa liitoissa lastenkasvatus asettaa vanhemmille erilaisia haasteita kuin yksikulttuurisissa liitoissa. Lastenkasvatus on varmasti helpompaa, jos vanhemmilla on samanlaiset taustat ja siten mahdollisesti myös samanlaiset näkemykset erilaisista lastenkasvatukseen liittyvistä esimerkiksi kurinpidollisista asioista. Itse olen haastatteluja tehdessäni pyrkinyt kuitenkin enemmänkin selvittämään sitä, kasvattavatko haastatteleman suomalais-venäläiset avio- ja avoparit yhteiset lapsensa yksi- vai kaksikulttuuriseksi sekä sitä, kuinka mahdollinen kaksikulttuuriseksi kasvattaminen suomalais-venäläisissä perheissä käytännössä toteutetaan. Koska kaikki haastatteleman avio- ja avoparit asuvat Suomessa ja koska myös ympäristön esimerkiksi koulun ja päiväkodin vaikutus lastenkasvatukseen on varsin merkittävä, voisi eräänlaisena lähtöoletuksena pitää sitä, että lapset sosiaalistuvat ensisijaisesti suomalaiseen kulttuuriin. Olen halunnutkin selvittää sitä, kuinka kaksikulttuurisissa perheissä lastenkasvatuksessa tuodaan esille venäläisen vanhemman kulttuuritaustaa ja sitä, että lapset ovat juuriltaan puoliksi venäläisiä.

4.2.1 Etunimen ja uskontokunnan valinta

Suku- ja etunimi sekä uskonto ilmentävät tietyssä määrin henkilön etnisyyttä ja syntyperää. Lapsen syntymän jälkeen seka-avioituneiden vanhempien onkin täytynyt ratkaista muun muassa kumman vanhemman kulttuuritaustan mukainen nimi lapselle annetaan ja minkä, jos ylipäätään minkään, uskontokunnan jäseneksi hänet liitetään. Aineistoni pariskunnista kahdeksalle on syntynyt yhteisiä lapsia. Yhteisten biologisten lasten etunimet ovat kahta poikkeusta lukuun ottamatta tuttuja suomalaisnimiä, ainoastaan yksi pariskunnista on antanut lapsilleen selvästi tavallisista suomalaista etunimistä poikkeavat venäläiset nimet. Etunimenvalkintaan on vaikuttanut esimerkiksi

puolisoiden suvuissa ennestään esiintyneet nimet siten, että venäläisille nimille on etsitty suomalaiset vastineet. Lapselle on siis annettu suomalainen nimi, jolle on kuitenkin läheinen vastine venäläisissä nimissä. Samoin suomalaisista nimistä on valittu sellaisia, joilla voidaan ajatella olevan venäläinen vastine. Näin esimerkiksi suomalaiset isovanhemmat voivat käyttää lasta puhutellessaan suomalaista nimeä ja venäläiset puolestaan venäläistä nimeä. Huomion arvoista on myös sekin, että monia samoja etunimiä käytetään yleisesti sekä Suomessa että Venäjällä. Päätös siitä, annetaanko lapsille suomalaiset vai venäläiset nimet voi olla vaikeaa. Eräät vanhemmat ovatkin ratkaisseet nimenvallinnan antamalla lapsilleen kansainväliset nimet, eli he ovat valinneet sellaiset nimet, joita käytetään eri puolilla maailmaa, ei siis pelkästään vain Suomessa tai Venäjällä:

Siitä [nimenvallinnasta] on käyty valtavaa väantöä, että hän ei halunnut suomalaisia ja sitten hän ei halunnut kuitenkaan ees venäläisiä ja sitten jo ruvettiin vaan etsimään semmoisia aika lailla yleisiä, että me ollaan sit otettu jotakin tällaisia melko kansainvälisiä tai tämmöisiä. (H09, 72)

Etunimi annetaan lapselle yleensä kaste- tai ristiäistilaisuudessa, jossa lapsi myös samalla liitetään kirkon jäseneksi. Suomessa lapsi liitetään lain mukaan ensisijaisesti samaan kirkkokuntaan, johon hänen äitinsä kuuluu. Haastattelemieni suomalais-venäläisten pariskuntien lapset on liitetty samaan kirkkoon joko äidin tai isän kanssa tai sitten lapset on rekisteröity siviilirekisteriin. Perheissä, joissa vanhemmista toinen kuuluu evankelisluterilaiseen ja toinen ortodoksiseen kirkkoon, lapset on liitetty joko suomalaisen isän mukaan evankelisluterilaiseen kirkkoon tai sitten venäläisen äidin mukaan ortodoksiseen kirkkoon. Niissä perheissä, joissa toinen puolisoista kuuluu jompaankumpaan edellä mainituista kirkoista ja toinen on siviilirekisterissä, yhteiset lapset on liitetty saman kirkkokunnan jäseniksi kirkkoon kuuluvan vanhemman kanssa. Kahdessa aineistoni suomalais-venäläisessä perheessä lapsia ei ole kastettu minkään kirkkokunnan jäseniksi. Yhteisten lastensa uskontokunnan valitseminen on ollut vanhemmille ilmeisen helppoa ja ristiriidatonta, koska useimmissa lapsiperheistä vain toinen vanhemmista kuuluu kirkkoon.

4.2.2 Yksi- vai kaksikulttuurinen kasvatus?

Lastensa kasvatuksen suhteen vanhemmat esittivät erilaisia näkemyksiä siitä, kasvattavatko he lapsistaan yksikulttuurisia suomalaisia vai kaksikulttuurisia suomalais-venäläisiä. Eräiden vanhempien näkemyksen mukaan lapsista tulee automaattisesti yksikulttuurisia suomalaisia jo pelkästään siitäkin syystä, että he asuvat ja kasvavat Suomessa, käyvät suomalaista koulua tai ovat suomalaisessa päiväkodissa ja ovat tekemisissä suomalaisten kavereidensa kanssa. Muutamista venäläisvanhempien kommentteista sai käsityksen, että he eivät oikein tiedosta omia henkilökohtaisia mahdollisuuksiaan venäläisen kulttuurin välittämisessä lapsilleen. Tai sitten he eivät täysin usko omiin mahdollisuuksiinsa kulttuurinsiirtäjinä.

En minä voi sanoa, että kaksikulttuuriseksi. Suomen kulttuuriseksi. No tietenkin, kun he ovat Suomessa ja kaikki kaverit on suomalaiset ja ympäristö on Suomi, niin ei mitään muuta kulttuuria kun suomi. (H06, 49)

Monet suomalais-venäläisten perheiden vanhemmista kuitenkin yrittävät kasvattaa lapsistaan kummankin vanhemman kulttuurista huomioon ottaen suomalais-venäläisiä, niin että he sopeutuisivat molempiin kulttuureihin. Yksi venäläisnaisista totesikin, että tuntuisi karnealalta, jos hänellä olisi ulkomaalainen lapsi. Tällä hän tarkoitti sitä, että lapsi olisi umpisuomalainen, jolla ei olisi mitään kulttuurisesti yhteistä venäläisen äitinsä tai venäläisten sukulaistensa kanssa. Vanhemmat pitävät siis lastensa kaksikulttuuriseksi kasvattamista tärkeänä. Monissa suomalais-venäläisissä perheissä tällaista kaksikulttuurisuuteen kasvattamista toteutetaan käytännössä esimerkiksi siten, että lasten kanssa matkustellaan Venäjällä ja entisen Neuvostoliiton alueella.

No tietenkin [haluan], että ne sopeutuisi molempiin kulttuureihin, molempiin. Sen takia minä aina haluan ottaa ne mukaan matkalle sinne Venäjälle ja Ukrainalle, että ne näkee sitä kulttuuria ja ei heille olis

minkäänlainen shokki. Ja kyllä se se auttaa paljon kasvatuksessa. (H16, 119)

Kaksikulttuurisuuteen kasvattamista edesautetaan Venäjälle tehtyjen sukulaisvierailujen lisäksi myös siten, että venäläisiä sukulaisia ja ystäviä kutsutaan vastavuoroisesti Suomeen vierailulle. Lasten kaksikulttuuriseksi kasvattaminen voi olla joko tietoista pyrkimystä tehdä heille venäläistä kulttuuria tapoineen tutuiksi tai sitten kaksikulttuurisuuteen kasvattaminen voi olla osittain tiedostamatontakin toimintaa:

Minä en varmaan oo koskaan tietoisesti kasvattanut kaksikulttuuriseksi niitä. Ja mitä se niin kun käytännössä ees tarkoittaa, se on hyvin vaikea sanaa. (H12, 94)

Käytännön tasolla kaksikulttuuriseksi kasvattamien tarkoittaa useimpien informanttien mukaan sitä, että venäläiset vanhemmat puhuvat lapsilleen omaa äidinkieltään ja kertovat heille omista juuristaan:

Totta kai hän tiedä, että minä olen venäläinen ja minä tulen Venäjältä ja mummo ja ukki asuu Venäjä. Mutta koska hän vielä kasva enempi, minä enempi puhun hänen kanssa ja minä haluan, että... haluaisin, että hän puhu venäjää, mutta ei lue sitä missään kurssi tai jotain mistä voi saada venäjän kieli. Vaikea opettaa oma lapsia (nauraa). (H10, 78)

Monet venäläiset vanhemmat kertoivat myös lukeneensa pienille lapsilleen venäläisiä satuja, näyttäneensä heille venäläisiä lastenohjelmia videolta, soittaneensa venäläistä musiikkia tai laulaneensa venäläisiä lauluja. Lasten suomalais-venäläisiksi kasvattamiseen mielletään myös se, että lapset opetetaan syömään venäläisiä ruokia:

Se esimerkiksi jos vaikka arkitasolla tapahtuisi varmaankin sillä tavalla, että hän söisi venäläistä ruokaa nenää nyrpistämättä ja [...] söisi vaikka esimerkiksi äitini paistamat piirakat tai vaikka kuivattua

kalaa esimerkiksi tai sieniä ja kokisi niitä maistuviksi. (H03, 26)

Eräät haastattelemieni suomalais-venäläisten perheiden vanhemmat haluavat erityisesti painottaa lastensa kasvatuksessa kansainvälisyyttä. He haluavat lastensa oppivan jo pienestä pitäen ymmärtämään, että on olemassa monenlaisia ihmisiä ja että kaikki ihmiset ovat keskenään samanarvoisia riippumatta siitä, mistä päin maailmaan he ovat kotoisin. Näin ollen ei myöskään esimerkiksi erilaisia kulttuureja voi laittaa paremmuusjärjestykseen.

Ma yritän ainakin kasvattaa... minkälainen? Kulttuuri tietysti kun suomi, kun ma asun Suomessa tietysti. Ja sitten tuota mina kuitenkin yritän tuota kaikki kulttuurit. [...] Ei se semmoinen, että jos katsot, että joku ulkomaalainen haa, suu auki, voi että mistä te ootte ihminen. Meillä ei oo semmoista. Me matkustamme aika paljon niin. Sitten että ei ajatella, että joku vieras tulee, että se on joku muukalainen, ei missään tapauksessa. Pitää olla auki kaikille siis avoin, että ei mitään semmoista epäile, että se joku semmoinen ja hän on joku erilainen. (H13, 100)

Kielellä on tärkeä merkitys lasten kaksikulttuuriseksi kasvattamisessa, koska kieltä pidetään yleisesti yhtenä tärkeimpänä kulttuurin välittäjänä. Ilman kielitaitoa ei ole mahdollista oppia tuntemaan maan hienovireisintä kulttuuria, ei sen ihmisten ajatustapaa eikä myöskään tapojen sisintä merkitystä. Kielitaidottomalle maan kulttuurin omaksuminen jää aina pintapuoliseksi. (Tuomi-Nikula 1989, 142.) Käsittelen seuraavassa kappaleessa suomalais-venäläisten perheiden yhteisen kommunikointikielen valintaa. Käsittelen siinä kielikysymystä tarkemmin myös perheen lasten osalta.

4.3 Kielikysymys

Kaksikulttuuristen ja siten usein myös kaksikielisten perheiden yhteisen kommunikointikielen valinta on tärkeä ja oleellinen jokapäiväiseen elämään liittyvä kysymys. Puhutulla kielellä on jo aiemmin mainittujen tunteiden ilmaisun, puolisoiden yhteenkuuluvaisuutta ja sitoutuneisuutta lisäävien ominaisuuksiensa lisäksi myös tiedon siirtoon liittyvä ominaisuus. Kieltä voidaan tarkastella siten myös prosessina, jossa tieto vaihtuu lähettäjän ja vastaanottajan välillä. (Andrew, Hartikainen 1999, 28.) Puolisot voivat ratkaista keskinäisen kommunikointikielensä valinnan teoriassa saman kaavan mukaan kuin asuinpaikkansa valinnankin. He voivat ottaa yhteiseksi kielekseen joko jommankumman puolison äidinkielen tai sitten he voivat käyttää jotain kolmatta kieltä, joka ei ole kummankaan äidinkieli. Yksi lisävaihtoehto kielivalinnaksi on erityinen sekakieli, jossa on aineksia molempien puolisojen äidinkielestä ja mahdollisesti myös jostain molemmille yhteisestä kolmannesta kielestä. Ulkopuoliset eivät välttämättä ymmärrä tällaista sekakieltä ja sen käyttö saattaa tuntua hankalalta, mutta se kuitenkin toimii puolisojen välisessä kommunikaatiossa. (Andrew, Hartikainen 1999, 30.)

Muutammat aineistoni pariskunnista kommunikoivat vielä monien yhteisten avioliittovuosiensa jälkeenkin suomalais-venäläisellä sekakielellä. Arkipäivän rutiiniasiat tulevat varmasti suuremmista ongelmista hoidetuiksi näinkin kommunikoiden, mutta esimerkiksi hyvin syväisten keskustelujen käyminen voi olla hankalaa. Eräs suomalaismies totesi, että hänen venäläisen vaimonsa säilyy hänelle eräänlaisena arvoituksena vahvan yhteisen kommunikointikielen puuttumisen vuoksi. Sen sijaan pariskunnat, joilla on ollut suhteen alusta alkaen yksi yhteinen vahva kieli, joko suomi tai venäjä, käyttävät sitä yhä pääasiallisena kommunikointikielenään ja tulevat näin menetellen ilmeisen hyvin toimeen.

Ne pariskunnat, jossa puolisot ovat osanneet seurustelusuhteensa alussa vain hieman tai auttavasti toistensa kieltä, ovat avioliiton edetessä muuttuneet pääasiassa yksikielisiksi. Kaikissa näissä tapauksissa venäläiset vaimot ovat oppineet suomen kielen kursseilla ja käytännön elämässä niin hyvin, että venäjän kielen käyttö puolisojen välisenä puhekielenä on loppunut lähes kokonaan ja suomen kielestä on tullut puolisojen keskinäisen verbaalisen kommunikoinnin pääkieli. Suomalaisten

miesten venäjän kielen taito ei ole kehittynyt vastaavalle tasolle venäläisten vaimojen suomen kielen taidon kanssa, vaan joissain tapauksissa se on harjoituksen ja käytön puutteen vuoksi jopa taantunut. Muutamat suomalaiset miehet valittelivat puutteellista kielitaitoaan, joka nousee ajankohtaiseksi aina silloin kun pariskunnat ovat tekemisissä venäläisten sukulaisten ja ystävien kanssa. Vaimotkaan eivät aina halua tulkata aivan kaikkea, koska näkevät venäläisiä sukulaisiaan ja ystäviään suhteellisen harvoin ja tällöin keskustelut omalla äidinkielellä rönsyilevät nopeasti aiheesta toiseen. Kärjistään voisi sanoa, että aineistoni suomalais-venäläisissä perheissä puolisoiden välinen kommunikointikieli on miehen äidinkieli. Tästä ei kuitenkaan voi tehdä kovinkaan pitkälle meneviä yleistyksiä, sillä täytyy muistaa, että aineistoni on erittäin suppea.

Ensimmäisen yhteisen lapsen syntymän jälkeen puolisoiden on täytynyt ratkaista uusia perheenjäsenten väliseen puhekieleen liittyviä kysymyksiä.

Mina pelkasin kun P [lapsi] syntynyt, että mitäs kieltä me sille opetetaan, että se ei mene sekaisin. (H16, 119)

Kaikki suomea äidinkielenään puhuvat vanhemmat ovat puhuneet seka-avioliitossa syntyneille lapsilleen alusta alkaen luonnollisestikin vain suomea. Venäjää tai ukrainaa äidinkielenään puhuvat vanhemmat ovat ratkaisseet kielikysymyksen kukin tavallaan. Eräät heistä ovat puhuneet alusta alkaen lapsilleen pääasiassa suomea ja ovat käyttäneet äidinkieltään vain joissain erikoistilanteissa esimerkiksi laulaessaan tuutulauluja tai opettaessaan lastenleikkejä ja -loruja. Osa venäjänkielisistä vanhemmista puolestaan on puhunut systemaattisesti alusta alkaen lapsilleen vain venäjää, jota lapset ovat oppineetkin puhumaan hyvin:

Lapsille minä aina puhun vain venäjää, että ymmärtääkin kumpikin. K [esikoinen] osaa puhua venäjää aika hyvin. Kotona harvoin puhuu, mutta jos käydään jossain, niin se osaa itsenäisesti kaupassa käydä, joten mukava yrittää vähän. (H01, 4)

Muutammat venäjänkieliset vanhemmat ovat alussa puhuneet lapsilleen venäjää, mutta ovat alkaneet myöhemmin syystä tai toisesta, useimmiten oman suomenkielen taidon karttumisen myötä, puhumaan myös suomea.

N:n [esikoinen] kanssa jonkun verran puhun venajaa, jonkun verran myös suomea. S:n [keskimmäinen lapsi] kanssa... no kyllä puhun suurin piirtein suomee, mutta no kyllä hän ymmärtää venäjää, mutta en ma oikein paljon puhunut hänelle venajaa, koska se ei parempi ymmärtää kun suomee. No tää on pienin. Simulle P [kuopus] niin kun international. (H08, 67)

Toiset venäjänkieliset vanhemmat ovat puhuneet ensin suomea ja lapsen kasvettua isommaksi, he ovat alkaneet puhua omaa äidinkieltään, koska haluavat lapsensa oppivan myös sitä:

No minä puhu ennen vain suomea, mutta nyt alko puhua venäjän kieli, että minä haluaisin, että hän myös osaa venäjää. (H10, 78)

Kaikki tutkimissani suomalais-venäläisissä seka-avioliitossa syntyneet lapset puhuvat äidinkielenään suomea, koska he ovat kasvaneet valtaosaltaan suomenkielisessä ympäristössä. Kaikki kouluikäiset lapset käyvät suomenkielistä koulua ja monet ovat olleet suomenkielisessä päiväkodissa. Lapset ja nuoret kuitenkin osaavat tai tulevat melko todennäköisesti osaamaan myös venäjää, vaikka taito olisi aluksi passiivista ja piilevää.

Kyllähän tyttö ymmärtää venäjää täysin... jostakin ihmeellisestä syystä. Se oli yllätys, me huomattiin se tuossa muutama vuosi sitten. Venäjällähän me oltiin vierailulla silloin, kun huomattiin että sehän ymmärtää kaiken. Anoppi puhu sille, niin tyttö vastaili suomeksi. Sitten tyttö joko pyöritti päätään, jos se anoppi kysy taikka nyökkäs, venäjäksi puhu hänelle. Kävihän se siellä mummonsa kanssa kylässä monta kertaa.

Kyllä se hyvin pärjäs niitten mummojen kanssa. Se vaan suomeks vastaili taikka sitten pyöritti tai nyökytti. (H11, 85)

Eräät vanhemmista kertoivat lapsillaan esiintyneen lievää puhumaan oppimisen viivästyistä. Näitä lastensa puhumaan oppimisvaikeuksia vanhemmat pitivät yksimielisesti perheen kaksikielisyydestä johtuvina, koska vanhemman mielsivät suomen ja venäjän samanaikaisen käytön sekoittavan lastensa puhetaidon kehittymistä. Eräissä perheissä asia ratkaistiin siten, että myös venäjänkielinen vanhempi alkoi puhua lapsilleen vain suomea. Kaikki haastattelemani informantit pitävät kuitenkin tärkeänä, että heidän lapsensa oppisivat myöhemmin suomenkielen lisäksi kunnolla myös venäjää. Osa vanhemmista olikin huolissaan siitä, että venäjän kielen opetusta on kouluissa, varsinkin peruskoulun alaluokilla, vain vähän tarjolla. Vanhemmat pitävät lastensa kaksikielisyyttä suurena rikkautena, josta voi olla myöhemmin elämässä ihan konkreettistakin hyötyä esimerkiksi työelämää ajatellen. Eräät vanhemmat tosin kertoivat, että lapset itse eivät koe kaksikielisyyttään pelkästään positiivisena asiana:

No vaimo puhuu lasten kanssa venäjää [...]. Se on ollut iät ja ajat, ett minä oon halunnu sen, että niin ne käyttävät silleen, että oppisivat puhumaan. Se on mun mielestä hyvä asia, mutta onhan siinä periaatteessa joskus ollu ongelmia ja tai sanotaan siis ongelmia ja ongelmia, mut siis tälleen näin tietysti esimerkiks kun on [lapset] kun on tietyssä iässä, niin sitten ehkä ei haluakaan, että puhutaan venäjää tuolla kadulla jossain, ett jossain voi olla, että joku voi nälviä siitä. Mutta ei sitä nyt oo koskaan salattu missään päiväkodissa tai koulussa eikä missään. (H02, 14)

Magdalena Jaakkola on käsitellyt tutkimuksessaan puolalaisista Suomessa myös suomalais-puolalaisia avioliittoja. Hän kertoo, että näissä avioliitoissa syntyneiden lasten keskuudessa esiintyy oman toisen äidinkielen häpeämistä. Häpeä voi olla jopa niin voimakasta, että nuoret koettavat pitää kaksikielisyytensä salassa omilta suomalaisilta ystäviltään. Häpeän tekee ymmärrettäväksi se, että lapset ovat voineet

joutua kaksikulttuurisen taustansa vuoksi syrjityksi ikätovereidensa taholta. (Jaakkola 1994, 140-141.) Myös Outi Tuomi-Nikulan saksalais-suomalaisia avioliittoja käsittelevässä tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota lasten toisen äidinkielen puhumisen välttelyyn. Tässä tapauksessa Saksassa asuvat suomalais-saksalaisissa avioliitoissa syntyneet lapset kieltäytyvät puhumasta suomea, koska he eivät halunneet erottua muista lapsista. (Tuomi-Nikula 1989, 146.)

Muutamit haastattelemani venäläiset informantit kertoivat, että heidän lapsensa ovat joskus kieltäytyneet puhumasta yleisillä paikoilla venäjää ja ovat samalla kieltäneet venäjän puhumisen myös vanhemmiltaan. Vanhempien suhtautumisella kaksikielisyyteen on lapseen suuri vaikutus. Jos vanhemmat osoittavat selvästi, että kahden kielen osaaminen ja kahteen kulttuuriin kuuluminen on hyödyllinen ja myönteinen asia, kannustaa se lapsia omaksumaan samanlaisen asennoitumisen. Jos vanhemmat sitä vastoin tuntevat, että venäjän kieltä ja venäläistä kulttuuria ei Suomessa arvosteta, on heidän vaikea luoda positiivinen suhtautuminen kaksikielisyyttä kohtaan ja kannustaa lapsiaan opiskelemaan venäjää. (Paavilainen 1999, 105.)

Niissä perheissä, joissa venäläinen vanhempi käyttää lastensa kanssa kommunikoidessaan venäjän kieltä, jota suomalainen puoliso ei juurikaan hallitse, syntyy mielenkiintoinen tilanne. Lasten ja toisen vanhemmista välillä on erityinen "salakieli", jolla he voivat kommunikoida keskenään. Venäjää taitamaton puoliso jää kielitaidottomana ikään kuin ulkopuoliseksi. Tuomi-Nikulan saksansuomalaisia käsittelevästä tutkimuksesta ilmenee, että muutamit suomalaisnaisen kanssa avioituneet saksalaismiehet eivät sallineet suomenkielen käyttöä perheessä, koska he halusivat estää edellä kuvatun kaltaisen tilanteen syntymisen. (Tuomi-Nikula 1989, 145.)

4.4 Ruokatalous

Venäläinen ja suomalainen keittiö sekä tapakulttuuri ruokailun suhteen ovat suhteellisia käsitteitä, koska ne koostuvat jokaisen yksilön ja perheen toisistaan poikkeavista tavoista ja tottumuksista. Kaikilla kansoilla on kuitenkin ruoan ja ruokailun suhteen omia kansallisia tyyppi-piirteitä, vaikka ne eri ihmisillä esiintyisivätkin toisistaan poikkeavissa muodoissa. Ruokahan on yksi niistä kulttuurin symbolisista elementeistä,

jotka ilmentävät etnisyyttä. Venäläiselle keittiölle ominaisia ovat uunissa paistetut ja haudutetut ruoat kuten leivät, erilaiset piirakat ja puurot sekä keitot, joista tunnetuimmat ovat kaalikeitto ja punajuuripohjainen borskeitto. Tyypillisiä venäläisiä piirakoita ovat liha-, kala-, kaali- ja sienitäytteiset peitetyt levypiirakat. Venäjän “kansallisruoka” pelmeni on myös eräänlainen pieni piirakka, joka valmistetaan kääraiemällä teelusikallinen jauhelihaa vehnätaikina kuoreen ja keittämällä kypsäksi suolalla maustetussa vedessä. Pelmenit syödään joko ilman lientä smetanana, voisulan ja etikan kanssa tai liemessä keittoruokana smetanalla höystettynä. (Lehmusoksa, Risto ja Lehmusoksa, Ritva 1995; Suomi-Venäjä-Seura 1999 26, 31.)

Venäläisessä ruoanlaitossa, etenkin salaateissa ja lisäkkeissä, metsän ja veden antimilla on merkittävä osuus. Venäläisen ruokakulttuurin kehittyminen kasviksia, sieniä ja kalaa suosivaksi on osittain ortodoksisen kirkon vuosittain vaatimien lukuisten paastopäivien tulosta. Paaston aikana maito, kananmunat ja liha ovat olleet kiellettyjä. Toisaalta historian saatossa kansan keskuudessa on ollut puutetta elintarvikkeista. Se on opettanut ihmisiä turvautumaan omiin pieniltä viljelyspalstoilta saatuihin kasviksiin ja hedelmiin sekä metsästä poimituihin marjoihin ja sieniin. Pitkän talven varalle marjat ja omenat on perinteisesti keitetty hilloksi tai soseutettu, kurkut, tomaatit ja sienet on suolattu tai marinoitu, kalat ja sienistä erityisesti tatit on kuivattu ja kaali puolestaan on säilötty hapattamalla. (Lehmusoksa Risto ja Ritva 1995; Suomi-Venäjä-Seura 1999 26.)

Venäläiselle keittiölle tyypillistä on myös runsas rasvojen käyttö. Ruoanlaitossa tosin käytetään usein miten auringonkukkaöljyä, mutta mausteena tavallisesti smetanaa eli hapankermaa, joka on ehkäpä tunnetuin Venäjän monista hapatetuista maitotuotteista. Salaatilla venäläiset tarkoittavat kylmistä raaka-aineista kuten esimerkiksi keitetyistä perunoista, lihapaloista ja kananmunista sekoitettua ja majoneesilla peitettyä melko rasvaista ruokaa, jossa varsinaista vihreää salaatinlehteä ei yleensä näy. Toisaalta venäläinen salaatti voi olla esimerkiksi hapankaalia, johon on sekoitettu puolukoita. Hyvin tyypillisiä ovat myös sienisalaatit, joihin pieniksi silputtujen sienten sekaan mausteeksi laitetaan valkosipulia, piparjuuriraastetta ja smetanaa. (Suomi-Venäjä-Seura 1999 26, 30.)

Venäläisille ruokailutottumuksille tyypillistä on ruoan runsaus, ja tapana onkin syödä kolme ateriaa päivässä. Aamiainen on tukeva ja siihen kuuluu juoman, leivän ja leikkeleiden lisäksi lämpimänä ruokana esimerkiksi puuroa tai nakkimakkaroita ja munakasta sekä jälkiruoaksi teetä ja pullaa. Lounaalla on aina kolme ruokalajia; alkukeitto, lämmin pääruoka ja makea jälkiruoka. Lämmin liha- tai kalaruoka on usein melko samankaltaista kuin suomalainen kotiruoka. Illallinen syödään noin kello seitsemän aikaan ja siihen ei tavallisesti kuulu kuin yksi varsinainen ruokalaji, joka on arkena samantapainen kuin lounaan lämmin ruoka. (Suomi-Venäjä-Seura 1999, 29-30.)

Kotoinen arkiruoka on suomalais-venäläisissä perheissä monien haastateltavien mukaan “tavallista suomalaista perusruokaa”, mutta toki myös venäläisiä ruokia valmistetaan. Informanttien mielestä suomalainen arkiruoka poikkeaa melko vähän tavallisesta venäläisestä arkiruoasta ja monista erityisesti liharuoista on vaikea sanoa, edustavatko ne tyypillistä suomalaista vai venäläistä ruokakulttuuria:

Ei ei erotetaan, että tää on suomalaista ja tää on venäläistä. Jos lihaa ostetaan ja uunin pistetään, että ei sitä voi sanoa onko se venäläinen vai suomalainen, että se on liha on liha. (H01, 5)

Jokaisella perheellä on oma ajan kuluessa muotoutunut ruokalistansa, josta päivittäin valmistettavat ruoat valitaan. Ruokalista on luonnollisesti saanut vaikutteita sekä suomalaisesta että venäläisestä keittiöstä, mutta sen muotoutumiseen ovat vaikuttaneet monet muutkin asiat; eniten varmasti perheenjäsenten henkilökohtaiset makumieltymykset. Monille tärkeitä kriteerejä ovat myös ruoan terveellisyys sekä helppo- ja nopeatekoisuus:

Nykyään kyllä syödään jotakin sellaista melkein pikaruokaa. Ennen kun oli enemmän aikaa minä tein venäläiseen tapaan aina kolme lajia, eli salaattia ja keittoa ja pääruokaa. Nyt päädytään siihen, että kun minä olen päivän poissa mieheni tekee jotakin sellaista helppoa. (H03, 26)

Muutammat suomalaiset haastateltavat kertoivat erilaisten sieniruokien käytön lisääntyneen ja monipuolistuneen perheen arkisessa ruoanlaitossa venäläisen puolison myötävaikutuksesta. Eräille suomalais-venäläisille perheelle syksyisistä sienestysretkistä on tullut yhteinen koko perheen harrastus:

Ja sit syksyllä aina joskus sienestetään. Lasten kanssa on vähän hankala sienestää, kun ovat niin pieniä, mutta sieniruuathan nyt venäläiset tykkää hyvin paljon sienistä, että kaikki tällaiset tatit ja muut niin niitä minä oon nyt tässä niinkö opetellukin, että oppisin tuntemaan, koska eihän mejän kotona niitä tatteja kerätty ikinä. Venäläiset tykkää niistä ja nehän onkin hirveen hyviä ne tatit. (H09, 73)

Arkiruoan ollessa useimmiten tavallista suomalaista kotiruokaa, niin juhlaruokiksi monet venäläisnaiset kertoivat valmistavansa erityisesti omassa kotimaassaan yleisiä ruokia kuten esimerkiksi lihaisia ja kalaisia salaatteja ja erilaisia piirakoita. Tyypillisiä tällaisia juhlatilanteita, joihin haluttiin valmistaa erityisesti venäläisiä ruokia ovat esimerkiksi venäläisten sukulaisten ja ystävien vierailut:

Sitten kun juhlat järjestetään meille tulee venäläisiä ystäviä ja sitten me tytön kanssa keskenään puhutaan, että se tekee tämän ja toinen tekee tämä, mina teen tämän just venäläiselle. (H16, 120)

Tekemieni haastattelujen perusteella on vaikea saada tarkkaa ja yksiselitteistä kuvaa siitä, millaista ruokaa suomalais-venäläisissä perheissä lopulta oikein syödään. Monien informanttien käyttämä määritelmä “tavallista suomalaista kotiruokaa” on hyvin laaja ja tulkinnanvarainen. Mitä oikeastaan on tavallinen suomalainen kotiruoka ja mitä se merkitsee erityisesti haastattemilleni suomalaisille ja venäläisille informanteille? Ovatko pitsat, joita nykyään syödään lähes kaikissa suomalaisperheissä, tavallista suomalaista kotiruokaa? Sopiiko kyseiseen määritelmään myöskin se kiinalaistyylinen ruoka, jota minulle eräässä suomalais-venäläisessä perheessä tarjottiin? Vai tarkoitetaanko sillä kenties suomalaisia perinneruokia kuten esimerkiksi

kalakukkoa, lanttulaatikkoa ja mämmiä, joista monet haastatteleman venäläiset eivät omien sanojensa mukaan juurikaan pidä? Lisäksi useimmissa suomalais-venäläisissä perheissä ruoanlaitosta vastaa suurimmaksi osaksi venäläinen vaimo, joka valmistaa ruoat omien tapojensa ja tottumustensa mukaan. Toisaalta suomalainen ja venäläinen ruoka eivät juurikaan poikkea valmistusmenetelmiensä tai raaka-aineidensa osalta toisistaan. Venäläisistä erikoisuuksista, joita suomalais-venäläisissä perheissä valmistetaan ja syödään, haastateltavat mainitsivat useimmiten pelmenit, kylmäkeiton, hapankaalin, borskeiton ja erilaiset majoneesilla höystetyt salaatit.

4.5 Työ ja vapaa-aika

Tässä kappaleessa käsittelen puolisoiden työssäkäyntiä kodin ulkopuolella ja kotitöiden jakamista perheenjäsenten kesken sekä perheiden vapaa-ajan viettoa. Haastatteleman venäläiset informantit ovat monen eri alan ammattilaisia. Heidän joukossaan on opettajia, kielitieteilijä, kansantaloustieteen maisteri, taiteilija-vokalisti, myyjä, radioasentaja, vaatturi ja insinööri. Suomalaisten informanttien joukossa on eläkeläisiä, oikeustieteen maisteri, putkiasentaja, tutkija, opettaja, sähköasentaja ja koneasentaja. Suomalaisista puolisoista työssä kävi haastatteluhetkellä viisi kahdeksasta. Venäläisistä puolisoista töitä kodin ulkopuolella oli haastatteluhetkellä kolmella kymmenestä. Luku on pieni siihen nähden, että kyseessä on kuitenkin joukko hyvin koulutettuja ihmisiä. Kuten jo opinnäytetyöni alussa mainitsin, puolet heistä on suorittanut korkeakoulututkinnon. Lisäksi monet heistä ovat suorittaneet ainakin yhden uuden tutkinnon muutettuaan Suomeen.

Koulutusta vastaavan työnsaanti onkin vaikeaa monille avioliiton vuoksi Suomeen muuttaneille ihmisille. Raija Warkentin venäläisiä immigrantinaisia käsittelevän tutkimuksen mukaan mielekkään palkkatyön puute on yksi suurimmista tyytymättömyyden ja turhautumisen aiheuttajista venäläisten puolisoiden keskuudessa. Warkentin tutkimukseensa haastatelluiden venäläisten mukaan Neuvostoliitossa kaikkien oli tehtävä työtä, mutta monen työura katkesi heidän avioiduttuaan ja muutettuaan Suomeen asumaan. (Warkentin 2000, 7.) Myös kaikilla omaan opinnäytetyöhöni haastattelemillani venäläisillä oli työsuhde entisessä kotimaassa ennen

heidän avioitumisestaan suomalaisen kanssa.

Säännöllisestä palkkatyöstä saatavat tulot mahdollistavat taloudellisen riippumattomuuden puolisosta, ja immigranttien tapauksessa kodin ulkopuolella tehtävä työ auttaa myös sopeutumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan. Lisäksi työpaikan kollegoista muodostuu osaltaan tärkeää sosiaalista verkostoa. Vähäpätöinen ei ole myöskään se seikka, että mielekäs ja koulutusta vastaava työ tuo elämään sisältöä. Eräs haastattelemani venäläinen valittelikin sitä, että Suomessa on työttömänä välillä aika ikävää:

Suomessa aika paljon vapa-aika mulla nyt kun oon työtön. [...] siksi mulla vähän kyllä illalla joku tulee joskus vähä ikävä tai joku semmoinen, kun ei oo mitään tekemistä. Ma ei oikein hyvin osaa... ma entinenkin ei ollu mitään ihan kotimies, ei ollu, mutta nyt pitäis olla, kun ei oo mitään tekemistä. (H08, 68)

Kotityöt on monissa suomalais-venäläisissä perheissä jaettu perinteisten sukupuoliroolien mukaan. Perinteisesti naistentöinä pidettyjä kotitöitä ovat esimerkiksi lastenhoito, ruoanlaitto, pyykinpesu ja kaikkalainen kodin puhtaanapidosta huolehtiminen. Vastaavasti perinteisiä miestentöitä ovat esimerkiksi pienet kodin korjaus- ja nikkarointityöt ja auton huoltaminen. Useimmissa suomalais-venäläisissä perheissä päävastuu kodin arkirutiinien hoitamisesta on vaimolla:

No mitä (nauraa)... No kaikki naistyötä tehdä minä ja miehentyötä tehdä hän. (H10, 78)

Olikin osittain odotettua, että päävastuun arkirutiinien hoitamisesta suomalais-venäläisissä perheissä kantaa vaimo, sillä selvä jako miehen- ja naisenrooleihin kuuluu perinteiseen venäläiseen ja miksei myös vanhaan suomalaiseenkin kulttuuriin. Muutamat venäläisnaiset pitivät aivan itsestäänselvyytenä sitä, että he kantavat päävastuun kaikista kotitöistä, koska suomalaiset aviomiehet käyvät töissä eikä heillä itsellään ei ole vakituista kodin ulkopuolista työtä. Eräissä suomalais-venäläisissä

perheissä nykyinen suomalainen tasa-arvoajattelu on sen sijaan saanut jalansijaa ja puoliset pyrkivätkin jakamaan kotityöt siten, että kummatkin puoliset tekevät niitä tasapuolisesti tai ainakin mahdollisuuksiensa mukaan:

*No, kyllä ne menee fiftififti, että tuota ei siinä, ei siinä ole kyllä mitään.
(H14, 108)*

Työn, niin koti- kuin palkkatyönkin, tekemisen vastapainona pitää olla myös vapaa-aikaa ja harrastuksia. Vapaa-aikana suomalais-venäläisissä perheissä harrastetaan paljon monenlaisia asioita. Yleinen harrastus tai vapaa-ajan aktiviteetti on esimerkiksi television katseleminen. Melkein kaikissa perheissä näkyy suomalaisten televisiokanavien lisäksi Venäjän kanava RTR. Monet venäläiset kertoivat seuraavansa säännöllisesti entisen kotimaansa tapahtumia televisiosta. Eräs heistä tosin sanoi välttävänsä poliittisten uutisten katsomista, koska tilanne Venäjällä on hänen omien sanojensa mukaan niin masentava. Venäjänkielisiä sanoma- tai aikakauslehtiä ei suomalais-venäläisiin perheisiin suomalaisten lehtien lisäksi juurikaan tilata kalliiden tilaushintojen vuoksi, mutta monet ostavat lehtien irtonumeroita lehtipisteistä Suomessa tai käydessään Venäjällä. Matkoiltaan Venäjälle monet tuovat mukanaan myös venäjänkielisiä videoita, kirjoja ja musiikkiäänitteitä, joiden valikoima Suomessa on suppea. Eräs venäläisäiti kertoi keränneensä lapsilleen venäjänkielistä kaunokirjallisuutta. Yleisiä harrastuksia ovatkin lukeminen, matkustelu ja musiikinkuuntelu. Monet kertoivat pitävänsä myös ulkoilusta ja luonnossa liikkumisesta hyötymielessä:

*No, kesällä ma tykkaan poimita marjoja, sienä, sienä varsinkin,
marjoja ja sitten kalastamassa. (H06, 50)*

Satunnaisharrastuksia eräissä suomalais-venäläisissä perheissä ovat käynnit Suomessa vierailevien erilaisten venäläisten taiteilija- ja esiintyjäryhmien näytöksissä:

Silleen aina on harrastettu, että jos täällä käy jotain, niin sitten käyvään kattomassa. Jäähallissa taitoluistelua, sirkusta, teatterissa käyty, ett tän tyylistä, että jos se niin kun selvästi tulee sieltä joku tänne päin, niin sitten tietysti se ehkä kiinnostaakin, niin että lähetään ihan kattomaan.
(H02, 16)

Kysyin haastateltavilta myös yhteydenpidosta Venäjällä asuvien sukulaisten ja ystävien kanssa. Yhteyttä pidetään puolin ja toisin muun muassa kirjeitse ja kortein, joita lähetellään ainakin merkki- ja juhlapäivinä. Myös puhelimitse pidetään yhteyttä, sitä tosin rajoittavat puhelujen kallis hinta varsinkin kaikkein kaukaisimmille alueille ja se ettei kaikilla Venäjällä asuvilla sukulaisilla ja tuttavilla välttämättä edes ole omaa puhelinta. Tärkein yhteydenpidonmuoto on kuitenkin molemminpuoliset vierailut. Haastattelemani suomalais-venäläiset perheet kertoivat matkustavansa lomillaan niin usein kuin vain mahdollista Venäjälle tapaamaan siellä asuvia sukulaisia ja ystäviään. Joka kerta mukaan ei välttämättä lähde suomalainen puoliso, vaan venäläiset puoliset matkustavat joko yksin tai lastensa kanssa. Ulkomailla asuvat sukulaiset vierailevat Suomessa haastateltavien mukaan vastaavasti hieman harvemmin. Näin kertoo perheen yhteydenpidosta venäläisiin sukulaisiinsa eräs informantti:

No kesäisin me ollaan käyty, me ollaan nyt kahtena kesänä käyty [Venäjällä] ja hyökin on käyny sitten sieltä on käyny jonkun kerran, mutta nyt se on niin kallista tuo matkailu, että eivät niin oo ussein päässeet, mutta ihan kyllä. (H05, 38)

Suomessa asuviin sukulaisiin ja ystäviin suomalais-venäläiset pariskunnat pitävät vierailujen muodossa tiiviimmin yhteyttä kuin Venäjällä asuviin. Se onkin aivan ymmärrettävää, koska pitkä välimatka ei aseta rajoitteita. Muutamille perheille on muodostunut omia sukulaisvierailutraditioita; tavanomaisten joulu- ynnä muiden juhlavierailujen lisäksi eräs venäläisnainen kertoi perheensä käyvän sunnuntaisin suomalaisen puolisonsa äidin luona syömässä.

4.6 Kaksikulttuurisuudesta johtuvat konfliktit

Kun kaksi eri kieli- ja kulttuuritaustaa edustavaa ihmistä solmii avio- tai avoliiton keskenään, vaatii yhdessä eläminen heiltä enemmän sopeutumiskykyä ja kompromissialttiutta kuin saman kulttuurin parilta. Vaikeampaa on kuitenkin selvittää, mitkä ongelmat kaksikulttuurisissa liitossa johtuvat nimenomaan erilaisesta kieli- ja kulttuuritaustasta (Tuomi-Nikula 1989, 132.) toisin sanoen siis, mitkä ongelmista ovat kulttuurien välisiä ja mitkä puolestaan ihmisten välisiä ja onko ylipäättäen edes mahdollista erotella ongelmia ihmisten tai kulttuurien välisiksi. Aiemmin työssäni mainitsin, että tärkeänä kriteerinä homogeenisissä eli yksikulttuurisissa liitoissa on puolisoiden samanlainen arvomaailma, sillä sen nähdään vähentävän liiton konfliktialttiutta. Konfliktithan syntyvät erilaisista arvoista ja siitä, kun kaksi erilaista arvomaailmaa ovat ristiriidassa toistensa kanssa. Vaikka seka-avioituneiden puolisoiden kulttuurit olisivat arvoiltaan hyvinkin erilaiset, niin tärkeämpää konfliktialttiuden kannalta on kuitenkin se, että heidät henkilökohtaiset arvomaailmansa olisivat mahdollisimman samanlaiset. (Romano 1997, 37.)

Dugan Romano on tyypitellyt erilaisia seka-avioituvien ihmisten malleja ja erilaisia seka-avioliittomalleja, joita olen käsitellyt jo aiemmin työssäni. Niiden lisäksi Romano on myös laatinut luettelon asioista, jotka voivat aiheuttaa konflikteja seka-avioliitoissa. Ensimmäiseksi potentiaalisiksi konfliktien aiheuttajaksi hän mainitsee juuri arvot. Arvot ovat keskeinen asia, koska ne vaikuttavat laajasti kaikkeen, mitä ihmiset tekevät. Arvot vaikuttavat esimerkiksi siihen, mitä yleisesti pidetään tärkeänä tai vähemmän tärkeänä, hyvänä tai huonona, oikeana tai vääränä. Arvot opitaan kotoa osin tiedostamattomastikin ja ne ovat siten hyvin pitkälti kulttuurisesti määräytyneitä. (Romano 1997, 37-43.)

Arvojen lisäksi konflikteja aiheuttaviksi asioiksi seka-avioliitoissa Romano nimeää uskonnon, sukupuoliroolit ja seksin. Uskonto voi olla ongelmallinen, jos sen harjoittamiseen liittyvillä tavoilla on suuri vaikutus perheen jokapäiväiseen elämään ja jos puolison harjoittaman uskonnon lait ja säännöt määräävät tiukasti myös toisen puolison ja yhteisten lasten elämää. Sukupuoliroolit aiheuttavat ristiriitoja erityisesti silloin kun puolisoiden molemminpuoliset kulttuuritaustaan kytkeytyvät rooliodotukset

ovat täysin vastakkaisia. Esimerkiksi kulttuuriltaan miesvaltaisesta maasta kotoisin oleva mies ja puolisoitten tasa-arvoisuutta korostavasta maasta kotoisin oleva nainen kohtaavat todennäköisesti liitossaan sukupuolirooliodotuksista johtuvia ongelmia. Seksiin ja seksuaalisuuteen liittyvät asiat aiheuttavat ongelmia lähinnä siksi, että niihin suhtaudutaan hyvinkin eri lailla eri kulttuureissa. Mutta koska seksin ei useimmiten edes oleteta aiheuttavan ongelmia, siitä ei puhuta etukäteen, vaan puolisoitten erilaiset näkemykset seksiin ja seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa ilmenevät vasta myöhemmin liiton aikana. (Romano 1997, 51-64, 107-113.)

Muita Romanon luettelemia potentiaalisia ristiriitoja seka-avioliitoissa aiheuttavia aihe-alueita ovat ruokailu- ja juomatapoihin sekä aikakäsitykseen liittyvät erot, ystävät, asuinpaikka, politiikka, raha, sukulaiset, lastenkasvatus, kieli ja kommunikaatio, suhtautuminen stressiin ja riitoihin, sairaudet ja kärsimys, etnosentrismi, kotimaastaan pois muuttanut puoliso ja selviytyminen erosta ja kuolemasta. Useimmat edellä luetelluista asioista voivat toki aiheuttaa ongelmia ja ristiriitoja myös homogeenisissä liitoissa. Seka-avioliitoissa ne ovat vain usein kärjistyneempiä, koska erot puolisoitten välillä ovat yleensä suurempia. (Romano 1997, 35-36.)

Kysyin informanteilta, millaisia konfliktitilanteita kaksikulttuurisuus aiheuttaa heidän liitossaan ja puolisoitten välisessä jokapäiväisessä kanssakäymisessä. Saamani vastaukset voi jakaa kolmeen kategoriaan. Joidenkin haastateltavien mukaan kulttuurierot sinänsä eivät aiheuta suhteessa minkäänlaisia konflikti- tai ristiriitatilanteita, pikemminkin henkilökohtaiset eroavuudet puolisoitten välillä altistavat ristiriidoille.

On vaikea keksiä pelkästään eri kulttuureista johtuvia, että mitähän minä sanoisin äkkiä... Ei ne varmaan kulttuurista johdu, ne johtuu enemmän siis semmoisesta, kun ollaan vähän erilaisia, siinä sitten tulee jotain. En mä kyllä oikein osaa sanoa pelkästään kulttuurista johtuvia.
(H02, 14)

Toisten haastateltavien mielestä kaksikulttuurisuuden mukanaan tuomat kulttuurierot voisivat varmasti aiheuttaa konflikteja, mutta omassa liitossa niiltä on kuitenkin vältytty. Kulttuurieroavuuksia kyllä huomataan, mutta niihin pyritään suhtautumaan ennemminkin huumorilla kuin konfliktihakuisesti.

No, en ma sanois, etta meilla mitaan semmoisia, meilla on enemman tammoisille kylla me huomataan naita eroja, mutta en ma usko, etta meilla mitaan konfliktiin asti paastaan, vain naureskellen sanotaan, etta joo, kylla teilla on tapana nain ja meilla tapana nain. (H03, 29)

Vaikka kaksikulttuurisuuden ei sinänsä katsottaisi aiheuttavan konflikti- ja ristiriitatilanteita liitossa, niin toisen erilainen kulttuuritausta on kuitenkin asia, mihin on helppo iskeä riitatilanteessa:

Konfliktitilanteessa perheessa kun ei enaa löydetä millään muulla voi lyödä toista hyvin pahasti, niin lyö sillä etnisellä taustalla. Viimeisena keinona silloin kun haluaa satuttaa toista todella pahasti, niin otetaan se ja se toimii erittäin hyvin, koska kyllä se satuttaa puolin ja toisin. (H17, 135)

Eräiden haastateltavien mukaan kaksikulttuurisuudesta johtuvia konflikteja on kieltämättä olemassa omassakin avioliitossa.

Joo. No, kyllähän se aiheuttaa, koska meillä on ihan täysin erilaiset taustat, jo perhetaustatkin ja sitten venäläinen luonne on aikalailla erilainen ja niin kun kasvatus on ollu ihan erilaista kun meillä. Ja arvot, arvot on hyvin toisenlaiset. (H09, 73)

Erilaisesta kansanluonteesta, lastenkasvatuksesta ja arvoista johtuvien ristiriitojen lisäksi muutamat haastateltavat kertoivat, että erityisesti liiton alkuaikoina yhteisen kielen puuttuminen aiheutti silloista kielellisistä väärinymmärryksistä johtuvia

pienimuotoisia konfliktitilanteita. Eräät venäläiset kertoivat myös, että suomalaisten erilainen tapa suhtautua sukulaisiin aiheuttaa ongelmia - venäläiseen kulttuuriin kun kuuluu jossain määrin enemmän huolenpito esimerkiksi ikääntyvistä vanhemmista. Myös tapa suhtautua ristiriitoihin on erilainen. Venäläiset räiskähtelevät ja ovat temperamenttisempia suuttuessaan kun taas suomalaiset puolestaan jurottavat ja sulkeutuvat. Ruokailu- ja juomatapoihin liittyen suomalaisten kahvinjuonnin käsittämättömältä tuntuva lähes pyhä asema oli saanut erään venäläisinformantin tietyissä tilanteissa suutuksiin.

Kokonaisuudessaan monien informanttien mukaan heidän kaksikulttuurinen suomalais-venäläinen perhe-elämänsä on kulttuurikonfliktien suhteen melkoisen ristiriidatonta. Mahdolliset riidat syntyvät heidän mukaansa enimmäkseen aivan arkipäiväisistä asioista ja ovat normaaleja perhe-elämään kuuluvia. Kulttuurikonfliktien puuttumista voi selittää sillä, että monista ilmeisistä eroistaan huolimatta suomalainen ja venäläinen kulttuuri ovat kuitenkin melko samanlaisia tai ainakin sellaisia, että näistä kulttuuripiireistä tulevien ihmisten on suhteellisen helppo ymmärtää toisiaan ja toistensa erilaisia tapoja. Toinen mahdollinen selitys kulttuurikonfliktittomuudelle on se, että tutkimillani pariskunnilla on pitkä yhteinen historia, joten suurimmat konflikteja aiheuttavat tavat ovat jo hioutuneet pois, eli puoliset ovat oppineet elämään toistensa kanssa. Edelliseen liittyen sellaiset pariskunnat, joilla on ollut paljon konflikteja ja jotka eivät ole oppineet käsittelemään ristiriitojaan hedelmällisellä tavalla, ovat eronneet. Eri kulttuuritaustoista johtuvia ristiriitoja on kuitenkin todennäköisesti olemassa, vaikka kaikki puoliset eivät niitä sellaisiksi mielläkään, ja yksi syy voi tietenkin jälleen kerran olla se, että tutkijalle ei ole haluttu kertoa aivan kaikkea.

4.7 Arjen kompromisseja ja konsensusta

Romanon eri seka-avioliittomalleihin verrattuna opinnäytetyöhöni haastatteleman suomalais-venäläiset avo- ja avioparit käsittelevät kulttuurierojaan lähinnä kompromissi- ja konsensusmallien mukaisesti. Hävittämismalli, jossa molemmat puoliset hylkäävät oman kotimaansa, kieltensä ja kulttuurinsa ja muuttavat johonkin kolmanteen kulttuurisesti neutraaliin maahan ei tule kysymykseen yhdenkään tutkimani tapauksen

kohdalla, koska kaikki pariskunnat asuvat toisen puolison kotimaassa. Myöskään luopumis- / uppoutumismalli ei sovi tutkimiini tapauksiin, koska edes ex-patriootit eli omasta kotimaastaan pois muuttaneet puoliset eivät täysin ole hylänneet omaa kieltään ja kulttuuriaan. Puolison venäläisyys ja siitä johtuva kaksikulttuurisuus tulee esiin perheiden arjessa monin eri tavoin kuten edellä on käynyt ilmi. Näin ollen siis myös luopumis- / uppoutumismallikin on poissuljettu ja jäljelle jäävät kompromissi- ja konsensusmallit.

Kompromisseja haastattelemani suomalais-venäläiset pariskunnat ovat eittämättä joutuneet tekemään ja monilla edelleen yhdessä olevilla pariskunnilla yhteiselo kaksikulttuurisessa liitossa on varmasti kehittynyt kulttuurierojen ratkaisemisen suhteen konsensukseksi. Kompromissi- ja konsensusmallit ovat monin tavoin samanlaisia, sillä näissä malleissa kummatkin puoliset tekevät oman osuutensa liiton onnistumiseksi. Kumpikin heistä siis luopuu joistain omista kulttuurisesti sitovista tavoistaan antaen tilaa toisen tavoille. Konsensusmalli menee tässä vielä askeleen pidemmälle, sillä siinä puoliset tekevät yhteisiä sopimuksia, jotka ovat jatkuvasti avoimia korjauksille olosuhteiden muuttuessa. Konsensusmallissa “uhrauksilla” ei käydä vaihtokauppaa kuten on laita kompromissimallissa, vaan kulttuurieroista johtuvat ongelmat pyritään ratkaisemaan ja sopimaan neuvottelemalla kumpaakin osapuolta tyydyttävä sopimus.

Yksi esimerkki tällaisesta konsensus- / kompromissihakuisesta lähestymistavasta kulttuurieroihin tutkimissani suomalais-venäläisissä perheissä on perheen kieli. Jos puoliset käyttävät yhteisenä verbaalisen kommunikoinnin kielenään ainoastaan toisen puolison äidinkieltä, niin paitsioon jäänyt puoliso voi käyttää omaa äidinkieltään kommunikoidessaan yhteisten lasten kanssa. Näin menetellen kummankaan puolison ei tarvitse kokonaan luopua omasta äidinkielestään, vaan perheet ovat tasa-arvoisesti kaksikielisiä.

Toinen esimerkki kompromisseista ja konsensuksesta on asuinpaikan valinta. Vaikka Suomi onkin pääsääntöisesti pariskuntien pysyvä asuinmaa, niin Venäjällä kuitenkin vierailaan säännöllisesti ja pitempiaikaisetkin asumisjaksot siellä joskus tulevaisuudessa ovat muutamien pariskuntien mukaan täysin mahdollisia.

Myös suomalais-venäläisten perheiden ruokatalous on esimerkki konsensus- / kompromissihakuisesta lähestymistavasta kulttuurieroihin. Vaikka aivan täysin selvää kuvaa siitä, millaista ruokaa suomalais-venäläisissä perheissä syödään on vaikea saada, on kuitenkin syytä olettaa, että molempien puolisoiden makumieltymykset tulevat huomioituiksi ja että perheissä valmistetaan sekä suomalaisia että venäläisiä ruokia.

Eräs pariskunta on päätenyt kompromissiin lastensa etunimien suhteen; he ovat valinneet pelkäästään joko suomalaisten tai venäläisten nimien sijaan lapsilleen sellaiset kansainväliset nimet, jotka soveltuvat kumpaankin kulttuuriin. Muutenkin lastenkasvatuksessa näkyy pyrkimys konsensukseen. Vaikka lapset ympäristön puolesta sosiaalistuvatkin ensisijaisesti suomalaiseen kulttuuriin, niin lähes poikkeuksetta vanhemmat haluavat kuitenkin kasvattaa yhteiset lapsensa kaksikulttuurisiksi kotikasvatuksen avulla.

5 ... JA JUHLA

Tämän luvun teema on suomalais-venäläisten avo- ja avioparien kodeissa vietettävät juhlat. Käsiteltäviä aiheita ovat suomalaiset vuotuisjuhlat ja niiden viettoon liittyvät perinteet, venäläisten puolisoiden kotimaassa vietettävät vuotuisjuhlat ja niiden vietto Suomessa sekä suomalais-venäläisten perheiden omien perhejuhlien vietto. (Katso teemahaastattelurungon E-kohdan kysymykset numero 32 - 35 työn lopussa olevista liitteistä.)

5.1 Vuotuisjuhlat

Suomessa kalenterivuoden suurimmat juhlat ovat uusivuosi, pääsiäinen, vappu, juhannus, itsenäisyyspäivä ja joulu. Lisäksi Suomessa vietetään isän- ja äitienpäivää ja lukuisia pienempiä juhla- ja merkkipäiviä kuten esimerkiksi ystävänpäivää, laskiaista, aprillipäivää, pyhäinpäivää ja Lucian päivää. Olen kysellyt informanteilta kahdeksan ensin mainitun juhlan viettotavoista, koska ne ovat mielestäni suurimmat, tärkeimmät ja perinteiltään elinvoimaisimmat suomalaisissa kodeissa yleisesti vietetyistä vuotuisjuhlista. Monia edellä mainituista juhlista vietetään myös Venäjällä, joten kerron kutakin juhlaa käsittelevässä kappaleessa myös siihen liittyvästä venäläisestä juhlaperinteestä.

5.1.1 Uusivuosi

Uusivuosi vaihtuu joulukuun viimeisen ja tammikuun ensimmäisen päivän välisenä yönä. Suomessa tammikuun ensimmäinen on vakiintunut vuoden vaihteeksi suhteellisen myöhään. Viralliseksi tilikauden alkupäiväksi se määrättiin jo 1500-luvulla, mutta kesti kuitenkin vuosisatoja ennen kuin se syrjäytti kansan keskuudessa syksyisen satokauden lopun eli kekrin vuoden taitekohtana. Vanhojen kansanuskomusten mukaan uusivuosi on otollista aikaa enteiden katsomiselle ja taikojen tekemiselle. Vanhoista uudenvuoden ennustustavoista tinanvalaminen on säilynyt nykypäiviin saakka ja

perinne elää vahvimmin lapsiperheiden ja nuorten ylläpitämänä. Uusivuosi kuuluu myös kirkkovuoden pyhiin: luterilaiset ja ortodoksit viettävät sitä Jeesuksen ympärileikkauksen muistopäivänä ja roomalaiskatoliset Neitsyt Marian juhlanä. Tosin uskonnollisuus on etäällä nykyajan suomalaisesta uudenvuoden vietosta, sillä iloinen, meluisa ja värikäs juhlinta on yleistynyt viime vuosikymmeninä. Keskiyöllä kaupunkien torit ja kadut täyttyvät riehakkaista uudenvuoden vastaanottajista. Samppanjapullojen korkit pokahtelevat ja kahdeltatoista lukuisat, toinen toistaan upeammat ilotulitusraketit värjttävät taivaan. (Karjalainen 1994, 230-232.)

Venäjällä ja entisessä Neuvostoliitossa uusivuosi on ollut ja on edelleenkin vuoden suurin juhla. Koska se ei ole kirkollinen juhla, sitä vietetään Venäjällä samaan aikaan ja hyvin pitkälti samalla tavalla kuin muuallakin maailmassa. Venäläiset ottavat uudenvuoden vastaan ravintolassa tai kotona, jonne ehdottomasti kutsutaan paljon sukulaisia ja ystäviä juhlaillallisille, jotka jatkuvat aina pikkutunneille saakka. Samppanjamaljoja kohotellaan joka täysi tunti aina siitä lähtien, kun uusi vuosi alkaa Venäjän Kaukoidässä. Ennustukset ja taiat eivät sitä vastoin kuulu venäläiseen uuteen vuoteen. Neuvostoviranomaiset ryhtyivät järjestämään 1930-luvulta lähtien uuden vuoden kuusijuhlia vastapainoksi uskonnollishenkisille joulujuhlille. Joulupukki korvattiin pakkasukolla ja lumihiuataletytöllä, jotka tuovat lapsille lahjoja ja makeisia. Tämä perinne on jäänyt ja todennäköisesti säilyy vielä pitkään. Niinpä uutena vuotena Venäjällä koristellaan kuusi ja lapset odottavat malttamattomina pakkasukon tuomia lahjoja. (Suomi-Venäjä-Seura 1999, 51.)

Suomalais-venäläiset avo- ja avioparit juhlivat uutta vuotta sikäli suomalaisittain, että pakkasukko ei vieraile perheissä jakamassa lahjoja lapsille ja nimenomaan jouluksi koristeltu kuusikin on jo kenties ehditty kantaa ulos ennen uutta vuotta. Uudenvuoden juhlinnan venäläiset vaikutteet tosin näkyvät juhlapöydän antimien muodossa. Hyvää ruokaa ja juomaa pitää perinteiseen venäläiseen juhlanviettotapaan olla tarjolla runsaasti ja mitä enemmän sitä parempi:

Elementti on semmoiset, etta se pitää olla oikein hyva pöytä, pitää olla hyva ruokaa. Kaikki salaattia, hyva kala, hyva makkara, hyva viinia, sitten tota votka tietysti, semmoista aika oikein hyva pöytä. Ma

tarkoitin, että kaikki pitää olla oikein hyviä, samanlainen kuin jouluna suomalaisilla. Se pitää olla samanlainen hyvä ruoka. Se on suurin piirtein tota pari kolme salaattia erilaisia sitten kana tai hanhi semmoista niin. Kinkku ei kukaan voi syödä sen joulun jälkeen, mutta kana tai hanhi niin tai kalkkuna joo semmoista niin, mutta se on tarkoitettu oikein hyvä pöytä; suklaa ja kaakkua ja kaikki on semmoista hyviä rookia niin ja tietysti tätä alkoholia myös mukana, ilman muuta (nauraa) niin. (H13, 102)

Samppanjaa saa suomalais-venäläisissä perheissä uudenvuoden aattoiltana kulumaan runsain määrin, sillä juhlittavia aikavyöhykkeitä voi helposti tulla useitakin riippuen siitä, kuinka kaukaa idästä venäläinen puoliso on kotoisin.

Uutta vuotta vietetään tietenkin ja vietetään sillä tavalla, että ainakin, ainakin juodaan samppanjaa ja juodaan sitä vähintään kolme kertaa eli Pietarin aikaan, Siperian aikaan ja sitten Suomen aikaan. (H03, 28)

Uusivuosi on Venäjällä suurin ja tärkein vuotuisjuhla kuten jo aiemmin on todettu. Suomessakin uutta vuotta juhlitaan näytävästi, mutta joulun asema vuoden tärkeimpänä juhlana on kuitenkin kiistaton. Näin on myös useimmissa suomalais-venäläisissä perheissä. Suomalaiset ja venäläiset uuden vuoden viettotavat poikkeavat informanttien mukaan loppujen lopuksi suhteellisen vähän toisistaan; suurin ero lienee se, ettei Suomessa ole uutena vuotena tapana jakaa lahjoja. Sen sijaan hyvä ruoka, samppanjalasien kilistely, iloinen yhdessäolo ja ilotulitukset kuuluvat sekä suomalaisiin että venäläisiin uuden vuoden viettotapoihin. Joissain suomalais-venäläisissä perheissä kutsutaan vieraita kylään uuden vuoden aattoiltana tai mennään itse vierailulle ja otetaan vuosi vastaan ystävien ja sukulaisten seurassa. Joskus uutta vuotta matkustetaan vastaanottamaan myös Venäjälle:

Ma kymmenestä vuodesta ehkä noin kolme, neljä kertaa varmaan olen tuolla Pietarissa, en taalla. Pietarissa paljon paremmat kuin taalla olla

tuo uusvuos. (H08, 68)

Siihen että uusivuosi vietetään suomalais-venäläisissä perheissä suomalaisittain melko vaatimattomasti vaikuttaa varmasti joulun läheisyys. Joulun on Suomessa ylivoimaisesti tärkein ja näkyvin vuotuisjuhla, jossa on monia samanlaisia elementtejä kuin venäläisessä uudenvuoden juhlinnassa. Suomalais-venäläisissä perheissä ei ehkä koeta mielekkääksi viettää kahta samantapaista suurta juhlaa peräkkäin lahjojenjakamisineen ja muine työläine juhlavalmisteluineen.

5.1.2 Pääsiäinen

Pääsiäinen on kirkollisista juhlistamme vanhin; sitä on vietetty jo 100-luvulta alkaen. Kristinuskossa pääsiäistä vietetään Jeesuksen kuolleista ylösnousemisen muistoksi ja juhlan tapakulttuuri liittyy suurelta osin ajankohdan uskonnolliseen taustaan. Pääsiäissunnuntai on kevätpäiväntasausta seuraavan täydenkuun jälkeinen sunnuntai. Tämän määritelmän mukaisesti se sijoittuu Suomessa vuosittain maaliskuun 22. päivän ja huhtikuun 26. päivän väliseen aikaan. Pääsiäisaika alkaa viikkoa ennen pääsiäissunnuntaita olevasta palmusunnuntaista, jonka kristillinen teema on Vapahtajan tulo Jerusalemiin viimeistä kertaa. Kansa tervehti tuolloin Jeesusta palmunoksin. Päivään liittyvän virpomisperinteen taustalla onkin edellä mainitusta tapahtumasta syntyneen kirkollisen seremonian kansanomaistuminen. Palmusunnuntain jälkeen alkava hiljainenviikko huipentuu pitkäperjantaihin, päivään, jolloin Jeesus ristiinnaulittiin. Kuolleen Kristuksen maatessa haudassaan kansan käsityksen mukaan pahat voimat pääsivät valloilleen. 1600-luvulla Suomessakin uskottiin yleisesti luudalla lentävien noitien ahdistelevan erityisesti karjaa ja niiden karkottamiseksi alettiin polttaa tulia. (Karjalainen, Korhonen, Lehtonen 1989, 90-99; Nirikko 1997, 11.)

Pääsiäisen suomalainen nimi viittaa katolisen kirkon säätämän paaston loppumiseen. Ei olekaan ihme, että monet pääsiäisajan piirteet liittyvät ruokiin ja ateriointiin. Kerman ja sokerin kanssa syötävä mämmi on suomalainen erikoisuus, joka on mainittu jo 1700-luvulla ilmestyneessä väitöskirjassa. Ortodoksinen pasha yleistyi Suomessa vasta paljon myöhemmin 1970-luvulla. Suomalaiseen pääsiäiseen kuuluvat

myös värjätyt pääsiäismunat, jotka ovat Karjalaa lukuun ottamatta 1800-luvun tulokkaita. Itä-Euroopassa ja Venäjällä koristemaalatut kananmunat sen sijaan kuuluvat vanhimpiin pääsiäisen tunnuksiin. Lampaasta valmistettu pääsiäisateria on Suomessa uusi tapa, sillä perinteiseen pääsiäistarjoiluun lampaanliha ei ole kuulunut. Lammasaterian taustalla on arvatenkin Raamatun viimeinen ateria, jolloin Jeesus opetuslapsineen söi ikivanhan juutalaisen pääsiäistavan mukaan karitsanlihaa. (Karjalainen, Korhonen, Lehtonen 1989, 100-105.)

Pääsiäinen on ortodoksisen kirkkovuoden suurin juhla. Venäjän ortodoksinen kirkko viettää sitä vanhan juliaanisen ajanlaskun mukaisesti juutalaisesta pääsiäisestä kulunutta viikkoa seuraavana sunnuntaina. Juhlan ajankohta on kuten jo aiemmin ilmeni liikkuva; Venäjällä se sijoittuu huhtikuun neljännen ja toukokuun kahdeksannen päivän väliseen aikaan. Pääsiäisenä Venäjällä ei ole ylimääräisiä vapaapäiviä, vaan juhlaa vietetään vain sunnuntaina ja sitä edeltävänä yönä. Pitkäperjantai ja pääsiäissunnuntain jälkeinen päivä ovat normaaleja arkipäiviä toisin kuin Suomessa. Pääsiäinen on Venäjällä ennen kaikkea kirkollinen juhla, mutta maallisella tasolla se on säilynyt jopa neuvostovallan vuosina vainajien muistojuhlana. Tuolloin lähiomaisten haudoille viedään seppeleitä ja ruokaa ja haudalla pidetään muistohetki sekä nostellaan maljoja vainajan muistolle. Suuri osa vanhoista uskonnollisista pääsiäistavoista on säilynyt Venäjällä nykypäiviin asti. Perinteen mukaan pääsiäiseksi koristellaan keitettyjä kananmunia. Pääsiäisyön jumalanpalveluksen jälkeen ystäville, tuttaville ja aivan vieraillekin ihmisille toivotetaan hyvää pääsiäistä ja lahjoitetaan värjätty kananmuna. Näin lahjaksi saaduilla maalatuille munilla uskotaan olevan taikavoimia ja esimerkiksi ensimmäisen lahjamunan uskotaan suojelevan omaisuutta varkailta. (Suomi-Venäjä-Seura 1999, 32-35, 52; Lehmusoksa 1995, 123.)

Pääsiäistä suomalais-venäläiset pariskunnat perheineen juhlivat, jos ylipäättään juhlivat mitenkään, suomalaisen tapaan. Valtaosin luterilaisessa Suomessa pääsiäinen ei ole joulun verrattuna yhtä näkyvä juhla, mutta ainakin lapsiperheissä tietyt palmusunnuntaihin ja pääsiäiseen liittyvät traditiot ovat suosittuja:

No se nyt ei oikeestaan semmoinen kauheen suuren tuntunen juhla meikäläiselle oo silleen, mutta vietetäänhän sitä nyt pääsiäistäkin, että

keitellään munia ja tehään tipuja ja virpomisjuttuja, ett silleen. (H11, 87)

Ortodokseille pääsiäinen on kirkkovuoden suurin juhla ja eräät haastatelluista, joiden perheessä on ortodokseja tai he itse tunnustavat ortodoksista uskoa, kertoivat käyvänsä satunnaisesti pääsiäiskirkossa:

No ihan no, koska he [puoliso ja lapset] on niin kun ortodokseja, niin ollaanko myö joskus käyty pääsiäiskirkossa... no muistaakseni joskus on käyty pääsiäisenä kirkossa, koska heijän kummi on tietenkin ortodoksinen. Kummin kanssa sitten, mutta ei myö nyt sen kummemmin. (H05, 41)

Ne suomalais-venäläiset pariskunnat, jotka eivät juhlista pääsiäistä juuri mitenkään perustelevat tapaansa uskonnottomuudellaan:

Ei meillä, kun ei oo sitä usko (naurahtaa) niin kummallakaan, niin ei meillä se pääsiäinen oo ja myö syyään ihan sitä lammasta sitten muulloinkin kun pääsiäisenä. Mämmit ja onkohan myö, mää en itekään sitä koko ajan välttämättä oo niin, että sitä täytys olla, mutta kyllä mää ku sokeria laittaa ja kermaa, jos sitä kerta on, mutta en mää, en mää tarvii sitä eikä sitä oo emäntäkää ihastunu siihen sillain, muttei se sitä oo muistaakseni sanonut ettei sitä syödä voi. (H07, 63)

Kuten useille maallistuneille nykysuomalaisille pääsiäinen merkitsee usein miten vain muutamaa ylimääräistä lomapäivää kevättalvella, niin myös monille suomalais-venäläisille pariskunnille pääsiäinen tarkoittaa lähinnä lyhyttä lomaa ja kenties kodin somistamista pääsiäiskoristein, suklaamunien ostoa lapsille ja pääsiäisen perinneruokien syömistä. Neuvostoliittolaista tapaa muistaa suvun vainajia käymällä pääsiäisenä haudoilla haastattelemani suomalaiset ja venäläiset informantit eivät noudata.

Pääsiäisen vietossa olisi suomalais-venäläisten perheiden kaksikulttuurisuus voinut korostua, sillä pääsiäinen on ortodokseille vuoden suurin ja tärkein juhla. Kaikissa suomalais-venäläisissä perheissä uskonnosta riippumatta pääsiäinen on kuitenkin luterilaisen tavan mukaisesti melko pienimuotoinen ja perinteiltään vaatimaton juhla. Yksi syy siihen miksei ortodoksisuus pääsiäisen vietossa korostu on varmaankin se, että venäläiset puoliset ovat eläneet Neuvostoliitossa aikana, jolloin pääsiäistä eikä muitakaan kirkollisia juhlia ole juurikaan vietetty. Näin ollen vahva pääsiäisenviettoperinne on jäänyt syntymättä.

5.1.3 Vappu

Suomessa vappu on kuulunut maatalouden vanhoihin merkkipäiviin, mutta nykyiseen vapun viettoon vanhat kansantavat eivät ole jälkiään jättäneet. Nykyisen kaltaisen suomalaisen vapun juhlinnan lähtökohdat löytyvät vanhasta säätyläisten tapakulttuurista, sillä suomalainen herrasväki on pitänyt vuosisatojen ajan valpuria kesäkauden alkujuhlana jäljitellessään mannermaisia tapoja. Vapunvieton lähtökohdat löytyvät osittain myös työväen järjestäytyneestä toiminnasta. Suomalaisen työväen vapun siemen kylvettiin 1800-luvulla Keski-Euroopasta saatujen vaikutteiden mukaisesti. Riehakkaimpia vapunjuhlijointa olivat jo 1800-luvulla ylioppilaat, joiden juhlintaa on alusta alkaen vauhdittanut siekailematon viinankäyttö. Alkoholittoman vaihtoehdon vappujuomaksi on tosin jo 1700-luvulta alkaen tarjonnut sima. Kuplivasta juomasta tuli nopeasti yksi vapun symboleista. Siman rinnalla tunnettu on toinenkin 1700-luvun herkku: tippaleipä. 1900-luvun alkupuolella vapunvietto alkoi Suomessa ylioppilaiden antaman esimerkin mukaisesti siirtyä yhä selvemmin vappupäivästä vappuaattoon. Nykyisin alkujaan säätyläisten, ylioppilaiden ja työläisten juhlasta on tullut koko kansan juhla, oikea "suomalainen katujen karvevaali", jota värittävät vappuhiskut, serpentiinit, ilmapallot ja muu vappukrääsä. (Karjalainen, Korhonen, Lehtonen 1989, 113-129.)

Entisessä Neuvostoliitossa vappu oli Työväen kansainvälinen solidaarisuuspäivä, jolloin kaikissa kaupungeissa ja asutuskeskuksissa järjestettiin valtaiset vappuparaatit ja mahtipontiset joukkokokoukset. Neuvostoliiton hajoamisen

jälkeen edellä mainitut vappuperinteet ovat jääneet suurimmaksi osaksi historiaan, tosin kommunistit järjestävät yhä monilla paikkakunnilla mielenosoitusmarssejaan. Muulle väestölle toukokuun ensimmäinen ja toinen päivä vietettävästä Kevään ja työnjuhlasta on tullut keväinen loma, jolloin voidaan mennä esimerkiksi kunnostamaan kesämökkiä ja kasvimaata talven jäljiltä. Sellaista vappuaaton riehaa kuin Suomessa on ei Venäjällä ole, vaikka sään salliessa nuoriso saattaakin kuljeskella kaupungilla läpi yön. Vanhempi väki puolestaan juhlii vappua ystäviensä kanssa pitopöydän äärellä. (Suomi-Venäjä-Seura 1999, 52.)

Neuvostoliitossa lapsuutensa ja nuoruutensa eläneiden informanttien mukaan venäläinen vapunvietto poikkeaa radikaalisti suomalaisesta. Tosin nytemmin vappupäivän juhlallisuudet ovat muuttuneet melkoisesti entisessä kotimaassa.

On vähän erilainen, mutta toisaalta ei Venäjälläkään enää oo sellaista kun minun aikana ollut. Se aina ollut se kulkue. Opiskeluaikana se on ollut pakko lähteä aina, se on pakko, mutta toisaalta joskus omassa porukassa on ollut ihan hauskaakin kävellä ja huutaa ja laulaa ja sitten sitä tunnelmasta tulee juhlatunnelma. [...] Se on hirveän paljon muuttunut siitä, kun on lähtenyt sieltä, sellaiset muutokset, että ei oikein osaa kertoa, miten nyt on siellä, ihan erilaista, mutta nyt on vapauksia. (H01, 6)

Vappua haastattelemani seka-avioituneet pariskunnat viettävät kukin tavallaan. Kävelyretki kaupungin keskustassa on hyvällä säällä suosittua vappuaaton ja erityisesti vappupäivän ajankulua.

Keskusta joka vappu lahetaan niin. No ensin pienien lapsien kanssa tietysti, mutta nyt heillä tietenkin oma kavereita niin. No kahdestaan (naurahtaa) on kiinnostava käydä kävelemässä siellä. (H13, 110)

Vapun vieton perinteisiin Suomessa kuuluu vappulounaan syöminen ravintolassa, mutta sen voi korvata vaikkapa kutsumalla ystävät kotiin syömään ja

juhlimaan:

Sekin on niin kun tänä päivänä taikka hyvin jo pitkän aikaa, että mä en oo ollenkaan niin kun mielellään lähe tonne ravintolaelämään. Sanotaan että tänä päivänä suomalainen ravintolakulttuuri, niin eihän siinä voi puhua juhlimisesta, aivoinvalidien mölinää se ravintolassa olo, että ei se, ei se ole nautittavaa. Siinä mielessä se ei houkuttele. Mieluummin mä vietän kotona sen [vapun] ystävien kanssa, että se on niin kun muovautunu sinne päin. (H11, 87)

5.1.4 Äitien- ja isänpäivä

Äitienpäivää vietetään toukokuun toisena sunnuntaina. Äitienpäivänvietto on omaksuttu suomalaiseen vuotuisjuhlatraditioon 1910-luvulla Yhdysvalloista, missä sen tiedetään saaneen alkunsa. Suomessa äitienpäivän ovat tehneet tunnetuksi monet järjestöt ja erityisesti koululaitos järjestämällä keväisin puolijulkisia äitienpäiväjuhlia. Vuosikymmenten saatossa juhlien järjestäminen on kuitenkin vähentynyt ja nykyisin äitienpäivää juhlitaan lähinnä kotipiirissä. Äitejä muistetaan toukokuun toisena sunnuntaina lahjoin, kukkasin tai ainakin omatekoisin onnittelukortein, joita lapset askartelevat päiväkodeissa ja kouluissa. (Karjalainen, Korhonen, Lehtonen 1989, 140-145.) Entisessä Neuvostoliitossa erityistä äitienpäivää ei vietetty, mutta vuonna 1998 Venäjällä äitienpäiväksi julistettiin marraskuun viimeinen sunnuntai. Päivän juurtuminen varsinaiseksi juhlapäiväksi vienee kuitenkin aikansa, sillä maaliskuista naistenpäivää vietetään Venäjällä myös äitienpäivänä. (Suomi-Venäjä-Seura 1999, 53.

Tasan puoli vuotta Suomessa vietettävän äitienpäivän jälkeen, eli marraskuun toisena sunnuntaina, on isänpäivä. Isänpäivä on äitienpäivän tavoin omaksuttu suomalaiseen vuotuisjuhlatraditioon Yhdysvalloista, missä sitä vietettiin ensimmäisen kerran vuonna 1910 sikäläisestä äitienpäivästä saadun esikuvan mukaan. Suomalaiseen almanakkaan isänpäivä otettiin kuitenkin vasta kuusikymmentä vuotta myöhemmin vuonna 1970. Suomessa isänpäivästä puuttuvat äitienpäivään liittyvät valtakunnalliset juhlatapahtumat kunniamerkkien luovutuksineen, mutta se on kuitenkin äitienpäivän

ohella vakiintunut yleinen liputuspäivä. Suomalainen isänpäivänvietto on hyvin perhekohtaista, mutta monissa kodeissa sitä juhlintaan muistamalla isiä pienin lahjoin, onnittelukorttein ja kenties kakkukahvein. (Karjalainen, Korhonen, Lehtonen 1989, 211-215.)

Suomalais-venäläisissä lapsiperheissä suomalaiset isän- ja äitienpäivät perinteet tunnetaan ja tiedetään. Useimmissa perheissä puoliso ja lapset muistavat päivänsankaria kukkasin, onnittelukorttein ja lahjoin, mutta monien haastateltavien mukaan kyseiset merkkipäivät eivät kuitenkaan muutoin juurikaan poikkea aivan tavallisista arkipäivistä.

Tietysti kun heillä [Venäjällä] ei sitä [äitienpäivää] vietetä, niin... Joskus aina joku kukka kukka voijaan ostaa, mut että ei sen kummemmin. Mut kyllä myö niin kun isänpäivänä sit taas ostetaan esimerkiksi myö ostetaan jotakin suklaata tai tällaista. Ja kun lapset on tarhassa, niin he tietysti tekkee kortit ja tekkeehän ne isällekin lahjan. Mutta että kun ei hyö ei niitä tiiä sillä tavalla, että se ois niinku minun sanottava, että no niin huomenna on sitten äitienpäivä, että lahjan ostoon kiitos (nauraa). (H05, 42)

5.1.5 Juhannus

Juhannus on vanha suomalainen keskikesänjuhla, joka sai keskiajalla kristillisen piirteen kirkon omistaessa kesäkuun 24:n päivän Johannes Kastajalle. Johannes-nimen vanhasta ääntämismuodosta juhlan nimeksi saatiin juhannus. Juhannus sattuu kesäpäivän seisauksen tienoille ja yhtenä aurinkovuoden taitekohdista myös se on vetänyt puoleensa juhlintaa. Lukuisille suomalaisille juhannuksen juhlinta merkitsee nykyisin mökkeilyä, saunomista rantasaunassa ja juhannuskokon polttoa. Monille suomalaisille juhannuksen juhlintaan liittyy myös ryypiskelyä. Juhannusryypiskelyllä onkin pitkät perinteet, sillä juhannuksen perinnejuomat ovat vanhastaan väkeviä. 1800-luvun kansantapokuvaaja Elias Lönnrot mainitsee viinaputelin juhannuksen viettäjiä varusteena. Juhannuksen aikoihin kesäinen luonto on vehreimmillään, päivä pisimmillään ja yö on valoisa. Vanhan uskomuksen mukaan juhannusyössä on taikaa,

joka on otollista neitojen lemmennostatusteille. Oli taikaa tai ei ainakin Suomen lippu liehuu kesäyössä. Lippukomitean 1970-luvun alussa tekemän ehdotuksen mukaisesti lippu vedetään salkoon juhannusaattoiltana kello kuudelta ja lasketaan alas poikkeuksellisesti vasta seuraavan päivän iltana kello yhdeksän. (Karjalainen, Korhonen, Lehtonen 1989, 168-173, 182-183.)

Entisessä Neuvostoliitossa juhannusta ei juhlittu, eikä se myöskään kuulu nykyisin Venäjällä vietettävien virallisten juhlapyhien joukkoon. Juhannus tosin on vanha venäläinen maatalousjuhla, jota on vietetty kesäpäivän seisauksen tietämissä ja siihen on liittynyt erilaisia maagisia menoja ja taikoja, joilla on haluttu varmistaa tuleva sato. Venäjällä juhannuksen vietto on osittain yhä säilynyt suomalais-ugrialaisten kansojen asuttamilla alueilla ja Venäjän ortodoksinen kirkko viettää Johannes Kastajan päivää vanhan ajanlaskun mukaisesti heinäkuun seitsemäntenä päivänä. (Suomi-Venäjä-Seura 1999, 37.)

Kaikki haastattelemani suomalais-venäläiset pariskunnat eivät juhlisi juhannusta ja eräs venäläinen haastateltava suhtautui kriittisesti yleiseen suomalaiseen juhlanviettotapaan.

Mitä oikeastaan juhannus on? Juhannushan on enemmänkin juopottelua Suomessa, että ei sitä, ei sitä juhlita. Usein kyllä me olemme etelässä esimerkiksi. (H03, 2)

Suurin osa haastattelemistani suomalais-venäläisistä pariskunnista kuitenkin viettää keskikesänjuhlaa. Juhannuksenviettotavat ovat luonnollisesti perhekohtaisia ja saattavat vaihdella vuosittain.

Tuttavien mökillä on oltu joskus. Viime juhannus oltiin kotona, ei kun Rodoksella oltiin. (H14, 110)

Toiset matkustavat vuodesta toiseen suomalaisen puolison lapsuudenmaisemiin, toiset viettävät juhannusta leirintäalueella, toiset kaupungissa. Muutamille pariskunnille on muodostunut tavaksi viettää juhannus kesämökillä.

Juhannustakin on vietetty aivan perinteiseen suomalaiseen tapaan mökillä tai ei oo omaa mökkiä, mutta jonkun muun mökillä. (H15, 114)

Kesämökillä luonnon helmassa vietettävän juhannuksen aktiviteetteja voivat olla esimerkiksi makkaranpaisto nuotiolla ja kalastus sekä tietenkin juhannuskokon poltto.

Siinähan se makkaraa paistaessa meikäläisittäin mennee (nauraa) meikäläisittäin mennee, että tuota kun eihän hyö [venäläiset] sitä millään tavalla vietä vietä, että tuota ihan kalastuksessa ja kokonpoltossa ja sillä tavalla sitten ollaan vietetty sitä. (H05, 42)

5.1.6 Suomen itsenäisyyspäivä

Suomen itsenäisyyspäivää vietettiin ensimmäisen kerran vuonna 1919 tasan kaksi vuotta sen jälkeen kun eduskunta vuonna 1917 äänestyksessä hyväksyi itsenäisyysjulistuksen. Valtioneuvoston 20. päivä marraskuuta vuonna 1919 kirjaaman asetuksen mukaan joulukuun kuudetta päivää on vietettävä Suomen itsenäiseksi julistamisen vuosipäivänä. Silloin kirkoissa on pidettävä jumalanpalvelus, julkiset rakennukset on juhraliputettava sekä virastojen, koulujen ja tuomioistuinten tulee pitää vapaapäivä. Vuosittain itsenäisyyspäivänä järjestetään puolustusvoimain paraati, ylioppilaiden soihtukulkueita sekä käydään haudoilla ja muistomerkeillä. Itsenäisyyspäivän juhlinta huipentuu tasavallan presidentin järjestämään vastaanottoon presidentinlinnassa. Alkuvuosien melko vaatimattomasta juhlasta on nytemmin muodostunut vuoden tärkein seurapiiritapahtuma, jota seurataan suorana televisiolähetyksenä monissa suomalaisissa kodeissa. Itsenäisyyspäivän viralliset juhlallisuudet koskettavat suoraan kuitenkin vain melko suppeata kansalaisryhmää. Kansanomaisin ja yleisin itsenäisyyspäivän perinne on kahden sinivalkoisen kynttilän sytyttäminen ikkunalaudalle. (Karjalainen, Korhonen, Lehtonen 1989, 216-221.) Myös muutamissa suomalais-venäläisissä perheissä Suomen itsenäisyyspäivää vietetään sytyttämällä kynttilät ikkunalaudalle ja käymällä haudoilla:

Se on varmaan samalla lailla, kynttilät laitetaan palamaan. (H12, 97)

Muutammat venäläisetkin informantit kertoivat seuraavansa vuosittain mielenkiinnolla itsenäisyyspäivän linnanjuhlia televisiosta:

Jos olimme tota Suomessa ma tykkaan hirveesti katsomaan tuo palatsijuhlaa (nauraa) linnanjuhlat niin, niin televisiosta sitten tuota. Ensin se on, ensimmäiset vuodet kyselin vielä kuka tama on ja kuka tama on, nyt ma tiedan kaikki (nauraa) niin. (H13, 111)

Kaikissa suomalais-venäläisissä perheissä Suomen itsenäisyyspäivää ei kuitenkaan juhlisteta:

No en tiedä. Ei sita mitenkään vietetä. Ei ei minun mieheni kyllä ei ole sellainen, että hän olisi kauhean (...) tai isanmaallinen. Ei. (H03, 28)

Eräs entisestä Neuvostoliitosta kotoisin oleva haastateltava kertoi kokevansa Suomen itsenäisyyspäivän juhlinnan osittain jopa pelottavanakin sen vakavan ja sotilaallisen sävyn vuoksi:

Se mikä mulle pisti silmään oli, että kun se on se nimi itsenäisyyspäivä, niin mulla tietysti tietynlaiset odotukset oli, että mitä se itsenäisyys sitten tarkoittaa. Mutta sitten kun ma sen niin kun huomasin, että mitä se todellisuudessa on [...], että se on kauheen semmonen militaristinen ja hirveesti jaetaan toisille jotain kunniamerkkeja ja puhutaan koko ajan sodista, vaikka itsenäisyys on saavutettu joskus ihan muissa olosuhteissa ja elikka se ei niinku liitetä ollenkaan siihen, vaan se on se talvisota ja jatkosota koko ajan sitä ja kenraaleja ja hirveen vakava, kuoleman vakava ja semmonen ja se militarismi on aika pelottava teijan itsenäisyyspäivässä. (H17, 136-137)

Suomen itsenäisyyspäivä palauttaa mieliin Suomen ja Neuvostoliiton vuosina 1939-1944 käymät sodat, sillä Suomen televisiossa eri kanavilla esitetään pitkin itsenäisyyspäivää erilaisia talvi- ja jatkosotaa käsitteleviä dokumentteja ja kenraalien, sotaveteraanien sekä lottien haastatteluja. Suomen itsenäisyyspäivä juhllisuuksineen saattaa tuntua ahdistavalta, sillä se muistuttaa vanhoista vihollisuuksista, joita maidemme välillä on ollut.

5.1.7 Joulukuun

Joulukuun on suurin suomalainen vuotuisjuhla. Sen erityisasemaa eivät voi kiistää edes ne, jotka eivät itse sitä halua viettää, sillä jo marraskuusta alkaen joulukuun näkyy ja kuuluu kaikkialla. Joulukuun esikristilliset juuret ovat vanhassa skandinaavisessa satovuoden, lähinnä viljanpuinnin, lopettajaisjuhlassa kekrissä ja samalla syksyisessä vuoden alkajaisjuhlassa. 300-luvulta alkaen kristikunnassa on vietetty joulukuun 25. päivää Kristuksen syntymäjuhla. Kristillisen joulukuun levittyä uskonpuhdistuksen myötä Suomeen, se toi ainoastaan uuden sisällön vanhaan juhlaan. Länsi-Suomessa kristillinen joulukuun vakiinnutti jo varhain asemansa vuoden suurimpana juhla. Itä-Suomessa vuoden suurimman juhlan arvo annettiin vielä pitkään 1800-luvulla kekrille. Monet kekrivät syömingeistä ja juomingeista suvun vainajia muistamiseen ovat siirtyneet kristilliseen joulukuun. (Vilkuna 1981, 335-336; Karjalainen, Korhonen, Lehto 1989, 235-236; Nirkko, Vento 1994, 17.)

Nykyisen kaltainen suomalainen joulukuun koostuu monista erilaisista ja eri-ikäisistä elementeistä. Joulukuun kuuluu oleellisena osana joulukuusi. Kartanoissa ja pappiloissa se oli yleisesti käytössä jo 1800-luvun alusta alkaen, mutta nykyiseen laajuuteensa joulukuusi levisi koko maassa vasta 1900-luvulla. Joulukuunpäivänä moni suomalainen haluaa hiljentyä kuuntelemaan Turun Vanhan Raatihuoneen parvekkeelta julistettavaa joulurauhaa. Pohjoismaissa joulurauha tunnettiin jo keskiajalla. Jouluperinteisiin kuuluu myös omaisten haudoilla käynti, joka yleistyi maassamme ensimmäisen maailmansodan jälkeen. Myös joulusauna on suosittu joulurituuali. Se on alkuaan nimen omaan maaseutuperinettä, sillä kaupunkien säätyläiset eivät juurikaan saunoneet. Aaton kohokohta on jouluaateria, joka on suomalaisista juhla-aterioista kenties perinteisimpänä

säilynyt. Ateria koostuu laatikoista, kalasta eri muodoissa, kinkusta, rosollista sekä perhekohtaisista lisukkeista. Jälkiruoaksi tarjotaan mantelipuuroa ja kahvin kanssa ainakin torttuja ja pipareita. Lapsille sitä vastoin joulun kohokohta on kodeissa aattoiltana vieraileva joulupukki suuren lahjasäkkinsä kanssa. Joululahjoja Suomessa on jaettu kaupunkiväestön keskuudessa jo 1700-luvulla. Maaseudun talonpoikaisväestö alkoi muistaa toisiaan lahjoin 1800-luvulla. Myös joulukirkossa käynti varhain joulupäivän aamuna on monille suomalaisille olennainen osa joulunviettoa. (Aalto toim. 1999, 283-300; Nirkko, Vento 1994, 7.)

Venäjällä joulua vietetään seitsemäs päivä tammikuuta eli noin kaksi viikkoa myöhemmin kuin Suomessa, koska Venäjän ortodoksinen kirkko noudattaa ajanlaskussaan muualla käytössä olevan gregoriaanisen kalenterin sijaan vanhaa juliaanista kalenteria, joka on 13 vuorokautta uudesta ajanlaskutavasta jäljessä. Joulu ei Venäjällä Suomen tavoin ole erityisen tärkeä juhla, vaan se on ennen kaikkea kristillinen Jeesuksen syntymän juhla, joka julistettiin uudelleen pyhäpäiväksi neuvostovallan romahtamisen jälkeen 1990-luvulla. Ortodoksisessa kirkossa joulu ei ole vuoden suurin juhla, vaan sellainen on pääsiäinen kuten jo aiemmin mainittiinkin. Jouluna kirkoissa järjestetään jouluyön jumalanpalveluksia, mutta maallisella tasolla joulua vietetään lähinnä uuden vuoden riehan jatkona, joskin vanhat venäläiset joulun perinnetavat ovat alkaneet kiinnostaa nykyihmisiä. (Suomi-Venäjä-Seura 1999, 32, 51.)

Suomessa asuvissa suomalais-venäläisissä perheissä joulua juhlitaan suomalaisten perinteiden mukaisesti. Useimmilla perheillä on oma vuosien saatossa muotoutunut joulunviettotraditio, joka noudattaa tarkasti yleistä suomalaista joulunviettotapaa jouluruokineen, lahjoineen, kuusineen, kynttilöineen, joulukirkossa ja haudoilla käynteineen. Monet suomalaiseen joulunviettoon liittyvät perinteet ovat olleet venäläisille puolisoille aluksi tuntemattomia.

Esimerkiksi kun yks joulu oli ja se on, meilla oli pieni sanakirja ja kun tota piti selvittää, mita mika kinkku on, kun sita mina en oikein ymmartanut mita se tarkoittaa. Sitten ma ajattelin, etta ahaa tota englantilaiset esimerkiksi ja amerikkalaiset he ostavat kalkkunaa. Ja mina menin torille ja se oli vaikea ostaa, mutta mina löysin tata

kalkkunata. Se on kyllä, pitää olla kinkku (nauraa). Se on tahan vahan niin huumori (nauraa), mutta se on ihan totta (nauraa). (H13, 98)

Osalle suomalais-venäläisistä perheistä on muodostunut tavaksi viettää säännöllisesti joulu tai ainakin jouluaatto suomalaisen puolison vanhempien luona.

Kyllähän me ne on vietetty hyvin, hyvin perinteisesti ja täällä vielä kun asutaan, niin tuossa mun vanhempien luona on yleensä oltu aattona sitten ja näin pois päin ja ja vielä mejän kohalla se nyt on sellasta, että me ei ees me ei ostella kinkkuja, ei tehä mitään, kun äiti taas tekkee tällaista ja sit saahaan siellä syyvä ja tälleen. (H02, 16)

Muutammat suomalais-venäläiset perheet ovat saaneet muutamana jouluna vieraaksi venäläisen puolison sukulaisia, jotka ovat ihastuneet suomalaiseen joulutunnelmaan.

Meillä on niin kun kun häänkin [vaimo] niin kun tykkäs kattoo ja kauheesti tykänneet silleen, että kun se on semmonen rauhoittumisen aika, ett suomalaisessa joulussa perinteisesti mielletään se. Hänen äitinsä on parina jouluna tykänny kauheesti tästä suomalaisesta joulunvietosta ja sisko. (H11, 87)

Hiljentymisen ja rauhoittumisen lisäksi suomalaiseen jouluun liitetään perinteisesti myös yhdessä olo perheen kesken.

Suomalainen tuo joulu kyllä ma tykkaan joulusta ja melkein joka joulu, minusta se ihan joka joulu oli ihan yhdessa perheen kanssa ja ma tykkaan tasta juhlasta. (H08, 68)

Eräs haastatteleman suomalais-venäläinen pariskunta on omaksunut uuden suomalaisen joulunviettotavan paeta koko kaupallistunutta juhlaa mahdollisimman

kauas ulkomaille:

Oltiiks me toissa jouluna Istanbulissa (nauraa) ja lähettiin karkuun koko joulua, että ei meillä niinku siitä joulusta, että sitten ku aikuisia ihmisiä on, niin ne lahjatkin niin ne on niin naurettavia että. Ja kukanvaihto (naurahtaa), että semmosta, että ei. (H07, 63)

Suomalais-venäläisissä perheissä joulu on tärkein vuotuisjuhla, jota vietetään suomalaiselle joululle tyypillisten tapojen mukaisesti. Myös venäläiset puoliset ovat omaksuneet nämä suomalaiset joulunviettotraditiot. Samoin on laita muidenkin suomalaisten vuotuisjuhlien vietossa. Kaikkia suurimpia vuotuisjuhlia juhlitaan suomalais-venäläisissä perheissä lähestulkoon täysin suomalaisen käytännön mukaisesti, vaikka Venäjällä ja entisessä Neuvostoliitossa vietetään samoja juhlia esimerkiksi uutta vuotta ja pääsiäistä.

5.2 Venäläiset vuotuisjuhlat

Venäjällä on omia kansallisia juhlapäiviä, joita Suomessa ei vietetä. Toukokuun yhdeksäs päivä Venäjällä vietetään Voiton päivää Saksan vuonna 1945 allekirjoittaman antautumissopimuksen muistoksi. Se on yleinen vapaapäivä, jolloin muistetaan sotaveteraaneja, järjestetään sotilasparaateja ja sotaveteraanien kokoontumisia. Perheissä muistetaan sodassa kaatuneita omaisia käymällä haudoilla, ja kirkoissa järjestetään muistojumalanpalveluksia. Marraskuun seitsemäs päivä Venäjällä vietetään Rauhan ja sovun päivää, joka korvaa aiemman kaksipäiväisen Lokakuun suuren sosialistisen vallankumouksen muistojuhlan. Tuolloin entisen neuvostovallan kannattajat järjestivät mielenosoituksia Venäjän uutta suuntausta vastaan. Muut ihmiset viettävät ”marraskuun juhlia” vanhasta tottumuksestaan kyläillen ja juhlaillallisin. (Suomi-Venäjä-Seura 1999, 52-53.)

Aineistoni suomalais-venäläisissä perheissä edellä mainittuja vanhoja kansallisia juhlia ei vietetä mitenkään. Myöskään Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen tulleita uusia juhlia kuten esimerkiksi kesäkuun 12. päivä olevaa Venäjän itsenäisyyspäivää ei

suomalais-venäläisissä perheissä juhlisteta mitenkään. Venäläisten puolisoiden kotimaassa vietettävistä juhlista ainoastaan naistenpäivän ja vanhan uuden vuoden perinteitä vaalitaan myös Suomessa asuessa. Tosin aivan kaikki perheet eivät vietä niitäkään, mutta ne olivat ainoat venäläiset vuotuisjuhlat, joita muutamat haastatelluista sanoivat yhä juhlivansa.

5.2.1 Kansainvälinen naistenpäivä

Kansainvälinen naistenpäivä on kahdeksas päivä maaliskuuta. Ajatus “kaikkien työtätekevien naisten kansainvälisestä solidaarisuuspäivästä” nousi esiin naissosialistien kansainvälisessä kongressissa Kööpenhaminassa vuonna 1910. Päivää ruvettiin viettämään nimenomaan sosialistien piirissä pian sen jälkeen. Pietarissa naistenpäivän vietto aloitettiin vuonna 1913. Yleinen vapaapäivä se on ollut entisessä Neuvostoliitossa 1965 alkaen. Venäjällä naistenpäivä on yhä tärkeä merkkipäivä, jota juhlietaan koko maassa näyttävästi. Naistenpäivän yleisiin seremonioihin kuuluvat muun muassa edellisenä päivänä työpaikoilla pidetyt juhlakokoukset, joissa onnitellaan ja kukitetaan kaikki naistyöntekijät. Varsinaista juhlapäivää vietetään pitkälti samoin kuin Suomessa äitienpäivää eli perheissä annetaan onnittelukortteja, kukkia ja muistolahjoja vaimoille ja äideille. Illemmalla kokoonnutaan sukulaisten ja ystäväpiirin kanssa juhlaillalliselle, jossa nostellaan ahkerasti maljoja naisille. (Karjalainen, Korhonen, Lehtonen 1989, 82-83; Suomi-Venäjä-Seura 1999, 51.)

Niissä suomalais-venäläisissä perheissä, joissa naistenpäivää juhlietaan juhlan viettotavat ovat samanlaisia kuin Venäjälläkin. Yksi venäläinen nainen kertoi juhlivansa maaliskuun kolmatta kotonaan vieraiden kanssa ja tarjoavansa heille ehdottomasti hyvää venäläistyylistä ruokaa kuten erilaisia liha- ja kalasalaatteja sekä piirakoita. Eräs suomalainen mies kertoi muistavansa venäläistä vaimoan naistenpäivänä kukkasin.

No kukkahan se on, ett täytyy niitä kukkia antaa, mutta minä tiijä tarviiko se nyt niin kauheesti muuta passata. Mutta se on tärkeempi vissiin siellä Venäjällä, siellä ei kai äitienpäivää oikein vietetä, ei taija oikein olla siellä kulttuurissa menny sillain. (H07, 63)

Monissa suomalais-venäläisissä perheissä venäläisille tärkeä naistenpäivä ei kuitenkaan ole päässyt vakiinnuttamaan paikkaansa säännöllisesti vietettävien vuotuisjuhlien joukkoon.

Vain se naistenpäivä mikä se on mikä meillä on, mutta se mina huomannut joka vuos unohtuu ja unohtuu. Ensimmäiset tytöt kerättiin yhdessä ja pyydettiin vaikka miehet osta meille kukkia naisille, mutta kun ne unohtui ja unohtui. Se varmaan unohtui koko juhla. (H16, 121)

5.2.2 Vanha uusivuosi

Toinen suomalais-venäläisissä perheissä osittain säilynyt venäläinen juhla on vanha uusivuosi. Juhlan juuret ovat Venäjällä Lokakuun vallankumouksen jälkeen vuonna 1918 tehdyssä ajanlaskuun liittyvässä uudistuksessa. Tuolloin siirryttiin vanhan juliaanisen kalenterin käytöstä muualla maailmassa noudatettavaan uuteen ja tarkempaan gregoriaaniseen ajanlaskuun, joka on 13 vuorokautta edellä juliaanisesta ajanlaskusta. Ortodoksinen kirkko kuitenkin pitäytyi vanhassa ajanlaskussa ja näin Venäjän kirkon kirkkovuosi poikkeaa tuon parin viikon verran muualla noudatettavasta ajanlaskusta. Venäjällä vanhaa kirkollisen kalenterin mukaista uutta vuotta 14. tammikuuta vietetään enää lähinnä vain hyvänä tekosyynä kutsua vieraita kylään syömään ja juomaan. Mitään virallista asemaa tällä juhlalla ei kuitenkaan ole. (Suomi-Venäjä-Seura 1999, 32, 51.)

Muutamissa suomalais-venäläisissä perheissä vanhaa uutta vuotta vietetään kuten Venäjällä on tapana. Eräs venäläinen nainen kertoi juhlivansa vanhaa uutta vuotta tavallisesti ravintolassa. Eräs toinen venäläinen nainen kertoi juhlivansa vanhaa uutta vuotta joko ravintolassa, kotona ystävien kanssa tai sitten tuttavaperheen luona.

Vanha uutta vuotta. Ne oli bileet ravintolassa Venäjän Seuran. Taalla kotona, jos R:n [aviomies] ystävät tulevat kaymaan tai meidat kutsutaan. Se riippuu myös taas tilanteesta, ravintolassa tai kotona. (H13, 110)

5.3 Perhejuhlat

Vuotuisjuhlien lisäksi suomalais-venäläisissä perheissä vietetään myös perhejuhlia kuten esimerkiksi nimi- ja syntymäpäiviä, kaste-, nimenanto- ja rippijuhlia. Olen kysynyt informanteilta, kuinka heidän kaksikulttuurisissa perheissään vietetään muutamia yleisimpiä perhejuhlia. Olen halunnut selvittää, ovatko perhejuhlien viettotavat suomalaisia, venäläisiä vai sekoitus kummankin kulttuurin tavoista.

5.3.1 Nimi- ja syntymäpäivät

Nimipäivien vietto on Suomessa katolisen ajan pyhimysjuhlien perua. Ennen nimipäivä oli Suomessa syntymäpäivääkin merkittävämpi tapaus, johon kuului monenlaisia traditioita. Nykyisin nimipäivävierailu sankarin kotiin muistuttaa tavallista kylässä käyntiä, johon ei liity poikkeavia tapoja. Nimipäivien vietto vaihtelee henkilöittäin; toisille se on tärkeä vuosittainen juhla toisten noteeratessa sitä laisinkaan. (Aalto toim. 1999, 339-340; Strandén 1993, 38-39.) Aiemmin Venäjälläkin oli tapana juhlia näyttävästi nimipäiviä. Neuvostovallan aikaan nimipäivien viettoa ei hyväksytty sen uskonnollisen perusviitteen vuoksi eikä nimipäiväkalentereitakaan laadittu. Näin syntymäpäivistä tuli vähitellen kunkin ihmisen tärkein vuotuinen juhla ja nimipäivien merkitys väheni samoin kuin luterilaisissa maissa. (Suomi-Venäjä-Seura 1999, 44.)

Suomessa syntymäpäivien vietto on tunnettu säätyläisten keskuudessa 1700-luvulta alkaen. Syntymäpäivät ovat joulun lisäksi vuoden kohokohta ainakin lapsille. Kaupungistumisen myötä syntymäpäivien vietto yleistyi luoden omat traditionsa tarjoiluineen, lahjoineen ja leikkeineen. Aikuisilla tasavuosien vietto on perussyntymäpäiviä juhlallisempaa. Virallisesti syntymäpäiviä juhlitaan viisikymmenvuotispäivästä alkaen. Useimmiten syntymäpäiville mennään samoin kuin muutenkin kyläilemään tosin päivänsankarille varataan lahja mukaan. Vieraille tarjotaan kestitystä, johon Suomessa jostain syystä lähes poikkeuksetta kuuluu syntymäpäiväkakku. (Aalto toim. 1999, 346-349; Strandén 1993, 39.) Venäjällä syntymäpäivien viettoon kuuluu ystävien kylään kutsuminen, syöminen ja juominen sekä tanssiminen ja laulaminen. Päivänsankarille tuodaan lahjoja ja kohotellaan

maljoja. Tasavuotia täytettäessä Venäjälläkin syntymäpäivätarjoilut ovat tavallista runsaampia. (Suomi-Venäjä-Seura 1999, 44.)

Suomalais-venäläisissä perheissä vietetään enimmäkseen syntymäpäiviä, ei niinkään nimipäiviä. Syntymäpäiviä vietetään joko suomalaiseen tapaan tarjoamalla vieraille kakkukahvit tai sitten pidetään venäläiseen tapaan kunnon syömingit, joissa tarjoillaan myös lämmin pääruoka.

Mina sanoin ennen, että miehelle syntymäpäivä kuin suomalainen tapa eli laitamme kahvia, kakkua ja voileipää ja tehdä jotain seisovapöytä kaikki ottaa, jos vähän ihmisiä istumapöytä, mutta koska minulla on syntymäpäivä, niin me tehdä kuin venäläinen tapa, laitamme ruokaa.
(H10, 79)

5.3.2 Kastejuhla tai nimiäiset

Kasteessa lapsi liitetään seurakuntaan. Juhlan toinen nimi ristiäiset korostaa enemmän sitä, että juhlassa lapsi saa myös nimensä. Luterilaisessa kastejuhlassa lapsi puetaan valkoiseen kastemekkkoon. Sylikummi pitää lasta sylissään kastetilaisuuden ajan. Kastehetkellä pappi valelee kolme kertaa kastemaljasta vettä lapsen päähän lausuen lapsen nimen lisäksi: "Minä kastan sinut Isän, Pojan ja Pyhän Hengen nimeen. Aamen". (Aalto toim. 1999, 330-334.)

Ortodoksisessa kastejuhlassa kaste tapahtuu upottamalla lapsi kolmesti kastealtaaseen "nimeen Isän - Aamen; ja Pojan - Aamen; ja Pyhän Hengen. Aamen". Kasteen jälkeen lapsi puetaan valkoiseen kastemekkkoon. (Kasala 1999, 18-19.) Yksinkertaisimmillaan lapsen ristiminen merkitsee sitä, että vanhemmat vain päättävät keskenään nimestä ja ilmoittavat sen siviilirekisteriin. Kirkkoon kuulumattomatkin voivat järjestää lapselleen nimenant juhlan. Nimiäisiin kutsutaan ystävät, sukulaiset ja mahdollisesti kummit. Juhlaan kuuluu tärkeänä osana vapaamuotoinen puhe, joita voi olla varsinaisen nimenantopuheen lisäksi muitakin esimerkiksi isovanhemman onnittelupuhe. (Aurejärvi-Karjalainen 1999, 104-105.)

Aineistoni suomalais-venäläiset perheet ovat kastaneet lapsensa luterilaisen tai ortodoksisen kirkon jäseniksi. Muutamien suomalais-venäläisten perheiden lapsia ei ole kastettu minkään kirkkokunnan jäseniksi, vaan on pidetty erityinen nimenantotilaisuus:

On ollu vaan sellainen niinkö nimenantotilaisuus, että siellä on, sinne on tullut eräs pastori ja sitten hän on puhunut ja sitten ollaan rukoiltu lapsen puolesta ja sanottu se nimi ja siinä kaikki. (H09, 75)

5.3.3 Rippijuhla

Rippijuhlien vietto kuuluu suomalaisten perheiden vakiintuneisiin juhlaperinteisiin tarjoten mahdollisuuden iloiseen kokoontumiseen tässä nuoren elämän taitekohdassa. Luterilaisissa maissa ripille päästään neljän-, viidentoista vuoden iässä. Rippijuhla merkitsee sitä, että nuori on käynyt rippikoulun ja saanut sen myötä eräitä oikeuksia. Rippikoulun käynyt voi esimerkiksi solmia avioliiton saavutettuaan lain määräämän avioliittoian. Rippijuhlissa on kaksi osaa; ensin konfirmaatio ja ehtoollisella käynti kirkossa ja sitten perhejuhla sukulaisten ja ystävien kanssa kotona. (Parviainen 1987, 71-77; Strandén 1993, 35.) Suomalais-venäläisissä perheissä lasten rippijuhlia vietetään sen mukaan, mihin uskoon heidät on pieninä kastettu. Muutamissa perheissä on vietetty rippijuhlaa luterilaisten tapojen mukaisesti ja eräässä ortodoksisen tapojen mukaisesti.

Minä halusin, että he pitää sen uskontonsa ortodoksisena, niin se toi näitä uusia eli meillä on ollu tytön rippijuhla tai ensinhän oli tietysti pojan kaste, sitten tytön rippijuhlat. Ne oli mulle jo aivan uusia kokemuksia, koska mun ystäväpiiriin ei kuulunut ketään tämän uskonnon edustajaa, niin se oli uusi kokemus. (H15, 115)

5.4 Juhlien vietosta

Vuotuisjuhlia vietetään tutkimissani suomalais-venäläisissä perheissä kuten jo aiemmin olen maininnut pääasiassa suomalaisia juhlatraditioita noudattaen. Pelkästään Suomessa vietettävien vuotuisjuhlien kuten esimerkiksi Suomen itsenäisyyspäivän osalta se on tietenkin aivan ymmärrettävää, koska Venäjällä ei luonnollisestikaan ole mitään tähän juhlaan liittyviä perinteitä. Mutta myös ne kalendaarijuhlat, joita vietetään Suomen lisäksi entisessä Neuvostoliitossa, esimerkiksi uusivuosi ja pääsiäinen, juhlitaan monissa suomalais-venäläisissä perheissä suomalaisia traditioita noudattaen. Edellä mainittujen juhlien viettotavoissa ei juurikaan ole venäläisiä tapoja, ellei sellaiseksi sitten mielletä esimerkiksi muutamissa perheissä uudeksi vuodeksi katettavaa venäläistyyllisen runsasta juhlapöytää. Venäläiset puoliset ovat siis yksipuolisesti omaksuneet vuotuisjuhlien vieton suomalaiset tavat, eivätkä juurikaan ole tuoneet näihin juhliin oman kulttuuritaustansa tapoja. Eräs venäläisnainen perusteli vuotuisjuhlien viettämistä suomalaisittain toteamalla, että olemme suomalainen perhe ja tietenkin vietämme kaikki juhlat kuten kaikki muutkin suomalaiset. Eräs toinen entisestä Neuvostoliitosta kotoisin oleva nainen puolestaan kertoi, että hän kyllä muistaa kuinka kotiseudulla vietetään juhannusta vastaavaa Ivan Kupalan päivää, mutta hän on emotionaalisella tasolla tehnyt itselleen selväksi, että hän asuu nyt Suomessa ja viettää vuotuisjuhlat kuten täällä on tapana. Eräs haastatteleman venäläismies kuvaili tilannetta perheensä sekä Suomessa että Venäjällä vietettävien vuotuisjuhlien osalta näin:

Juhlimme. No, no, no mina en... Mina tietenkin uksin M:n [vaimo] sukulainen, ett yks on venalainen, mitas ma oon, tietenkaan se on, se mene kun Suomen tavalla. Tietenkin. (H06, 52)

Edellinen kommentti kuvastaa hyvin tilannetta myös pelkästään venäläisten vuotuisjuhlien vieton osalta. Kalendaarijuhlat ovat mitä suuremmassa määrin yhteisöperinnettä ja niiden viettoon liittyy mitä moninaisimpia tapoja ja tottumuksia. Venäläisten puolisoitten on helpompi omaksua suomalaiset juhlatraditiot, kuin koettaa

opettaa ja juurruttaa oman kulttuuritaustansa juhlaperinnettä perheilleen ja avioliiton kautta tulleille suomalaisille sukulaisilleen. Ilmeisesti tästä syystä vanhojen venäläisten tai neuvostoliittolaisten vuotuisjuhlien vietto on hyvin vähäistä suomalais-venäläisissä perheissä. Puhumattakaan niistä uusista Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen tulleista vuotuisjuhlista, joiden viettotapoja venäläiset puoliset eivät välttämättä edes tiedä, koska eivät nyttemmin ole asuneet entisessä kotimaassaan.

Jos vuotuisjuhlien vieton osalta suomalais-venäläisissä perheissä venäläiset puoliset ovat luopuneet monista omalle kulttuurilleen ominaisista tavoista ja “uppoutuneet” suomalaiseen kulttuuriin, niin perhejuhlien osalta tilanne on enemmänkin kompromissi- ja konsensushakuinen. Tutkimissani suomalais-venäläisissä perheissä on vietetty lasten kaste- ja rippijuhlia sekä luterilaisten että ortodoksisten tapojen mukaisesti riippuen siitä, kumpi uskonnoista on perheessä siltä osin hallitseva. Myös syntymäpäivien vietossa on esimerkkejä siitä, kuinka venäläisen kulttuuritaustan omaavat puoliset viettävät merkkipäiviään entisen kotimaansa tapoja noudattaen ja esimerkiksi tarjoavat vierailleen täyden kestituksen kaikkine asiaan kuuluvine ruokineen ja juomineen suomalaisten puolisoiden tyytyessä perinteiseen suomalaiseen kahvitarjoiluun.

6 PÄÄTÄNTÖ

Olen käsitellyt opinnäytetyössäni suomalais-venäläisiä seka-avioliittoja. Avioliitto on yhden määritelmän mukaan yhteiskunnallinen instituutio, joka tuottaa tiettyjä oikeuksia ja velvollisuuksia sekä aviopuolisoille että heidän lapsilleen. Avo- tai aviopuolison valinta on monien eri vaikuttimien sekoitus perustuen mitä moninaisimpiin kriteereihin: sitä säätelevät muun muassa ekso- ja endogamiasäännöt. Useimmiten aviopuoliso valitaan oman kansallisen, kulttuurisen, kielellisen, uskonnollisen ja etnisen ryhmän jäsenistä, eli endogaamisesti. Avioliitto määritellään seka-avioliitoksi silloin, kun puoliso valitaan oman ryhmän ulkopuolelta ja puoliset eroavat siten toisistaan jonkin edellä mainitun kriteerin perusteella. Sen mukaan, mikä kulloinkin on puolisoita pääasiallisesti erottava tekijä, puhutaan kaksikansallisesta, kaksikulttuurisesta, kaksikielisestä, uskonnollisesta, interetnisestä tai etnisestä seka-avioliitosta eli amalgamaatiosta.

Seka-avioliittojen solmimisesta on esitetty erilaisia teorioita. Esimerkiksi yhden teorian mukaan seka-avioliitot yleistyvät yhteiskunnan ja yleisen ilmapiirin muuttuessa avoimemmaksi ja sallivammaksi rodullisen ja kulttuurisen moninaisuuden suhteen. Toisen teorian mukaan seka-avioitumista tapahtuu vähiten eri rotuun kuuluvien ihmisten kesken, hieman enemmän eri uskontoa tunnustavien välillä ja eniten pelkästään eri kansallisuutta olevien kesken. Seka-avioliiton solmivat ihmiset voidaan kategorisoida ei-traditionalisteiksi, kosmopoliiteiksi, kompensoijiksi, kapinallisiksi, romantikoiksi ja “marginaali-ihmisiksi” sen mukaan, mikä on ollut heidän henkilökohtainen motiivinsa solmia seka-avioliitto. Myös erilaiset seka-avioliitot voidaan kategorisoida luopumis- / uppoutumis-, hävittämisen-, kompromissi- tai konsensusliitoiksi sen mukaan, kuinka puoliset käsittelevät kulttuurierojaan.

Olen tutkinut opinnäytetyössäni seka-avioliittoja haastattelemalla yhteensä kahdeksaatoista seka-avioliiton solminutta suomalais- ja venäläisinformatia. Olen esittänyt aineistoni suomalais-venäläisille avo- ja aviopareille kysymyksiä, jotka koskevat heidän ensitapaamistaan, seurusteluaikaansa, avioitumistaan ja kaksikulttuurisen perhe-elämänsä arkea ja juhlaa. Arjen osalta olen kysellyt asuinpaikan valintaan, lapsiin ja lastenkasvatukseen, kieleen, ruokaan, työhön ja vapaa-aikaa sekä

kaksikulttuurisuuden mahdollisesti aiheuttamiin ristiriitoihin ja konflikteihin liittyviä kysymyksiä. Juhlien osalta tutkimuksen kohteena ovat olleet suomalais-venäläisissä perheissä vietettävät suurimmat suomalaiset ja venäläiset vuotuisjuhlat sekä perhejuhlat kuten esimerkiksi syntymä- ja nimipäivät.

Kaikki haastattelemanani suomalais-venäläiset parit ovat tavanneet toisensa ensimmäisen kerran entisessä Neuvostoliitossa, jonne suomalainen osapuoli oli matkustanut joko turisti-, opinto- tai työmatkan vuoksi. Koska useat haastattelemanani suomalaiset asuivat pitkiäkin yhtäjaksoisia ajanjaksoja tulevan puolisonsa kotimaassa, seurustelu sai useimpien pariskuntien kohdalla alusta alkaen tiiviin muodon. Seurustelun alkuaikoina vahvan yhteisen kommunikointikielen puuttuminen aiheutti monille pareille ongelmia, mutta niihin pyrittiin suhtautumaan huumorilla ja parantamalla aktiivisesti kielitaitoa. Suomalaiset tunsivat omien arvioidensa mukaan hyvin tulevan puolisonsa kotimaata ja sen kulttuuria, koska monet heistä olivat asuneet siellä. Venäläiset puolestaan eivät omien arvioidensa mukaan tienneet etukäteen paljoakaan Suomesta tai suomalaisista. Informanteilla ei juurikaan ollut negatiivisia ennakkoluuloja tulevan puolisonsa kotimaata ja kulttuuria kohtaan tai ainakaan he eivät niitä myöntäneet.

Seurustelu johti useimmilla pareilla avioliiton solmimiseen noin kahden vuoden sisällä ensitapaamisesta. Lähes kaikki avioparit virallistivat liittonsa entisessä Neuvostoliitossa sikäläisten tapojen ja traditioiden mukaisesti. Vain kaksi paria solmi avioliittonsa Suomessa siviiliseremoniain. Puolisoa kohtaan tunnettu rakkaus on ollut tärkein yksittäinen syy solmia seka-avioliitto. Tästä syystä kaikkia informanteja voisi luonnehtia romantikoiksi. Heidän joukossaan on myös ei-traditionalisteiksi luokiteltavia henkilöitä, koska osa heistä on solminut seka-avioliiton ympäristön negatiivisesta suhtautumisesta huolimatta. Kaikki informantit kertoivat kuitenkin henkilökohtaisesti saaneensa ystävällisen vastaanoton avioliiton kautta tulleilta uusilta sukulaisiltaan.

Kaikki haastattelemanani suomalais-venäläiset parit ovat asettuneet Suomeen asumaan ja melkein kaikki pariskunnat ovat myös perustaneet perheen. Kahdeksalla pariskunnalla on yhteisiä lapsia, jotka on kastettu evankelisluterilaiseen tai ortodoksiseen uskoon joko perheen äidin tai isän mukaan. Muutamissa perheissä lapsia ei ole kastettu minkään kirkkokunnan jäseniksi. Yhteisille lapsille on pääasiassa annettu

suomalaiset nimet. Vaikka lapset sosiaalistuvatkin elinympäristönsä vuoksi suomalaisiksi, useimmat vanhemmat pitivät kuitenkin tärkeänä tuoda kotikasvatuksessa esille myös venäläistä kulttuuria siksi, että lapsista kasvaisi kaksikulttuurisia suomalais-venäläisiä. Venäläistä kulttuuria venäläiset vanhemmat tuovat kasvatuksessa esille muun muassa puhumalla lapsilleen venäjää, opettamalla heidät syömään venäläisiä ruokia ja ottamalla heidät mukaansa matkoilleen Venäjälle.

Kielen suhteen useimmat suomalais-venäläisistä perheistä ovat täysin kaksikielisiä. Melkein kaikki pariskunnat puhuvat nyttemmin keskenään suomea, koska monet venäläisvaimot ovat oppineet suomen kielen hyvin kielikursseilla ja käytännön elämässä. Muutamit pariskunnat kommunikoiivat keskenään venäjäksi ja eräät käyttävät erityistä sekakieltä, jossa on sanoja sekä suomesta että venäjältä. Melkein kaikki venäläisvanhemmat puhuvat lapsilleen omaa äidinkieltään. Muutamit venäläisvanhemmista puhuvat lapsilleen suomea, mutta he kaikki kuitenkin haluaisivat lastensa oppivan kunnolla myös venäjää.

Suomalais-venäläisissä perheissä syödään arkisin pääasiassa tavallista suomalaista kotiruokaa, joka haastateltavien mukaan poikkeaa suhteellisen vähän tavallisesta venäläisestä kotiruoasta. Juhlan koittaessa useat venäläisnaiset kertoivat valmistavansa ja tarjoavansa vierailleen erityisesti venäläisiä ruokia. Monissa suomalais-venäläisissä perheissä kotityöt on jaettu perinteisten sukupuoliroolien mukaisesti naisten ja miesten töihin. Jakoa perustellaan muun muassa sillä, että kotitöistä ottaa suuremman vastuun se puolisoista, joka ei ole töissä kodin ulkopuolella. Venäläisistä puolisoista vain muutamalla oli työsuhde haastatteluhetkellä.

Kaksikulttuurisuudesta johtuvat konfliktit monet sekä suomalaisista että venäläisistä haastatelluista kielsivät. Eräiden informanttien mukaan kaksikulttuurisuus voisi aiheuttaa konflikteja, mutta omassa suhteessa niiltä on onneksi säästyty. Muutamit kuitenkin myönsivät, että kulttuurieroista johtuvia ristiriitoja on olemassa ja niitä aiheuttavat esimerkiksi puolisoiden erilaiset arvot. Kaikki aineistoni pariskunnat suhtautuvat eri kulttuureistaan johtuviin eroihinsa kompromisseja ja konsensusta tavoitellen. Tämä näkyy puolisoiden arjessa esimerkiksi siten, että kumpikaan heistä, ei edes omasta kotimaastaan poismuuttanut osapuoli, ei ole täysin hylännyt omaa kieltään tai kulttuuriaan.

Vuotuisjuhlien vieton osalta monet venäläispuolisot ovat kuitenkin luopuneet omalle kulttuurilleen ominaisista juhlatraditioista, sillä useimmissa suomalais-venäläisissä perheissä vuotuisjuhlat vietetään suomalaisia tapoja ja traditioita noudattaen. Vanhoja venäläisiä tai neuvostoliittolaisia vuotuisjuhlia perheissä ei paria poikkeusta lukuun ottamatta juurikaan vietetä. Myöskään uusia venäläisiä vuotuisjuhlia ei tutkimissani perheissä vietetä, eivätkä kaikki venäläispuolisot välttämättä edes tiedä, kuinka niitä nykyisin Venäjällä juhlistetaan. Perhejuhlien esimerkiksi syntymäpäivien vieton osalta tilanne on tasa-arvoisempi, sillä eräissä suomalais-venäläisissä perheissä on otettu tavaksi juhlia suomalaisen puolison merkkipäivät suomalaisittain ja venäläisen puolison henkilökohtaiset juhlat venäläisten tapojen ja traditioiden mukaisesti. Myös yhteisten lasten kaste- ja rippijuhlia vietetään suomalais-venäläisissä perheissä tasa-arvoisesti joko ortodoksisin tai luterilaisin menoin riippuen siitä, kumman uskontokunnan jäseneksi lapsi on kastettu.

Kaiken kaikkiaan tutkimissani suomalais-venäläisissä perheissä eletään tavallista perhe-elämää. Puolisot kokevat kaksikulttuurisuuden enemmänkin perheensä arkea ja juhlaa rikastuttavana asiana kuin konfliktien tai ristiriitojen aiheuttajana. Sekavioliittoja ja kaksikulttuurista perhe-elämää on tutkittu Suomessa hyvin vähän kuten työni alussa mainitsin. Näin ollen tuleviin tutkimuksiin riittää siis paljon tutkimatonta kenttää.

LÄHDELUETTELO

Haastattelut

Koodi	Haast.aika	Sukupuoli	Synt.aika ja -paikka	Haast.paikka
H01	04 / 1999	Nainen	1951, Neuvostoliitto	Keski-Suomi
H02	04 / 1999	Mies	1953, Suomi	Keski-Suomi
H03	09 / 1999	Nainen	1956, Neuvostoliitto	Keski-Suomi
H04	10 / 1999	Mies	1941, Suomi	Keski-Suomi
H05	10 / 1999	Nainen	1957, Suomi	Keski-Suomi
H06	10 / 1999	Mies	1963, Neuvostoliitto	Keski-Suomi
H07	10 / 1999	Mies	1951, Suomi	Keski-Suomi
H08	11 / 1999	Mies	1968, Neuvostoliitto	Keski-Suomi
H09	11 / 1999	Nainen	1965, Suomi	Keski-Suomi
H10	11 / 1999	Nainen	1968, Neuvostoliitto	Keski-Suomi
H11	11 / 1999	Mies	1948, Suomi	Keski-Suomi
H12	11 / 1999	Nainen	1956, Neuvostoliitto	Keski-Suomi
H13	11 / 1999	Nainen	1954, Neuvostoliitto	Keski-Suomi
H14	11 / 1999	Mies	1937, Suomi	Keski-Suomi
H15	11 / 1999	Mies	1955, Suomi	Keski-Suomi
H16	11 / 1999	Nainen	1962, Neuvostoliitto	Keski-Suomi
H17	11 / 1999	Nainen	1958, Neuvostoliitto	Keski-Suomi
H18	11 / 1999	Nainen	1946, Itä-Saksa	Keski-Suomi

Kirjallisuus

Aalto, Satu (toim.) (1999): Suuri perinnekirja: suomalaista juhlaperinnettä ennen ja nyt.

Hämeenlinna: Karisto.

Abhassine, Erja (1995): Seka-avioliitot meitä ja muita koskevien käsitysten tuottajina.

Yhteiskuntapolitiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

- Andrew, Michele ja Hartikainen, Miira** (1999): Rajat ylittävä rakkaus: turvakotityön näkökulma Suomeen avioituneiden maahanmuuttajanaisten elämään. Helsinki: Ensi- ja turvakotienliitto.
- Anttila, Jorma** (1993): Käsitykset suomalaisuudesta - traditionaalisuus ja modernisuus, s.108-134, teoksessa: Korhonen, Teppo (toim.) Mitä on suomalaisuus. Helsinki: Suomen Antropologinen Seura.
- Aurejärvi-Karjalainen, Anneli** (1999): Perheen omat juhlat: siviiliseremoniat häistä hautajaisiin. Juva: WSOY.
- Birket-Smith, Kaj** (1972): Kulttuurin tiet 2. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Burkey, Richard M.** (1978): Ethnic & Racial Groups: The Dynamics of Dominance. California: Cummings Publishing Company, Inc.
- Gregersen, Edgar** (1993): Seksuaalisuuden maailma. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Ihanus, Juhani** (1990): Kadonneet alkuperät: Edvard Westermarckin sosiopsykologinen ajattelu. Helsinki: Suomen Antropologinen Seura.
- Jaakkola, Magdalena** (1994): Puolalaiset Suomessa, s. 128-161, teoksessa: Liebkind, Karmela (toim.) Maahanmuuttajat: kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Helsinki: Gaudeamus.
- Jaakkola, Magdalena** (1995): Suomalaisten kiristyvät ulkomaalaisasenteet. Helsinki: Työministeriö.
- Kasala, Kalevi** (1999): Ortodoksisuuden mitä, miksi, miten: kirkkotiedon käsikirja. Joensuu: Ortodoksisten nuorten liitto.
- Karjalainen, Sirpa; Korhonen, Teppo; Lehtonen, J.U.E.** (1989): Uusi ajantieto. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Karjalainen, Sirpa** (1994): Juhlan aika: suomalaisia vuotuisperinteitä. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Lehmusoksa, Risto ja Lehmusoksa, Ritva** (1995): Venäjän keittiö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Lehtonen, Raimo** (1996): Temppu "tullivapaa avioliitto". Helsinki: T. A. Sahalan Kirjapaino Oy.

- Liebkind, Karmela** (1988): *Me ja muukalaiset: ryhmäraajat ihmisten suhteissa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Mair, Lucy** (1974): *Avioliiton sosiologiaa*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Manninen, Laura ja kumpp.** (toim.) (1994): *Jargon kulttuuriantropologian englant-suomi oppisanasto*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunta.
- Määttä, Kaarina** (1999): *Rakastumisen lumous*. Juva: WSOY.
- Nieminen, Armas** (1993): *Suomalaisen aviorakkauden ja seksuaalisuuden historia: avioliitto- ja seksuaalikysymyksiä suomalaisen hengenelämän ja yhteiskunnan murroksessa sääty-yhteiskunnan ajalta nykypäivään*. Helsinki: Väestöntutkimuslaitos. Vammala: Väestöliitto.
- Nirkko, Juha ja Vento, Urpo** (toim.) (1994): *Joulu joutui: juhlatietoa, kuvia ja kertomuksia*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Nirkko, Juha** (toim.) (1997): *Pääsiäinen: juhlatietoa, kuvia ja kertomuksia*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Paavilainen, Tamara** (1999): *Venäjä äidinkielenä -opetus suomalaisessa koulussa*, s. 103-115 teoksessa: *Matinheikki-Kokko, Kaija* (toim.) *Monikulttuurinen koulutus - perusteita ja kokemuksia*. Helsinki: Opetushallitus.
- Parviainen, Jorma** (1987): *Kodin kirkolliset juhlat*. Juva: WSOY:n graafiset laitokset.
- Romano, Dugan** (1997): *Intercultural Marriage: Promises and Pitfalls*. Yarmouth: Intercultural Press, Inc.
- Räisänen, Arja-Liisa** (1995): *Onnellisen avioliiton ehdot: sukupuolijärjestelmän muodostumisprosessi suomalaisissa avioliitto- ja seksuaalivalistusoppaissa 1865-1920*. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.
- Sarmela, Matti** (1981): *Suomalaiset häät*, s. 9-55, teoksessa *Sarmela, Matti* (toim.) *Pohjolan häät*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Spickard, Paul R.** (1989): *Mixed Blood: Intermarriage and Ethnic Identity in Twentieth-Century America*. Madison: The University of Wisconsin Press cop.
- Strandén, Kaisa** (1993): *Kodin juhlat*. Jyväskylä: Gummerus.
- Suomi-Venäjä-Seuran info** (1999): *Venäläinen tapakulttuuri: perinteitä ja nykypäivää*. Helsinki: Suomi-Venäjä-Seura.

- Tiainen, Jorma** (1994): Homo europaeus: uuden eurooppalaisen ihmisen synty ja kehitys varhais- ja sydänkeskiajalla, s. 11-29, teoksessa: Halmesvirta, Anssi (toim.) Eurooppalainen ihminen: todellisuutta, ihanteita, pelkoja. Jyväskylä: Gummerus.
- Tilastokeskus** (1998): Ulkomaalaiset ja siirtolaisuus 1997, väestö 1998:8. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Tuomi-Nikula, Outi** (1989): Saksansuomalaiset: tutkimus syntyperäisten suomalaisten akkulturaatiosta Saksan Liittotasavallassa ja Länsi-Berliinissä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Tuomi-Nikula, Outi** (1997): Kaksikulttuurinen perhe eurooppalaisen etnologian tutkimuskohteena, s. 269-315, teoksessa: Korhonen, Teppo & Leimu, Pekka (toim.) Näkökulmia kulttuurin tutkimukseen. Turku: Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus.
- Viljanen, Anna Maria** (1994): Etnisyys = rotu = kulttuuri?, s. 143-163, teoksessa: Kupiainen, Jari & Sevänen, Erkki (toim.) Kulttuurintutkimus. Johdanto. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Vilkuna, Kustaa** (1981): Vuotuinen ajantieto. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Virtanen, Leea** (1991): Suomalainen kansanperinne. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Von Lilienfeld, Fairy** (1987): Piirteitä nykypäivän venäläisortodoksisesta maallikkohurskaudesta, s. 208-238, teoksessa: Halivaara, Esko (suom. toim.) Pyhä Venäjänmaa. 1000 vuotta kristinuskoa Venäjällä. Helsinki: Sley-kirjat.
- Warkentin, Raija** (2000): Russian immigrant women in Finland, s. 5-12, lehdessä: Siirtolaisuus Migration 2/2000.
- Westermarck, Edvard** (1932): Avioliiton historia. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Åström, Anna-Maria** (1993): Suomalaisten turistimatkat itään - tutkielma groteskiudesta, s. 161-179, teoksessa: Korhonen, Teppo (toim.): Mitä on suomalaisuus. Helsinki: Suomen Antropologinen Seura.

LIITTEET

TEEMAHAASTATTELURUNKO

A. INFORMANTIN HENKILÖTIEDOT

1. Nimi:
2. Syntymäaika ja -paikka:
3. Äidinkieli (ja muu kielitaito):
4. Kansallisuus:
5. Kulttuuritausta:
6. Kansalaisuus / kansalaisuudet:
7. Uskontokunta:
8. Koulutus:
9. Ammatti:
10. Asuinpaikka:
11. Yhteystiedot:
12. Lyhyt pienoiselämäkerta

B. AVIOPUOLISOIDEN TAPAAMINEN

13. Kuinka tapasit nykyisen aviopuolisoasi? Milloin se tapahtui? Missä?
14. Mikä oli yhteinen kommunikointikieli suhteen alussa?
15. Missä asuit seurusteluaikana?
16. Mitä asioita tiesit entuudestaan tulevan puolisoasi kulttuuritaustasta / kotimaasta?
17. Millaisia mahdollisia ennakkoluuloja sinulla oli puolisoasi kulttuuritaustan suhteen?

C. AVIOITUMINEN

18. Milloin avioiduitte? Missä se tapahtui?
19. Millainen vihkiseremonia teillä oli?
20. Millainen häätjuhla teillä oli?
21. Millaisia ajatuksia avioituminen ulkomaalaisen kanssa herätti itsessäsi?

22. Kuinka lähipiirisi suhtautui avioitumiseesi ulkomaalaisen kanssa?
23. Kuinka avioliiton kautta tulleet uudet sukulaisesi ottivat sinut vastaan?

D. KAKSIKULTTUURISEN AVIOELÄMÄN ARKI

24. Montako lasta teillä on? Minkä ikäisiä ja nimisiä he ovat?
25. Mitä kieltä perheessä puhutaan? (aikuisten kesken, aikuisten ja lasten kesken, lasten kesken)
26. Miten lapset kasvatetaan, yksi- vai kaksikulttuuriseksi? Mitä se käytännössä tarkoittaa?
27. Minkälaista ruokaa perheessä tehdään?
28. Millainen työnjako perheessä vallitsee?
29. Miten pidät yhteyttä ulkomailla asuviin sukulaisiin ja tuttaviiin? Entä Suomessa asuviin?
30. Kuinka vietät vapaa-aikaa? Millaisia harrastuksia sinulla on?
31. Millaisia konfliktitilanteita kaksikulttuurisuus aiheuttaa, vai aiheuttaako?

E. ... JA JUHLA

32. Miten perheessä vietetään suomalaisia vuotuisjuhlia? (joulu, uusivuosi, pääsiäinen, vappu, äitienpäivä, juhannus, isänpäivä, itsenäisyyspäivä)
33. Mitä ulkomaalaisen aviopuolison kotimaassa vietettäviä / kulttuuritaustaan liittyviä vuotuisjuhlia perheessä vietetään? Kuinka niitä vietetään?
34. Mitä suomalaisia aineksia perhejuhlien (kastejuhla, rippijuhla, valmistujaisjuhla, syntymäpäivä, nimipäivä) viettämisessä on?
35. Millaisia aineksia edellä mainituissa perhejuhlissa on ulkomaalaisen aviopuolison kulttuurista?